

2006 / 5.

Ára: 500 Ft

folkMAGGazin

XIII. évfolyam

5. szám

*Horvát gajdás, aki szerbeknek és horvátoknak egyaránt játszott lakodalmakat
Nova Gradisća, Horvátország, 1995 – Szabó Zoltán felvétele*

4. Az idő mesterei - A Téka 30 éve
Kelemen László
6. Jaj, de szépen néztük őket
K. Tóth László
8. Párbeszéd a hagyománnyal
Kuti Klára
9. „Őszi kikelet” Búzában
Széki Soós János
10. A népzenei feldolgozásokról - I.
Kiss Ferenc
12. Első órám a álmatag házban
Nyisztor Ilona
12. Népzenei nap a Zeneakadémián
13. Viselet, viselkedés
Kozák József
14. MAGTÁR - *Follinus Anna versei*
16. A II. Szöttes néptáncról
Záhonyi András
17. Bartók dudásai
G. Szabó Zoltán
24. Visszaemlékezés a „báli dolgokról”
Busai Norbert
26. Benedek Elek születésnapjára
Kóka Rozália
27. Krisztus Urunk muzsikája
Benedek Elek
28. Kiru
Liber Endre
29. TÁNCBÁZAROK, FOLK-KLUBOK
32. Beszélgetés Ökrös Csabával
Abkarovits Endre
35. Krisna-völgyi esküvő
Záhonyi András
36. A színpadi hangosítás
ifj. Vitányi Iván
38. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Kedves Közönségünk...

Székely Tibor köszöntője a Téka együttes jubileumán

Igazán ritka, s egyben megtisztelő kötelesség ilyen ünnepélyes alkalommal a mikrofon elé állni, de egyben rendkívül nehéz feladat is. Harminc esztendő! A Téka együttes harminc éve.

Ennyi telt el a kezdetektől napjainkig, s most, hogy ismét a számvetés, az összegzés ideje van, talán nem haragszanak, ha nem a már ismert adatokat sorolom csupán, hanem egy-egy példával élve, azt kiragadván igyekszem munkásságukról, a mai magyar kulturális életben betöltött szerepükről a legáltalánosabb érvényű összegzést nyújtani, remélve, hogy mondandómmal közös ünnepünket szolgálom.

A hetvenes évek, a hőskorszak, amelyben a paraszti zenélés, az autentikus kisenekari felállások kezdenek teret nyerni.

A hatvanas években már megindult néptáncgyűjtések (gondoljunk csak dr. Martin György és Lányi Ágoston sziszifuszi munkájára) mellett a hetvenes évek elejére robban be a köztudatba az erdélyi muzsika, a Mezőség, Kalotaszeg és Székelyföld kiapadhatatlan „Tiszta Forrása”, amelynek csordogáló ereihez, mint a „szarvassá változott fiak” járulnak inni táncosok, koreográfusok és zenészek egyaránt.

Forrongott a néptánc és népzene világa, pezsgő, művészileg is felfelé ívelő korszak ez. Gombamód szaporodnak a táncbázisok. A Kassák klub a magyar autentikus népzene templomává lesz. Sebő és Halmos mellett aztán egyre több kiváló kisenekar alakul, akik a táncbázis muzsikálás mellett jelentős szerepet kapnak az amatőr néptánc-együttesek megújulásában.

Ez a hetvenes évek eleji időszak az, amikor a nagyobb amatőr együtteseknél, mint például a Biharinál Novák Ferenc, a Bar-

tóknál Timár Sándor, lecseréli a táncbázis, nagyobb létszámú cigánybandákat a paraszzenét játszó 4-5 fős zenekarokra. Ez az időszak, amikor a táncbázisok rendszeres látogatói a magyar értelmiség olyan nagyjai, mint Csoóri Sándor, Nagy László, Kommos István és Kis Ferenc, de sorolhatnám még a neveket.

A táncbázisok mintegy forradalmasították a táncoktatást is. Timár mester táncoktatási metodikája iskolát teremt, s a zenekarok szerepe lassan, de biztosan egyre fontosabbá válik a táncbázisok életében. De nyugodtan mondhatjuk, e kis zenekarok jelentős hatással vannak az egész magyar kulturális életre, lásd a színházi életből az István a Királyt, Kőműves Keletem, de említhetem a film világából Szomjas Gyurit.

Ebből a talajból nőtt ki a Téka. Olyan talajra hullott magból, amely Bartók és Kodály humuszával telítődött, s amelyet oly sok jeles személyiség művelt szorgalmasan. Alig egy éves a zenekar, amikor megkapja a Népművészet Ifjú Mestere címet. Ez nagy lendületet ad a további munkához, miközben mindenki tanul még, a már elismert zenekar létrehozta első önálló táncbázisát. S innen már nincs megállás...

Sok jeles barát segíti elindulásukat. Úgy, mint dr. Martin György, Kallós Zoltán, a Pesovár fivérek, Olsvai Imre és Marosi Júlia, Timár Sándor, Sebő Ferenc és Halmos Béla, ifjú Csoóri Sándor, Kovács Tivadar, a méhkeréki primás, akitől a magyarországi román muzsikát tanulták. És sok kedves muzsikus, mint például Ádám István „Icsán” Széken, Kodobáék Magyarpalotkán, Mezei Ferenc „Pikili” Ördögösfüzesről, Szántó Ferenc Becéről, a tereskei Pál Pista bácsi segítik az eredményes gyűjtő-

Vizeli Balázs, Tárnoki Beatrix, Havasréti Pál, Lányi György, Porteleki Zoltán

fény: Patáki Zoltán, 1993

Címlap: Erdélyi Tibor, a táncos (Kornis Péter fotója)

munkát, amit a Magyar Tudományos Akadémia részére külsőként végeznek.

A fiatal zenekar Timár Sándor hívására a Bartók Béla Táncgyüttes, majd az Állami Népi Együttes kísérőzenekara lesz 1982-ig. Saját táncházukat tovább fejlesztik, s 1983-ban létrehozzák az első Téka népművészeti tábort a Vadása-tónál. A legsikeresebb és leghosszabb ideig tartó viszont a nagykálói tábor volt Ekler Dezső építész épületeivel. Ezekben a táborokban, a kézművesség majd minden ága találkozott a népzenevel, s az organikus építészettel. Ezután következett a boldogkőváraljai tábor, s ma már elmondható, hogy minden hely, amit ott hagytak maguk mögött, máig tömegesen látogatott helyszínei a kulturális életnek. A népzene, a néptánc, a népi kismesterségek együttes oktatása gyermekek és felnőttek részére egyaránt hihetetlen népszerűségnek örvendtek, mintegy 19 esztendeig.

Példájuk nyomán, sokszor éppen az ő kéreusükre – mivel nem tudták az érdeklődőket már fogadni –, rengeteg hasonló jellegű

tábor szerveződött. E népszerű táboroknak, itthon és Erdélyben, példája és előfutára – bátran kimondhatjuk – a Téka volt.

Magam, mint huszár hagyományörző, érdekeséggé említem meg, hogy a Téka-táborok mellett létezett egy Téka Lovas Egyesület is, amely a lovas hagyományörzést tűzte ki céljául. És akkor még nem beszéltem a legérdekesebbéről, a Téka Táncgyüttesről, amely úgy gondolom, előfutára volt a később megalakuló Kodály Kamara Táncgyüttesnek.

Most, ahogy elősorolom, mi mindent csináltak, jövők csak rá, hogy mennyi fantasztikus közművelődési, klasszikusan népművelői feladatot vállaltak magukra.

Az állandó zenetanulás, gyűjtés, utazás és oktatás, és a méltán híres Téka-klub mellett táncházas tájékoztatókat, újságot adtak ki. Hangfelvételük előbb Amerikában, Svájcban és Németországban készül. Magyarországon először csak 1989-ben, Feljón a nap címmel. Azután az elsők, akik saját kiadói tevékenységbe kezdenek, s ennek köszön-

hetően – máig – 22 CD-jük jelenik meg, amelynek kiemelkedően jelentős része a Mestereink sorozat.

S hogy ezt miért emelem ki külön is? Mert ez az egyik legfontosabb érték. Visszajuttatni, visszaadni a zenét oda, ahonnan ajándékba kaptuk. Együtt muzsikálva, megerősítve az adatközlőket, sok esetben kiegészítve a tanultabb zenész tudásával, hangzásban és technikával, azért, hogy saját környezetében újjá születhessen, ismét elismert és keresett legyen. Az, ami ott született, s amit gyűjtőútjaikon tudatosan felgyűjtöttek.

Kodály Zoltán erről így fogalmazott: „A művészetnek vissza kell adnia a népnek, amit az ő kincseiből nyert.” Ez a gondolat a Téka együttes ars poeticájának egyik lényeges elemévé vált.

Fontos számukra, hogy Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, Kallós Zoltán, valamint Domokos Pál Péter népzenei gyűjtései nyomán újabb, s újabb helyekről is gyűjtsenek, amelyet igyekeznek közreadni.

Az Idő mesterei – a Téka harminc éve

Általában „megzökkenek”, egy-egy pillanatra magamba szálllok, amikor egy-egy kollegámról vagy zenekarról kiderül, hogy ennyi vagy annyi éves, kerek évfordulót ünnepel. Nem csak az idő rettenetes gyorsan múló volta állít meg egy pillanatra, de arra is gondolok, hogy az embereknek kiszabott, nekem borzasztóan rövidnek tetsző, aktív élettartamot vajon hogyan használjuk ki, megteszünk-e mindent talentumaink hasznosulására. Ahogy öregszem, mindinkább az a gondolat is társul mindezekhez, hogy ha ma meghalnánk, mi maradna utánunk. Mert Bartók „tele bőrönddel megyek el” kijelentése is azt mutatja, fontosak a naponta kitűzött célok, de legalább olyan fontosak a több évtizedet átívelők, életet betöltők, és a kegyelem, hogy az Utat megtaláljuk és végigjárhatjuk. A Téka zenekar egyből megtalálta. Számukra a kezdetektől csak egy út létezett, a magyar népzene igaz, feltételek nélküli szeretetéből következő egy út, és minden eszközt felhasználtak, hogy azon előrejussanak. Másokat, engem is időnként hatalmukba kerített a különböző eszközök varázsa, eddigi életem során volt, amikor a gyűjtés, volt, amikor a zeneszerzés vagy más került előtérbe. Volt, amikor nem is tudtam, úton vagyok-e. Nem így a Téka!

A zenekarban kezdetektől csodáltam azt az elbizonytalanodás nélküli, az élő népzene iránti feltétlen elkötelezettséget, amely olyan természetesen követi célját, mint tavasszal a virágba boruló fa. Sokáig élt bennem (ugyanis szimbolikusnak éreztem) az általuk egyik Táncházatalálkozó (1986) rendezett műsor plakátja, ahol egy zöld réten vágtak éppen keresztül. Úgy képzeltem, hajnali, harmatos fűvön járnak, esetleg egy egész éjszakai muzsikálás után, fáradtan. Vagy lehet, hogy Erdélyben, mindannyiunk szellemi Mekkájában voltak, és éppen valamelyik nagy mestertől, a palatkai Kodobáktól, a széki Icsánéktól vagy a mérái Árus Feriéktől váltak el éppen. A plakáton teljesen magától értetődő volt a mozgás iránya: felénk, hozzánk jöttek, mindazzal a kincssel, amit pályafutásuk alatt begyűjtöttek, s amit akkor is, azóta is elhoznak, nap mint nap, nekünk. Számomra a Téka még ma is ugyanezt jelenti, mint amit azon a '86-os plakáton megéreztem. Gondolják meg, az életünkben nagyon kevés lelki történésről mondhatjuk el, hogy az még mindig, ma is

ugyanazt jelenti, mint húsz-harminc évvel ezelőtt! És az, amiről ezt elmondhatjuk, biztos, hogy a legbelsőbb kör, a szívünk környéke. Ott van édesanyánk mosolya, apánk keze, egy-egy zene vagy rendszeresen ismétlődő élmény, mint a hajnali madárdal, vagy a vasútállomások búcsúzásai. Ott van az, ami megváltozhatatlan, és amit nem akarunk megváltoztatni. A Tékának, és még sokunknak, ott van a magyar népzene. És ezt ők harminc éve, kételyek és kitérők nélkül művelik!

Harminc aktív év nagyon sok. Mozartnak, József Attilának, vagy közülünk Bankó Andrásnak, Pallagi Palinak és másoknak, nem adatott meg ennyi.

Ebbe a harminc évbe – köszönhetően a kitartó, egy pillanatra sem megtorpanó, céltudatos szakmai menetelésnek –, rettenetesen sok minden fért bele. Zenész-tanulók hosszú sora, zenekarok, akik példájukat követve indultak el a saját útjukon, felejtethetetlen, nagy táborok, rengeteg ember sorsa, boldogság és tragédiák örvénylettek a harminc évben körülöttük, ők pedig csak mentek, csak mentek az Úton. Egy időben egy egész táncgyüttes is hozzájuk csapódott, sokszorosán körbeutasták a Földet, elhasználtak több tucat buszt és Ladát, Volkswagent vegyesen. Játszottak japánoknak és hottentottáknak is, de nekünk magyaroknak a legszívesebben, muzsikáltak putriban és palotában, kergették meg őket rosszindulatúak, rendőrök és milicisták, ők csak mentek az Úton, rendületlenül. Számptalan emlékezetes műsort adtak, táncházakat tartottak, s szerte a világban sok lemezük jelent meg. Régi nagy mestereiket, akikről tanultak, külön kiadványsorozattal tisztelték meg, sokat gyűjtöttek, kereszteltek, és sajnos, temettek. S az a rengeteg átmuzsikált éjszaka, amikor életre szóló élményként ültettek lelkünkbe sok népdal-virágot, és az az elkövetkező rengeteg, amely, remélem, még előttük áll, – amely ismét alvás és pihenés nélkül, muzsikálva virrad rájuk, a „ma is holnap megyek haza” jegyében –, az az időn kívülség érzése! És csak menni, menni az úton, mint ahogy egykor azon a régi plakáton megörökítették!

Azóta is, körülöttük mintha megállt volna az idő, mintha örökké mennének, mintha örökké muzsikálnának. Szívükből kívánom, így maradjon, így legyen.

Kelemen László

Az együttes tagjaiból az évek során egyfolytában tanuló, gyűjtő muzsikusként tanár-emberek lettek. Iskolateremtő egyéniségek, akik saját hangszereik virtuózai.

S most már engedjék meg, hogy végre név szerint is említsem őket.

A Téka együttes alapítótagjai, Havasréti Pál és Lányi György a Béres János által vezetett Óbudai Népzenei Iskolában tanultak, majd ugyanitt – Pali 79-től, Gyuri 85-től – tanárok is lettek. 2000-től Gyuri picinyekkel szeretteti meg a népzene az óbudai Waldorf-iskolában duda-, furulya- és kobzatanítás közben, s ő vezeti az iskola „Magonc” növendékegyüttesét is. Pali az ürömi és a budafoki művészeti iskolában tanít tekerőt, bőgőt és ütőgardont. Vizeli Balázs másfél évtizede, hogy a Téka primása, Ráckevén, Bugyi községben és Zsámbékon tanítja a hegedűt. Végére hagytam, de nem tiszteletlenségből Tárnoki Beatrixot, az egykori tanítványt, aki nem csak kristálytisza hangjával, de hangszeres játékával is elbűvöli közönségét. Ő maga szintén az ürömi

iskolában tanít éneket és kobzát. És el ne felejtsem, Havasréti Pali, a Magyar Tekerőzenekar, és Gyurka, ifjú Csoóri Sanyival, a Magyar Dudazenekar alapítója. S akik valaha is együtt muzsikáltak velük, de időközben másfelé vették útjukat: Nagy Zoli, Porteleki Laci és Porteleki Zoli, Ökrös Csaba, Gaug Ági és Lovász Irén.

Egy nappal a Zene Világnapja után engedjék meg, hogy idézzem ismét Kodály Zoltánt. A „Ki a jó zenész” című tanulmányában ezt írja: „Akiben van tehetség, köteles azt kiművelni a legfelsőbb fokig, hogy embertársainak mennél nagyobb hasznára lehessen. Mert minden ember annyit ér, amennyit embertársainak használni, hazájának szolgálni tud. Az igazi művészet az emberiség emelkedésének egyik leghatalmasabb eszköze, s aki azt minél több embernek hozzáférhetővé teszi, az emberiség jótevője!”

Harminc év elteltével nyugodtam megállapíthatjuk, hogy a Téka egy ilyen jótevő intézménnyé vált. Az egyetemes magyar kul-

túra egyik remekbe sikerült intézményévé. Az elején már elnézést kértem azért, hogy egy ilyen csodálatos, 30 éves pályáiv felidézésénél csak néhány lényeges dolgot emelek ki, s nem térek ki e hosszú szakmai út minden elemére. Hiszen akár az együttes zenei teljesítménye, külföldi útjai, akár a Téka-klub, a Téka-tábor, akár a tagok egyéni teljesítményei mind, egy-egy hosszú szakmai elemzést érdemelnének.

Nem tisztzem, hogy zenekritikusként szólnak, s nem tisztzem, hogy mindenre emlékezzem. De tisztzem emlékezni a lényegre: hogy a népzene, a néptánc és a tárgyi kultúra megismerése és a velejáró eszmélés, nagyon sok velünk egyívású fiatalnak adta vissza az identitását, engedte kinyílni a titkok kapuját, tette lehetővé önmagunk újrafelfedezését. Önmagunkra eszmélésünk során a régi-új értékek megtanulásával, elbirtoklásával tisztaszívú és -eszű kultúra-tulajdonosokká lettünk, s ezért most már mindannyian közösen tartozunk felelősséggel.

De tisztzem minden hangért köszönetet mondani; minden mesternek és jó barát-
nak fejet hajtani és nekik is megköszönni.

Tisztzem, hogy elmondjam: csodálatos élmény az időben visszafutni és újra átélni táncházak bagófüstös, izzadságos, reggelig éneklős hangulatát, az új és új zenei anyagok szívbemarkoló szépségén csodálkozni, s féláljultan, fáradtan, de énekelni és táncolni, mert reveláció, mert a miénk, és átélni újra az én korosztályom igazi hazatalálását, a gyökerek megtapintásának, megélésének katarzisztát...

Tisztzem, hogy kimondjam: köszönet a Tékának mindezért!

Azért, hogy voltak a mi iránytűink, hogy voltak a mi lelkünknek futárai és elvitték sokfelé a hírt, hogy minekünk ez kell, hogy ez nekünk olyan, mint az anyanyelvünk, mint a tiszta víz, mint a levegő, mert e nélkül már nem érdemes élni.

Hogy köszönet azért, mert a csendes karácsonyi estéken egyszer csak beállítanak családjainkhoz, mint Szent István szolgái, s regölnék nekünk és csodálattól remegő kicsinyeinknek, hogy a csodaszarvasról, tiszta forrásról és pázsitról daloljanak, hogy termékenységet varázsoljanak, jókívánásaikkal borítsák be házainkat.

Hát igen, „szarvasok” ők maguk is.

Az állandó megújuló élet jelképei.

A mi „csodaszarvasaink”, az újjászülető fény és az újjászülető kultúránk jelképei.

Magyarságunknak az égbolton ragyogó csillaképeinek újra és újra felrajzolói.

Az Isten éltesse őket!

Székely Tibor

(Elhangzott 2006. október 2-án, a budapesti Művészetek Palotájában)

Havasréti Pál, Lányi György, Nagy Zoltán, Porteleki László – fotó: Kresz Albert, 1986

Jaj, de szépen néztük őket!

A Téka együttes jubileumi koncertjéről, a zenekar 60. születésnapja elé...

Október 2-án tartották a harmincéves Téka együttes születésnapj koncertjét Budapesten, a Művészetek Palotájában. Az ünnepi rendezvényen nem csupán a színpadon lépett fel jó néhány muzsikás, hanem a népes közönség soraiban is számos népzenezt fedezhettük fel, például a teljes Muzsikás együttest és a Vujicsics együttest, de Pávai István vagy a legendás koreográfus, Timár Sándor is helyet foglalt a nézőtéren.

A táncházmozgalom történetének e jelentős eseménye Székely Tibor köszöntőjével kezdődött a szerző „előadásában” – a szöveg magazinunk vezető cikként a 3-4. oldalon olvasható –, s már e nyitány óriási sikert aratott. Következett a Téka, mégpedig széki muzsikával, s ez volt az egyetlen produkció, amelyet csak a zenekar játszott el, teljes létszámban. Az Ordasok Tánc-együttes négy szólistája, Kocsis Enikő, Fitos Dezső, Kádár Ignác és Delbó Krisztina viszont már ekkor pódiumra lépett. A befejezést követő vastaps elcsitulával a zenekar nevében Lányi György (kontrás, dudás, kobzás) köszöntötte a jelenlévőket, majd

megköszönte Székely Tibornak méltató szavait, s a kezdés magyarázataként hozzátette, hogy ha már valaki népzenevel akar foglalkozni, széki muzsika nélkül nem lehet harminc évet még elkezdni sem. Muzsikálás közben elcsujjogtatta azt, hogy „Jaj, de szépen néznek minket, áldja meg az Isten őket!”, s ezt a lelkes publikum is méltán magára vehette.

A zenekar ezután nagysajói muzsikára váltott, s most már Gáspár Kálmán cimbalmos, Koncz Gergely hegedűs és Nagy Zsolt brácsás is beszállt erősítésként a csapatba. Ezt követően Vizeli Balázs, a Téka prímása elmondta, nagyon örül, hogy az együttes megalakulásának harmincéves jubileuma egybeesik Bartók Béla születésének 125. évfordulójával, ugyanakkor nagyon sajnálja, hogy az esztendő eddig úgy telt el, hogy nagyon keveset hallottunk Bartókról, s reméli, az évből még hátralévő időszakot nem ez jellemzi majd. Az elhangzottak után a zenészek – példát mutatva – a XX. század legnagyobb zeneszerzője által gyűjtött hatalmas népzenei anyagból két összeállítást is

bemutattak. Előbb Tárnoki Beatrix énekelt Dresch Mihály furulyakisérére mellett egy csokornyit dalt Bartóknak a Tolna megyei Ürögön végzett gyűjtéséből, majd csatlakozott hozzájuk a zenekar, Dresch Mihály szaxofonra váltott, s Bartók bihari gyűjtéseiből összeállított fergeteges román zene következett, s a két pár táncos is bemutatta, miként kell járni erre a muzsikára. Ezután Gáspár Kálmán kapott főszerepet, Lajtha Lászlónak a soproni Tendl Pál cimbalmossal és zenekarával rögzített felvételei alapján készített válogatást szólaltatott meg az együttes kíséretében.

A műsor magyarországi zenével folytatódott. „Még a kilencvenes évek elején sokat jártunk ebbe a mezősgéi magyar faluba, hogy megismerjük zenei stílusát, s aztán annyira közel kerültünk a szovátai énekesekkel, zenészekkel, táncosokkal, hogy az identitásunk is ott pallérozódott. Ennek a muzsikának van egy szomorú aktualitása, hogy a közeli Pusztakamaráson született a nemrég elhunyt Sütő András, öszeállításunkat az ő emlékének ajánljuk” –

Lányi György, Gaug Ágnes, Havasréti Pál, Nagy Zoltán, Porteleki László, Ökrös Csaba – FÓFOTÓ felvétel, 1979

konferálta fel Vizeli Balázs a magyarszováti muzsikát, amely Tárnoki Beatrix és Dresch Mihály ének-furulya kettősével kezdődött, majd a zenekar is belépett, s nem csak Bea folytatta az éneket, hanem Dresch „Dudás” Mihály is a furulyázást. A táncosok természetesen mindig az adott tájegységre jellemző ruházatot öltöttek magukra, s a koncerten viselt, ízlésem szerinti legszebb ruha is ehhez a „táncrendhez” kapcsolódik, melyet a táncoslányok viseltek.

Ezt követően Lányi György bejelentette: „Most egy olyan vendéget mutatok be, aki nagyon nagy hatással volt rám, mert 1977-ben kezdtem dudát tanulni ifjú Csoóri Sándornál, s ő mindig azt mondta, hogy látogassuk meg a még élő öreg dudásokat. Így elmentünk Seres Imre bácsihoz, Szikora Jánoshoz, s aztán a sötétségből, a semmi-ből előkerült Pál Pista bácsi, akitől a dudálás mellett sok mindent megtanultam, többek között emberséget, s az adott szó becsületét.” Pál István ekkor tapsvihar közepette színpadra lépett, s furulyázott, majd elénekel néhány népdalt. Ezt követően népes társaság köszöntötte nagyszerű muzsikával a vendéget: a Magyar Dudazenekar – soraiban Lányi Györggyel –, a Magyar Tekerőzenekar, a Galga-menti Dudazenekar, Csonka Boglárka, Juhász Erika, Simon Katalin, Strack Orsolya és Tárnoki Beatrix énekesek – akik természetesen azt is elénekeltek, hogy „Pista bácsi dudáljon kend” –, valamint Havasréti Pál, aki e tiszteletadásban tekerősként vett részt. Ő már az ír népzenei játszó világhírű Chieftains együttes júniusi koncertjén is dobolt ezen a helyszínen a Galga-menti Dudazenekarral. Közismert, hogy a Magyar Dudazenekar létrejött Lányi Györgynek is köszönhető, a Magyar Tekerőzenekar megalakításában pedig Havasréti Pál vállalt oroszlánrészt.

Szünet után ismét erdélyi muzsika csendült fel – nagysajói csárdás és sebes –, majd megint csak Gáspár Kálmán került reflektorfénybe. Mint Lányi György elmondta, Gáspár Kálmán igen jól megtanulta Toni Iordache román cimbalmos virtuóz játékát, s most ezt mutatja be, hozzátéve a maga művészetét. (Emberi tulajdonságokra lehet következtetni abból, hogy a Téka még a jubileumi koncertjén is komoly szerepet biztosított másoknak, pedig semmi kivétlenül nem találhattunk volna abban, ha csak magukat „nyomatják”.) A cimbalmos szóólóval kezdett, majd a zenekar is „hozzátette a magáét”.

Jött a gyimesi muzsika. Ez volt az a második produkció, amelyben zenészként csak tékások működtek közre, nevezetesen Vizeli Balázs volt a primás, az ütőgardont Havasréti Pál „kezelte”, Tárnoki Beatrix pe-

Portréfotók: Looi

dig énekel, s a táncosok sem hiányoztak. Vizeli Balázs bevezetőként arról beszélt, hogy most nyáron találkozott idős középloki táncosokkal, akik úgy köszöntötték, hogy szervusz Mihály. Először bosszantotta, hogy még a nevét sem tudják. Ám kiderült, hogy azért történt ez, mert Balázs Halmágyi Mihály stílusában játszik, sokáig tanulta a néhány éve elhunyt, híres középloki primás játékmódját, s az ottaniaknak ez köszön vissza, amikor Balázst hallják hegedülni. S ebben a megvilágításban már nagyon jól esik neki ez az üdvözlés.

A gyimesi zenét moldvai követte, s mint Lányi György ekkor elmondta: igyekeztek úgy összeállítani a műsort, hogy a magyar nyelvterület valamennyi része benne legyen, s Moldvát lehetetlen kihagyni, mert őrzi múltját, így a magyar nyelv legrégebb-ről fennmaradt változatát úgy, hogy mi se értünk meg tőlük mindent. (Így igaz, a Kazinczy-féle nyelvújítás elkerülte ezt a vidéket, egészen a közelmúltig nem ismerték a teljes hasonulást, vagy határozott névelőként sem használnak „a”-t, csak „az”-t – például: könyveim hullanak; hullnak az könyveim. Persze ez ma már nem egészen így van, a globalizáció oda is betört, de 30 évvel ezelőtt még a franciák is irigyelték, hogy ellentétben az ő nyelvükkel, a középkori magyar egy elszigetelt vidéken fennmaradt.) Tárnoki Bea nem csak énekel, hanem Lányi Györggyel együtt kobzolt is, Vizeli Balázs hegedült, Havasréti Pál dobolt, Dresch Mihály pedig furulyált a moldvai „blokkban”, amely Gergelytáncsal kezdődött, s többek között az igen népszerű kecsketánc is elhangzott benne.

A koncert kalotaszegi tánczenével zárult, mint ahogy előtte Lányi György elköszönt a közönségtől, „egy ilyen műsor kalotaszegi muzsika nélkül nem fejeződhet be”. Személy szerint a kalotaszegi viseletet nemigen szeretem, s e tájegység zenéjéből sem tetszik nekem minden, ám a zenekar és a táncosok most is kitétek magukért, s nagyszerű élményben részesítettek bennünket, megerősítve azt az addig kialakult érzésünket, amely felejtethetlenné tette számunkra – illetve azok számára biztosan, akikkel beszéltem – 2006. október másodikának estéjét.

Az elhangzott zenéket, s a muzsikusok és – az említettekén kívül – a nagysajói összeállításokban is résztvevő táncosok produkcióját nemigen minősítettem, unalmas lett volna a nagyszerű, kitűnő, szípkázó szakakat ismételtetnem.

A koncertre visszaemlékezve az emberben az a gondolat fogant meg, hogy a Téka talán a 60. születésnapját is muzsikával ünnepli majd meg.

K. Tóth László

Párbeszéd a hagyománnyal

A néprajzi kutatás múltja és jelene
(Pécs, 2006. szeptember 1-3.)

Ünnepi összefüggésünk célja volt, hogy tudományos és egyben baráti közösségben köszöntsük a PTE BTK Néprajz – Kulturális Antropológia tanszék életében meghatározó szerepet játszó kollégákat, a 75. születésnapját ünneplő Andrásfalvy Bertalant és a 70. születésnapjukat ünneplő Kisbán Esztert, Pócs Évát és Filep Antalt.

A meghívásos konferencia tudományos tematikáját úgy választottuk meg, hogy tükrözze az ünnepeltek sokrétű és tudomány-szakunkat hosszú időszakon át meghatározó munkásságát. Célkitűzésünk az volt, hogy az összefüggésen magas színvonalú tudományos előadások reprezentálják múlt és jelen néprajzi kutatását, amikkel az előadók egyben az eljövendő időszak kutatási kánonjának is irányt mutattak.

A konferencián az ünnepeltek szakmai tevékenységét három irányból közelítettük meg. Egyrészt az ünnepelt munkásságát, annak tudománytörténeti jelentőségét a plenáris ülések felkért előadói tekintették át. Másrészt az ünnepeltek egy-egy választott tanítványa plenáris előadásával kívántuk bemutatni oktatói szerepüket. Harmadrészt munkásságuk tematikáját egy-egy nekik szentelt szekció keretében, a pályatársak, barátok és tanítványok szigorúan tudományos előadásaival kívántuk reprezentálni. Így választottuk az ünnepeltek munkásságát összefoglaló szekciócímeiket:

Pócs Éva: Vallás – világkép – változás

Kisbán Eszter: Konyha – kultúra – korszakok

Andrásfalvy Bertalan: Táj – társadalom – tradíció

Filep Antal: Település – történelem – térkép

Az így ünnepelt négy néprajzkutató mindegyike meghatározó alakja mind a magyar és nemzetközi néprajzkutatásnak, mind a Pécsi Egyetem Néprajz (majd Néprajz – Kulturális antropológia) Tanszékének, sőt, a tanszék története önmaguk elképzelhetetlen. Közülük hárman is voltak a tanszék vezetői, hosszabb-rövidebb ideig. Andrásfalvy Bertalan 1989-ben lett a PTE Bölcsészettudományi Kar docense, s megkezdte az önálló Néprajz Tanszék megszervezését. Neki köszönhető, hogy létrejött az önálló tanszék, majd pedig 1991-ben beindult az önálló néprajz szak is. A tanszékvezetői poszton őt Filep Antal váltotta 1992-ben, aki kialakította azt a személyi keretet és kidolgozta azt az oktatási-, tantervi struktúrát, ami ma is meghatározó. A parlamenti képviselői és miniszteri feladatai után Andrásfalvy Bertalan 1995-től 1996-ig újra a tanszék vezetője lett. Kisbán Eszter követte őt 1996-tól 2001-ig, aki sikeresen levezényelte a tanszék első akkreditációját, s megtette az első lépéseket a tanszék utánpótlásának folyamatos beépítésére. Pócs Éva 1992-től tagja a tanszéknek, ő a szakmai utánpótlás-nevelésben játszott meghatározó szerepet, amit az Oktatási Minisztérium Pro Scientia díjjal is elismert: diákjaival rendszeresen nagy sikereket ért el a Tudományos Diákköri vetélkedőkön.

A konferencia nyitónapján száznál több vendég – az egyetem vezetősége, számos pályatárs, volt és jelenlegi kolléga, egykori és jelenlegi diák – vett részt és köszöntötte az ünnepelteket. A konferenciát Komlói László tudományos rektorhelyettes nyitotta meg, az ünnepelteket Somos Róbert, a bölcsészkar dékánja, Vargyas Gábor, a tanszék vezetője, továbbá a társintézmények vezetői köszöntötték. A három nap alatt több mint 50 előadás hangzott el, melyhez az MTA Pécsi Akadémiai Bizottságának székháza kitűnő szervezésben gyönyörű helyszínt biztosított.

Kuti Klára

HANGZÓ HELIKON KONCERTEK

Költészet és zene a Néprajzi Múzeumban

A Hangzó Helikon CD-mellékletes verseskötetek 2004 tavasza óta jelennek meg a Helikon Kiadó és a Gryllus Kiadó közös vállalkozásában.

Mindegyik kötet egy verséneklő (vagy együttes) és egy költő találkozása. A versek szépen illusztrált verseskötetben és eredeti közegükben, énekelt formában egyszerre nyújtanak élményt az olvasónak és a hallgatónak. Az énekelt költészet hagyományát ma is őrzik a népdalok, a népénekek, ezért a Hangzó Helikon sorozatban a mai dalok mellett népdalok, régi krónikás-énekek, népénekek is szerepelnek hiteles előadásban. A sorozat új megjelenése a Néprajzi Múzeumban a kötetek „élő” megszólaltatása, amelynek különlegessége, hogy első alkalommal várja a Hangzó Helikon koncertsorozatként közönségét.

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK:

Kaláka – Kányádi

Sebő – Nagy László

Cseh Tamás – Ady

Sebestyén Márta – Magyar népköltészet

Sebő – József Attila

Kaláka – Kosztolányi

Kátai – Krónika

Palya Bea – Weöres Sándor: Psyché

Ferenczi György – Petőfi

Villő – Keresztény népénekek

A KONCERTEK IDŐPONTJAI:

2007. november 21. és december 12.

BŐVEBB FELVILÁGOSÍTÁS:

Közönségkapcsolati Osztály, tel./fax: 473-2441, 473-2442

MesterPorta

MesterPorta

Hiteles népművészeti alkotások
Magyarország valamennyi tájegységének
legjelesebb kézműves mestereitől!

Népzenei és világzenei hanglemezek,
valamint népművészeti tárgyú
könyvek, videók, dvd-k
legnagyobb választéka Magyarországon.

Szeretettel várjuk!

H-1011 Budapest, Corvin tér 7.

tel.: 202-3859, 486-1189; e-mail: galeria@nesz.hu

nyitvatartás: hétfő-péntek 10⁰⁰-18⁰⁰ óráig

KUPÁBÓL HAMBÁRBA

avagy

„Őszi kikelet” Búzában

Hamisítatlan ősz van Búzában is. Ezüstösen csillogó ökörnyál füzérek rezdülnek a nyári, dús füvekre emlékeztető legelőn piruló galagonya bokrain és nem gondolnak az őket megsemmisítő déli napsugarakra.

Ősz van és mégsem az elmúlásról, a begubózott csendről szólok, mert az önsorvasztás felé vezető csapásokat a búzaiak felszámolták maguk elől.

Az októberi napfény is többet időz a falu fölött, szárítja a ptyolatfehérre mosott ruhákat, mert ünnepre, nagy ünnepre készül a mezősegi falu apraja-nagyja.

Az idők folyamán keserűségben, megaláztatásban, kitzasztottságban bőven volt részük. A fejük fölött gyakran összecsapó vérszellegek sem kergethették őket az elkárhozás útjára. Ha csendben összebújva is, de védekeztek, kitartásra buzdították egymást, mint egykor kaláka-aratóban a lemaradt marokszedőt, aki mögé zenész bandát állítottak, hogy friss muzsikával segítsék a felzárkózásban...

A „nagy romlás” falát lebontották és templomot építettek helyére. A magát macacsul tartó anyag, végül engedett a búzaiak összefogásából, közös akaratából kicsapó erőnek.

Takács Ferencné Borsos Ilus (1931) családja, 1932, Búza

Október 22-én az új református templomban felzengő ének hangjai többé nem töredeznek szét és nem peregnek meddő földre.

A nyáron megrendezett I. Búzai Ifjúsági néptánc tábor is ennek jeléről tanuskodott.

Az „őszi kikelet” reménysugarait Horváth Márta református tiszteletes asszony és a polgármester, Czéghér István segítették a búzai földre, akik Balázs Ferenc (1901–1937)

szellemi követőiként tudják: „csak egynek van ereje, jogosultsága: a tettek”.

Szállásadó gazdám Takács Ferenc édesanyjával, Takács Ferencné Borsos Ilus néniével együtt mondom: a búzaiak szellemi és közösségi élete – mindannyiunk gazdagodására – az eddigi szűkös „kupából hambárba” költözött...

Széki Soós János

ÖRÖKSÉG GYERMEK FESZTIVÁL SZEKSZÁRDON

2006. szeptember 15-16-án a Szekszárdi Szüreti Napok keretében került megrendezésre az Örökség Országos Gyermektánc Fesztivál. Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület koordinálásával és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával az ország három városában megrendezett fesztivált Szekszárdon, a Babits Mihály Művelődési Ház és Művészetek Háza a város legnagyobb ünnepéhez kapcsolatosan rendezte meg, hamisíthatatlan fesztiváli hangulatot teremtve, nagy közönségsikert aratva.

Az első alkalommal felmenő rendszerben kiválókat együttesek az ország hét régiójából érkeztek Szekszárdra, 18 csoport mintegy 760 táncosa és zenésze. Számukra valódi ajándék volt a fesztiválon való részvétel, hiszen étkezési és szállásköltségeiket az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület biztosította.

A péntek este kezdődő Örökség Gálaműsoron Matókné Kapási Julianna a Szüreti Napok rendezői nevében köszöntötte a Szekszárdra érkező gyerekeket. A fesztivált Csasztan András, az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület elnöke nyitotta meg, majd színpadra lépett mind a 18 együttes. A szebbnél szebb bemutakozásoknak tétje is volt, hiszen Furik Rita, a Gyermektánc Antológia szerkesztője itt válogatott az országos antológia műsorába.

A jó hangulatú, nagy közönségsikert aratott műsor után utcai táncházban oldódhattak fel a gyerekek a fellépés izgalmait követően – a Csurgó zenekar muzsikájára.

Szombat délelőtt két színpadon folytatódott a program, a szüreti napok érdeklődő közönsége előtt. A délutáni szüreti felvonuláson igazi színfolt volt a nagyszámú gyermektáncos, akik menettáncokkal, színpompás jelmezeikben gazdagították és tették fejlethetetlené az 56 csoportból álló menetet. A programok után pedig kitűnő hangulatban a szüreti napok kínálta sokszínű gyermekprogramot kihasználva pihentek, szórakozhattak a vásári forgatagban.

A szervezők megítélése szerint szerencsésnek mondható a gyermektánc fesztivál kapcsolása egy olyan nagy jelentőségű rendezvényhez, mely az egész várost, környékét, de talán a régiót is megmozgatta, hiszen a fellépéseket mintegy 10-15 ezer néző látogatta. A kiépített infrastruktúra ugyanakkor kitűnő terepül szolgált a zavartalan és sokszínű lebonyolításhoz.

Az NKA „Nagyfesztiválok” kuratóriumának ellenőrző munkatársa – aki szintén jelen volt a fesztiválon – példaértékűnek ítélte meg a látottakat. Szekszárd számára igazi kulturális értéket jelentett a fesztivál, mivel a nagyszámú közönség a szórakozás mellett megismerkedhetett a magyarországi gyermektánc-mozgalom kiemelkedő minőségével és az Örökség munkájával.

A fesztivál résztvevői elégedetten, a szervezés és lebonyolítás színvonalát külföldi nagyfesztiválokéhoz hasonlítva búcsúztak el, hangsúlyozva, hogy Szekszárdra mindig szívesen térnek vissza.

Karácsonyi Zoltán

A népzenei feldolgozásokról – I.

A folkMAGazin 2006/2. számában Sándor Ildikó és Mohácsy Albert „beszélgetett” a népzeneről. Olyan fontos kérdéseket vetettek fel a népművészeti mozgalom, a táncház, hagyományörzés, folklórizmus, autentika, feldolgozás, átörökítés kifejezések és fogalmak mai értelmezésével kapcsolatban, melyek miatt komoly szakmai érdeklődést feltételeztem, s reméltem, hogy többen hozzá is szólnak majd a témához. Csodálkozom is azon, hogy a magazin azóta megjelent két számában eddig senki sem reagált ezen kulcsfogalmak tisztázását sürgető, vitaindító cikkekre. Jól tudom, hogy kevés közöttünk a teoretikusként is alaposan felkészült szakember, de sokan vagyunk, akik több évtizedes munkánk során rengeteg hasznos tapasztalatot gyűjtöttünk össze és fontos tanulságokat szűrtünk le, melyeket talán érdemes lenne megosztanunk egymással és a fiatalokkal.

Jómagam azért késlekedtem a hozzászólással, mert szerintem a vitaindítók egyszerre túl sok lényegi kérdést feszegettek, így el kellett döntenem, hogy mely kérdéskörhöz tudnék leginkább érdemben hozzászólni. Mint zenészt és zeneműkiadót, régóta foglalkoztat a népzenei feldolgozások problémája, ezért ezt választottam. Nem a feltétlen vitatkozás, hanem inkább az ismeretlen felderítésének izgalma inspirál, amikor lekopogom ezzel kapcsolatos gondolataimat. A 80-as évek eleje óta ugyanis meglehetősen kevesen foglalkoztak ezzel a kérdéssel, talán mert Bartók, Kodály és tanítványaik után evidensnek tűnt minden. Pedig mennyi meglepő dolog történt azóta, amiről nekik talán csak sejtésük lehetett, de előre nem tudhatták biztosan. A népzene, a táncház, a magyar motívumokból építkező világzene és kortárs szerzői kísérletek hazai és nemzetközi térhódítására gondolok itt, amikről már tanulmányok sokasága szól. A népzenei feldolgozások történetét és jelenlegi helyzetét azonban nem mérte fel, nem elemzte senki. Jó lenne szakemberekkel együtt összegezni eddigi ismereteinket erről és valami használható rendszerbe foglalnunk. Ehhez a munkához szeretnék most írásommal néhány tőpontot adni. Nem vagyok sem zenetörténész, sem esztéta, ezért olykor magam sem vagyok meggyőződve arról, hogy úgy van-e, ahogy gondolom. Kérem, ezt nézzék el nekem, s véleményükkel támogassák a közös munkát.

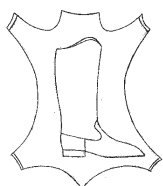
Bár jelen dolgozatomban elsősorban a 70-es években kialakult és azóta folytonosan változó, gyarapodó új zenei irányzatok elemzését tűztem ki célul (komponált táncszínházi kísérőzene, világzene, etnojazz, program-, reklám- és filmzene stb.), nem kerülhetem meg a magyar műzene általam elképzelt rendszerét legalább felvázolni, hogy aztán a népzenei feldolgozásokat is el tudjuk majd helyezni valahová. Ha csak utalásokkal és kiragadott példákkal is, de Szabolcsi Bence, Dobszay László és más jelentős kutatók (lásd *irodalomjegyzék*) eredményeit segítségül hívva, munkám első részében erre teszek kísérletet.

Először azonban tisztázunk néhány alapfogalmat. „*Feldolgozásnak azt az eljárást nevezzük, mely az adott dallamformát az eredetinelől bővebb vagy attól különböző formaépítkezés eszközévé teszi, pl. népdalfeldolgozások stb. Letét – tág értelemben általában egy zenemű valamilyen adott hangszeregyüttesre való megfogalmazása; szűkebb értelemben egyszólamú dallam többszólamú, műzenei feldolgozása (például népdal-letét), vagy valamilyen zenemű átdolgozása az eredetitől eltérő, többnyire kisebb együttesre (pl. zongora-letét). Átirat – (transzkripció, arrangement), eredeti zenemű letétjének, az előírt*

hangszernek, ill. hangszer-összeállításnak megváltoztatása, az egyébként lényegében változatlanul hagyott zeneműben vagy kiragadott zenemű-részletben. A változtatásnak több oka lehet. Kompozíció (K.) – összeállítás, zenei alkotás, a zeneszerző művészi tevékenységének leírt eredménye. Eredetileg az *ars antiqua* többszólamosító módszere, innen általában többszólamú zene készítése, zeneszerzés, sőt zenedarab. A XVIII. század derekáig nem tartották fontosnak, hogy a K. vezető dallama magától a szerzőtől származzék. A K. eredetisége és értéke nem annyira a dallamtól, mint inkább annak feldolgozásmódjától függ. A K. tanítása rendszeres elméleti és gyakorlati zeneszerzés-tanítás útján történik. Népdalfeldolgozás – valamilyen népdal feldolgozása többszólamú, műzenei formában. Jellemzőre nézve lehet egyszerű harmonizálás vagy bonyolultabb, többszólamú munka. Készülhet hangszerre, énekkarra, zenekarra stb. Népies műdal – olyan műdal, amely a népdal hangvételét igyekszik utánozni. Ilyenek Magyarországon a XIX. század óta – különösen a népszínművekkel kapcsolatban – keletkeztek. Nem tévesztendő össze a népdallal. Magyar nótá – ma a széles körben népszerű, ismert szerzőtől származó dalok (városi népdalok) megjelölése. A XIX. század első évtizedeiben így nevezték a hangszeres kompozíciókat is, tehát a verbunkos irodalom termékeit, stilizált tánckompozíciókat, melyek többnyire lassúból (hallgatós) és frissből (táncra való) alakultak. Népdal – a nép ajkán született dalok, melyeknek szerzője nem állapítható meg, s amelyek valamilyen emberi közösségeknél, kisebb vagy nagyobb területen, bizonyos ideig használatban voltak, mint a zenei ösztön spontán kifejezői.” (Zenei kistükör. A zenei műveltség kézikönyve. Szerk.: Csikvári Antal. Zeneműkiadó Vállalat. Bp. 1962).

Népzene – J. G. von Herder „népdal”-ának analógiájára néhány évtizede használatba jött terminus minden olyan zenei tevékenység jelzésére, mely az egyes népek alaprétegeiben nem írásbeli hagyományozás útján terjed. A népdalon kívül főleg a hangszeres zenei, ill. ritmikái tevékenységet foglalja magába (a tánc kivételével). Ezek fontossága a népek zeneéletében oly nyilvánvaló, hogy a tudományos vizsgálat ma már a népdallal is, mint a népzene kutatás részterületével foglalkozik. (Magyar néprajzi lexikon IV. Akadémiai Kiadó. Bp. 1977-1982). Revival – valamilyen már funkcióját veszített vagy csak emlékek számító kulturális jelenség újjáéledése, újbóli funkcionálása. A revivalra akkor kerül sor, ha a szóban forgó jelenség kialakulási körülményeihez hasonló olyan állapot jön létre, amely a kifejezésre alkalmas, egyszer már megtalált és ismert formát új élettel tölti meg és ezzel újból érvényessé teszi. (Uo.)

Néptáncosok, néptáncsoportok és bármely táncműfajt kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI, ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT

MENYECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

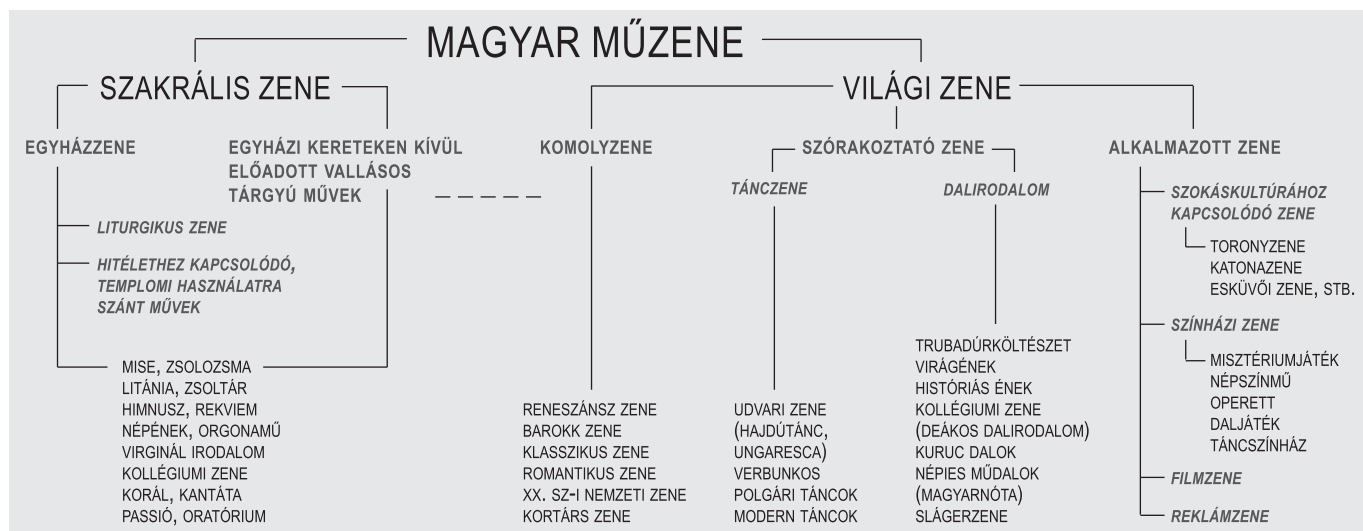
Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Sümegi út 20. (a gimnázium mellett)

Telefon: 06-87/321-304; mobil: 06-30/286-9517, 06-30/224-2105

TANKA TAMÁS és BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető a honlapunkról: www.tankabarany.hu

Fontos még számunkra a következő néhány kifejezés értelmezése is. Komsz – tömegben gyártott, kereskedelmi és üzleti célokat szolgáló, nem művészi, sikerre törekvő. Komoly- (-zene szóösszetételben) – maradandó művészi vagy szellemi élményt nyújtó. Könnyűzene – elmélyedés nélkül, szórakozásként élvezhető. *(Magyar értelmező kéziszótár. Akadémiai Kiadó. Bp. 1978)*

Végül még egy rövid, saját meghatározás: Worldmusic (világzene) – Ezt a műfaji kategóriát a 80-as évek végén kreálták a nagy lemezkiadók és -terjesztők vezetői és tanácsadói, elsősorban üzleti érdekeiket tartva szem előtt. Sajnos azóta kikerülhetetlen, mással nem helyettesíthető nemzetközi terminológiává vált. Ebbe a műfajba sorolhatók voltaképpen a népzene eredeti formájában interpretáló autentikus és revival előadók produktumai is, valamint minden olyan feldolgozás, melyben a zene erősen kötődik valamely nép zenei hagyományaihoz. A tradicionális eszközök és kifejezőmódok (hangszerek, játékmód, díszítés) azonban bármilyen más zenei elemekkel is ötvöződhetnek. Ezért földrajzi helyzettől, származástól, alkotói szándéktól és piaci szempontoktól függően rengeteg irányzata alakult ki az igénytelen, olcsón szórakoztató, hatásadás megoldásoktól kezdve egészen az értékálló, kortárs művészeti feldolgozásokig.

Nyilván a fentebb sorolt meghatározások között akad néhány, melyet tudományosabban is lehet definiálni, itt inkább a közérthetőségre törekedtem. Később kiderül majd, miért is fontosak számunkra ezek a meghatározások.

A már említett zenetudósok rendszerező munkáiból kiindulva, a magyar zeneművek (így a népzenei forrásokból táplálkozó szerzemények is) két fő csoportra oszthatók: szakrális és világi zenére. A művek betöltött szerepe (közösségi funkciója) alapján mindkét csoport többfelé ágazik, majd ezt követően műfaji, stílári, esztétikai és minőségi szempontokat figyelembe véve számtalan alcsoportra. Ezért elég nehéz megrajzolni a vázát egy olyan rendszernek, amely kronológiai rendben és a fent említett szempontokat is magába foglalva, átláthatóvá teszi hét évszázad zenei termését. Nyilván csak az első hangjegyes emlékeinktől (XIV. sz.) tudjuk követni a magyar zene életrajzát, a népzene műzenére gyakorolt hatását pedig csak a magyar anyanyelvű népelemek megjelenésétől (XV. sz. vége).

A magyar zenei műfajok, zeneéleti formák, történeti korszakok és stílusok áttekintését szolgáló ábrám tehát mindenképpen csak vázlat, kiegészítésre, átgondolásra szorul – ezzel a tudattal adom itt most közre.

Ez a többszörösen tagolt rendszer egy látszólag egyszerű gyökérszet képét adja. Azért csak látszólag, mert minden ága – a tudományos igényesség szintjétől függően – még tovább burjánozhat. Ez

a változat talán arra használható leginkább, hogy zenetanulás során a növendékek egy-egy elemzésre szánt zenetörténeti példát el tudjanak helyezni egy rendszerben. Persze lesznek majd átmeneti esetek, melyek ide is, oda is illeszthetők, ami korántsem baj. Megjegyzem, hogy a népzene műzenére gyakorolt hatását elemző kutatások hosszú idő óta megtorpantak, érdemes lenne a szakmának újra átgondolni bizonyos kérdéseket.

A későbbiek miatt e tanulmányban is fontosnak tartom újból idézni Bartók ama megállapítását, melyben a parasztzene műzenére gyakorolt hatásának mértékétől függően, a feldolgozásoknak három szintjét különbözteti meg. Első a népdalfeldolgozás, második a népdalutánczát kitalálása és feldolgozása, harmadik pedig a népdal vagy népdalutáncz nélküli kompozíció. Ez utóbbiból azonban – idézem – „ugyanaz a levegő árad, mint a parasztzenéből. Azt lehet mondani ilyenkor: a zeneszerző megtanulta a parasztok zenei nyelvét és rendelkezik vele oly tökéletes mértékben, amilyen tökéletes mértékben egy költő rendelkezik anyanyelvével. Vagyis zenei anyanyelvévé lett ez a paraszti zenei kifejezési mód: oly szabadon használhatja és használja is, akár csak a költő anyanyelvét.” *(A parasztzene hatása az újabb műzenére. Bartók Béla összegyűjtött írásai. I. Közre adja Szöllösy András. Bp. 1966)*

Ez a bartóki szintezés ma is jó szempont lehet akkor, ha a népzenei gyökerű magyar műzenei alkotásokat még árnyaltabban akarjuk egy rendszerben elhelyezni. Noha Bartók a felosztásában ihlető forrásként mindhárom fokozatnál csak népdalt említ, írásának címe alapján – megítélésem szerint – ő az egész parasztzenét érthette ezen. Így a továbbiakban bátran kitégíthatjuk a források körét a hangszeres népzeneire is.

A múlt század 60-as, 70-es éveiben a beat- és népzenei mozgalom olyan erőteljes befolyással volt műzenénkire, hogy addig nem ismert, új műfajok és stílusok alakultak ki. A folkMAGazin következő számaiban ismert példákkal szemléltetve bemutatom a főbb irányzatokat és elkezdem a minket közelebről érdeklő műfajok és stílusok elemzését (folk- és világzene, énekelt vers, hazafias dal, folkrock, szimfonikus, oratórikus és kamarafolk, folkopera, folk-musical, régizene, etnojazz stb.).

Kiss Ferenc

Ajánlott irodalom:

Dobszay László: Magyar zenetörténet. Gondolat. Bp. 1984 • Dobszay László: A magyar dal könyve. Zeneműkiadó. Bp. 1984 • Magyarország zenetörténete I-II. Szerk.: Rajeczky B. Akadémiai Kiadó. Bp. 1988-1990 • Molnár Antal: Az egyházi zene története. Katolikus Kántor. Bp. 1929 • Szabolcsi Bencc: A magyar zene évszázadai I.-II. Zeneműkiadó Vállalat. Bp. 1959-1961 • Szabolcsi Bencc: A magyar zenetörténet kézikönyve. Zeneműkiadó Vállalat. Bp. 1955 • Szendrey J. - Dobszay L. - Rajeczky B.: XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben I-II. Bp. 1979

Első órám a álmadat házban

Nagy élmény volt nekem a, 2006 szeptember 22-23-dikja. Első óráim a '90 óta álmadat házba.

Mindig udvarakan, házaknál, erdősélyn tanóltunk énekelni táncolni. Most hálla jo Istennek, végre, a Pusztinaii gyermekek tanólnak a leg jobb kondiciokban a elkészult „Magyar házban”. Hijánzik a beruházás, de remélem, hogy hamarasan ezes meg történik! Köszönöm a jo Istennek hogy esztes meg érttem! Lehet hogy meg érem asztes hogy a gyermekek egymáskoszt, újra magyarul beszéljenek mind a '90-es évek ellót és utánna, egy pár évig. Mindig figyelmesztetem a gyermekeket „magyarul gyerekek!” bárhol: szunetben, táborban, utazáskozben. Velik csak magyarul beszéllek, de sajnas, még előtemes a szulók románol szólnak a gyerekekhez. Sókát beszéllek eról a szuluknek hogy, ok azak ha kik vesztik el a saját népüket. Ez a gyermek mikór fel no és eléfordul az anyanyelvi téma, akkór aszt fogja mondani hogy, az o anyanyel-

ve román, mert magyarul az iskolába tanólt meg és az uca szélyn az emberektól.

De vissza térvel a „Magyar ház” aszt kívánam hogy, minden csángó faluba legyen egy „Magyar ház” ha hóva tudunk esze gyulni és meg ismerni jóban, egyikamás énekeit, táncait, hagyományait, problémáit.

*

1990 óta a kéréseknek csak 2006-ban sikerult betelesulni. Vasárnap 2006 október 15, már el montuk a rozsafuzért magyarul, a Pusztinaii templomba, a mise kezdése ellót. A rozsafuzér után énekelünk „Nem vagyunk Árvák” és én el énekeltem a „Boldog Aszan Anyánkat”. Végre meg engeték az uj bejeztett papak, hogy magyarul imádkozunk a templomba.

Csak arra gondolak hogy milyen szép lesz a karácsonyi koncertünk a magyar tanólo gyermekekkel és a felnótokveles!! A szép magyar karácsonyi énekeink, felajánlásaink, újra fognak csengeni Pusztinába!!!

Végre meg járt hejába a Szent Istán egyesület delegációja Vatikánba!!

Tisztelettel: Nyisztor Ilona

(Közreadja: Kiss Ferenc; fotó: Csoma Gergely)

Népzenei nyílt nap a Zeneakadémián

Bemutatkozik a Népzenei Tanszék – 2006. november 25.

10.00 Zeneakadémia Kisterem

Népzene Bartók műveiben – Jánosi együttes

Dr. Batta András rektor megnyitó előadása

A tanzak bemutatása: Richter Pál előadása

Népzene Bartók műveiben – Három csikmegyei népdal: Eredics Salamon, Hámosi Angelika; Jánosi együttes

10.40 Népi fúvós szakirány bemutatkozása Borbély Mihály és Juhász Zoltán vezetésével; közreműködik: Pál István (Tereske); Dzsupsin Pál, Agócs Gergely

11.30 Felsőfokú népzenei és hagyományos zenei képzés Írországban és Norvégiában – meghívott külföldi előadók rövid tájékoztatója és zenei előadása

12.00 A képzés elméleti tárgyainak bemutatása: Pávai István, Richter Pál, Tari Lujza

13.00 Népi ének szakirány bemutatkozása Tari Lujza és Vakler Anna vezetésével; közreműködik: Holecz Istvánné (Rimóc); Sebestyén Márta

13.30 Népi pengetős szakirány bemutatkozása Sebő Ferenc, Eredics Gábor, Kobzos Kiss Tamás és Balogh Kálmán vezetésével; közreműködik: Versendi Kovács József és zenekara (Mohács); Vujsics együttes, Sebő Ferenc, Balogh Sándor, Kobzos Kiss Tamás, Balogh Kálmán

14.10 Népi vonós szakirány ismertetése Jánosi András és Árendás Péter vezetésével; közreműködik: Szászcsávási Banda; Téka

15.00 Népzene és néptánc kapcsolata: Felföldi László (MTA Zenetudományi Intézet) előadása; közreműködik: Budapest Táncegyüttes zenekara és táncosai (kalotaszegi legényes és páros); A mozgalom szerepe a hangszeres népi tánczene továbbélésében: Kelemen László (Hagyományok Háza) előadása
Zárszó: Andrásfalvy Bertalan előadása

16.00 Táncház az aulában a résztvevő zenekarok, énekesek és táncosok, valamint Farkas Zoltán (Batyú) közreműködésével.

16.00 37-es terem: A keleti népek körében végzett újabb kutatásokról (Sípos János előadása); Számítógépes összehasonlító dallamelemzés (Juhász Zoltán előadása)

*

Az egész napos programmal párhuzamosan a 37-es teremben vetítés a „Muzsikuszportrék” című sorozat (szerk.: Halmos Béla, rendező: Szomjas György) filmjeiből:

10.40 A szívben még megvan (Zerkula János primás, Gyimesközéplek)

11.40 Magyarország szélén (Jánó Anna énekes, Lészped)

13.00 Neti Sanyi (Fodor Sámuel primás, Kisbács)

14.00 Megyek az utcán lefelé (Szántó Ferenc primás, furulyás, énekes, Magyarbecse)

15.00 A Szászcsávási Banda (Jámbor István primás és zenekara, Szászcsávás)

*

Gyermekek részére a program ideje alatt a 18-as teremben aprók tánca és kézműves foglalkozás lesz Fábrián Éva, Szvorák Katalin és Sándor Ildikó vezetésével

*

Az I. emeleti aulában népzenei hangszerek kiállítása és népi hangszerek bemutatója

*

A földszinten népzenei, etnomuzikológiai kiadványok árusítása

*

A rendezvény házigazdája: Halmos Béla

*

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Viselet, viselkedés

Sok mindenfélét viselhetünk. Ünnepi vagy hétköznapi öltözetet, jelmezt vagy munkaruhát. Gyászt visel, aki valakit sirat és van, aki gondot visel reánk. Sokunkat az elviselhetetlen helyzetek viselnek meg, olykor előítéletekkel viselgetünk egymás iránt. A várandós kismama gondoskodón viseli terhét, és ennek megfelelően öltözködik, viselkedik.

Viseledésünket és öltözetünket mindig összhangba kell hozni körülményeinkkel, állapotunkkal. Ahogy nem vicclődünk gyászmisén, temetésen, úgy igyekszünk megfelelően viselkedni felemelő, ünnepélyes alkalmakkor épp úgy, mint a mindennapokon.

Így volt ez nagyapáink, ükapáink idejében is. Akkor talán még fokozottabban is, mint napjainkban. Valamikor a fényképezés még ünnepi alkalom volt, tudjuk, hogy idős emberek csak akkor engedték magukat lefényképezni, ha már tiszta ruhába öltöztek, az asszonyok pedig gondosan fésült ősz hajukat vasalt kendő mögé rejtették. Sokan örzünk nagyanyáinkról, öregszüleinkről készült régi, fakuló fotográfiákat, melyekről nagy bajszú, markáns férfiak, vagy az adott kor divatjának megfelelően ünneplőbe öltözött asszonyok, leányok mosolyognak le ránk.

Régi fényképek és festmények alakjait teljes pompában láthatjuk ábrázolva, valamennyit a maga módja, tevékenysége szerint felöltözve. A tehetős ember csak úgy igyekszik a rá jellemző legszebb képet mutatni magáról, mint a szegényebb, akár selyemből-bársonyból, akár gyoicsból vagy posztóból készült is a ruhája. A hadvezért lóháton látjuk, a bírót megtermett karoszékekben ülve, a molnár helye a malom előtt van. A szántó-vetőt az eke szarvánál találjuk, ha dolgozik éppen, frissen meszelt tornác előtt, ha már pihenőre tért.

A megfelelő viselet és viselkedés méltóságot ad az embernek!

A híres bakonyi betyár, Sobri Jóska apját és testvéreit ábrázoló korabeli metszet szomorkás alaphangulatán is méltóság sugárzik át. Itt a férfiak öltözetét a fegyverként is számításba vehető kanászbalta és fokos használata, valamint a nyakravaló viselete teszi ünnepélyessé, míg az asszonyt a főkötő alatt vállra vetett nagykendő és a keszkenő.

Sobri sorstársáról, Milfait Ferkóról is készítették portrét fogsága idején. A képen azonban nem egy megsebesített, elfogott rabot láthatunk ábrázolva, aki a siralomházban várja kivégzését, hanem egy büszke vezért teljes harci pompában. Az öltözék és a megjelenés szinte királyi, ami mögött évezredek hagyományokat sejtethetünk.

Az ókori indo-szkíta uralkodókat ugyan ebben a modorban ábrázolták ugyanis, akiket korabeli pénzérmékről ismerhetünk.

Aligha kétséges, hogy ugyanazt látjuk mindkét képen, aminek bizonyossága a részletekben is rendre megmutatkozó azonosságok egész sorozata:

1. A fejfedő pörge kalap, karimáján mindkét esetben koronászerű cakkozással.
2. Az arcot gondosan fonott varkocs, illetve fésült szakáll keretezi.
3. A vállon cifraszűr vagy palást terül el. (A szögletes szabású szűr a korábbi forma, amiből a lekerekített palást később kialakult. A paláston jól látható a jellegzetes kettős szűr-gomb.)
4. A kézben fegyver. Egyikben hosszú, függőleges állású (kécsövű puská, lándzsa), másikban rövidebb, fokban megtört eszköz (fokos, juhászkampó).
5. A derékon fegyverekkel megrakott öv.
6. Alul bő gatya mindkét esetben, és ünnepelő lábbeli.

Ennyi egyezést aligha írhatunk a véletlen számlájára, s az sem valószínű, hogy akár a festő, akár maga a betyár ismerte volna ezeket az ókori pénzeket, és arról vette volna mintát. Ennek nem is lett volna semmi értelme. Sokkal valószínűbb, hogy apáról-fiúra, öregebből-fiatalabbra szálló ősi hagyományként maradt fenn ennek az uralkodói viseletnek és viselkedésnek ismerete.

A betyárok többsége a pásztorok közül került ki. Az ő hagyományos szabadságvágyuk sehogy sem volt összeegyeztethető az évtizedesre elhúzódó császári katonáskodás szigorú szolgálatával, ami gyakran az emberi méltóságot is mélyen sértette. Innen csak egy kiút kínálkozott, a szökés, amit azután a bujdosás követett. A szökevények jó része betyárként élte meg a szabad életet, akikhez aztán sokan önként is csatlakoztak a nyomorúságos körülmények vagy a törvény elől menekülve.

Míndezekért a betyárok között sokféle ember akadt. Voltak közönséges útonállóak, haramiák is, de voltak sokan, akik nemes viselkedésükkel hódították meg a közvéleményt. Ilyen volt Sobri Jóska és Rózsa Sándor is, akikről legendás történetek és népdalok emlékeznek meg napjainkig.

Milfait Ferkó „híres rabló” bizonyosan jobb módú számadó juhászok vagy magasabb rangú pásztorok keze alatt nevelkedett, ahol a régi hagyományok generációkon keresztül öröklődtek tovább, így számára természetes lehetett ez a sok ezer éves mintának megfelelő öltözködés és megjelenés.

Ennek a hagyománynak a kezdeteit pedig nem az északi tundrák szegényesen egyszerű halász-vadász népeinél találjuk, hanem az európai kultúráknak is gyökeret adó ókori keleti műveltségekben.

Kozák József

A pantomim volt a legtáncközelibb élményem. A két év alatt tanultakból nem marad vissza más, csak a szavak nélküli történetek. Az akkori mozdulatmondatok most versekké írják magukat. Szeretettel ajánlom őket a folkMAGazin olvasóinak:

Follin Anna

FOLLINUS ANNA

TALÁLKOZÁS EGY ANGYALLAL

Törött szárnyú angyal lépett be az ajtón.
Átfagyott a teste, elszakadt ruhája.
Állsz. Csak nézed. Nem szólsz. Fáj, ami már nincsen.
Tekintete, érzed, tekinteted mása.

MULANDÓSÁG ÉS ÖRÖKLÉT KÖZÖTT

Pilinszky Jánosnak

Magam vagyok én is a magányban.
Hangszálak nélkül beszélni tanulok.
Nincs segítség, nincsen semmi támasz.
Az első szó után elnémulok.

Hideg van, kabátom összehúzó.
Csak a mozdulatokra figyelek.
Hallgatás nélkül nem lenne sorsom,
ahogy megnyugvásaim sincsenek.

Ha magamra mutatok, rád nézek.
Benned keresem, aki lehetnék.
Naponta írok levelet, mégis
nélküled múlnak el mind az esték.

Lefekszem, vágyaim fölém nőnek,
és néha felemelnek engem is.
De oly kiszolgáltatottá váltam
azáltal, hogy ölelsz is, meg nem is.

Hogy a csók: csak lecsukló virágfej.
Hogy melled: gyümölcs fa és föld között.
Magamhoz kötném messzi világod –
a mulandósághoz az örököt.

KÉT CSEND KÖZÖTT

Te a nevét rejtetted el,
ő mindent, amit e név takar.
Rákérdezel, ki lehet –
ő visszakérdező, hogy kinek akarsz.

Tanítsd meg magára –
kérelgetted két csöndje között.
Csak deres szempillája
hull, az nem, ami már eltörött.

De éjszaka, ha alszol,
melléd bújik, álmodban röptet
madarat, s beléd hajszol
önmagától megriadt őzet.

Hajnalban kel, hangtalan
kioson szobádból, paplanját
felejtí csak ágyadban,
mint morzsájukat ijedt hangyák.

Majd hozzád simul mégis,
benned tavaszt keresve matat.
Meglátod – ha megérint –
a náddal ringató ujjakat.

FEKETE FÁTYOLOS HÖLGY

Rippl-Rónai Józsefnek

Vágyod a hangját, ő befelé szól.
Kéred az érzést, ő befalazta.
Nyújtod a lelked – háta mögé szór,
mintha a tenger dobna a partra.

Szembe ha ültök, csend szövi körbe.
Deszka között nőtt rózsa a párja.
Újjbegyed éhes, siklik az ölbe,
bolyhai szálát összekuszálja.

ELSIKLÓ FALOMBOKON

Peisch Juditnak

A mókus, akivé váltam,
mikor apám örökre elhagyott,
bolyong önmagába zártan,
mint bolyong minden megrémült halott.

Rám találsz... lelkedbe metszi
a vágyakozás szelíd homlokom.
Olykor testet öltök messzi,
idegen, elsikló falombokon.

ÁTLÉNYEGÜLSZ ÉRTEM

Rétegződve nő
fejem köré
az este.

Beleburkol
mélykék, fodros
levelekbe.

Ha rám ragad az álom –
kötözőszer
sebre,

mintha nézne szemed:
kiszáradt-tó
medre;

tudom, melyik ösvény
vezet fel
a hegyre.

Kristályosan metsző,
fagyott az éj-
penge.

Átlényegülsz értem,
holtak között
fekve.

A NAGY MADÁR

Egyedül a lagunában

Két napja nem láttál madarat az égén;
hiányuk felkavar, kútba dőlt mélyre lelsz.
Nem tehetsz semmit már úgy, amiképp régen –
hogy ne félj magadtól, hangosan énekelsz.

De az úr hegysúlya e napon nem oszlik,
a szembenézéstől most nem menekülhetsz.
Árnyat őrző múltad anélkül szétfoszlik,
hogy önnön lényedet általa megszülted.

Lehattél volna-e több, mint aki lettél? –
legbelül hordozott csiszolatlan ékkő.
Pelyhenként fagyasztott magába jeges tél;
múlt nyarad fővenyén már picasso-kék nő.

Igényeid mért csak mással szemben nőttek? –
Így vált a suttogás távolodó csenddé.
Ott ültek előtted, mégsem láttad őket –
vagy hiányuk mégis tavaszod derengné?

Felszakadt lelkedből egykor egy nagy madár,
szárnyai olykor a te hátadra forrtak.
Bár hegeket őrzöl a helyükön ma már –
hátad mögül csak a suhogásuk szólhat.

A MEGÉRKEZETTRŐL

Horkol. Dadog. Őszül.
Önmagáról nem beszél.
Mert lelkében őz ül,
remeg, ha szemedbe néz.

Túlságosan hiú,
és fél a közelségtől.
Mégis – mint kisfiú –
ringó öled felé dől.

Te meg csak állsz, nézed,
cirógatod bokáját,
s ajkaiddal mézet
simítasz el a száján.

FOLLINUS ANNA

1984-BEN SZÜLETETT. TÖBB ANTOLÓGIÁBAN SZEREPELT VERSEI-
VEL. ELSŐ KÖTETE 2003-BAN JELENT MEG NÉLKÜLEM ÉLEK CÍM-
MEL (STÁDIUM KÖNYVKIADÓ). JELENLEG AZ ELTE NÉMET SZAKOS
HALLGATÓJA. (A SZERZŐ PORTRÉJÁT KÉSZÍTETTE: GÍ.)

Szellemi muníciók

A Lukanényén rendezett II. Szöttes néptánc táborról

Tavaly nagy sikerrel zárult a kísérlet az egykori zselízi és nagyfödémesi néptánc táborok újraélesztésére. Így nem csoda, hogy a zaboralji Alsóbodok sikere után a Szöttes szervezőgárdája augusztus 22. és 27. között idén is összehozta az ifjabb családközi, mátyusföldi, Ipoly-menti, gömői táncosokat egy ötnapos tanítás erejéig.

Vajon miért Lukanényén, ebben a Balassagyarmat és Nagykürtös közötti palóc faluban került sor a rendezvényre? Egy rövid séta a községben máris magyarázatot kínált erre: a Honfoglalás 1100. évfordulójára átadott modern templom, a felújított iskola és kastély (ahol a sátrához és egyszerű fabázakhoz képest idén „luxuskörülmények” között alhattak a zenészek és a táncosok), valamint a gondozott borpincék bizonyították, hogy tenni akaró magyarok lakják ezt a vidéket.

A könnyű megközelíthetőség miatt néhány órás utazással bárki kényelmesen eljuthatott a tábor színhelyére, így a Pozsony környéki fiatalok együtt mulathattak a keleti régiókból érkezettekkel.

Tábori események

Idén ördögösfüzesi (a mezőségi falu táncait Gémesi Zoltán tanította) és felvidéki cigány táncokkal ismerkedhettünk a táborban. A szervezők (Reicher Gellért, Nagy Myrtil és Konkoly László) az utolsó pillanatban úgy döntöttek, hogy a szépsi romák táncai mellett (a rétközi helyett) komáromi cigánytán-

cokat tanít Oláh Attila és Balta Aranka, így erősítve a tábor felvidéki jellegét. A táncoktatást Bastiúr József adatközlő bemutatói színesítették.

A Bastiúr-családra épülő szépsi hagyományörző romák zenekarát az esti mulatozások, éneklések során remekül egészítette ki Unger Balázs cimbalmos, Lelkes Tibor bőgős és Takács Ádám primás. A tábor zenekara (amelyet a felsoroltakon kívül még Németh Dénes, Hanusz Zoltán és Mester László alkotott) közel egy héten át „szolgáltatta” az élő muzsikát az oktatás és az esti táncok alatt.

A táborban az érdeklődők a korongozás rejtelmeivel is megismerkedhettek: Lőrincz Lucia sokaknak csinált kedvet a kézművesség egyik divatos ágának műveléséhez.

Sok tapsot kapott Lakatos Róbert és zenekara, a RÉV is.

A pergő záróműsorból kiemelkedett a Szöttes ötletes énekaródiája a didiről, de láthatunk autentikus néptáncanyagot (a füleki Palóc, a pozsonyi Berkenye és a prágai Nyitnikék előadásában), valamint flamencót is. A gálaműsorban jutalmazásokra is sor került. A tábor legjobb zenekarának járó Szárazfa-díjat idén – mint egyetlen induló – a tábori zenekar kapta, a leglazábbaknak felajánlott „Ifjú lajhar” címet pedig a Szöttes még középiskolás korú leánytáncosai vehették át (mentőségükre szolgál, hogy idén is több volt a táborban a leány, mint a táncos lábú fiú).

A hajnalig tartó bulizások után különösen a táncmestereknek és a zenészeknek volt rá szükségük, hogy másnap délelőttig alkalmazkassanak a néptáncosok bevált „gyorsalvási” módszerét. Az oktatás magas színvonala, a gyakori párcserék megvalósítása és az odafigyelés a nehezebben tanulóakra azt bizonyítja, hogy a hajnali pihenés ezen szokatlan fajtája mégis csak sikeres...

Táncos emlékek

A táborban nosztalgiaival emlékezhettünk vissza a 10-15 évvel ezelőtti zselízi, nagyfödémesi és gombaszögi élményekre. Akkor több mint 100 résztvevő tanulta lelkesen az erdélyi, anyaországi és felvidéki táncmesterektől, zenésztől addig elzárt vidékek csodálatos táncait, dallamait (összehasonlításként érdemes megemlíteni, hogy idén kb. 50 volt a résztvevők létszáma). Az 1989-es események következtében megnyiták a határok, így elő-

ször érkezhettek székelyföldi, gyimesi és moldvai adatközlők. A táncházmozgalom egyik legsikeresebb időszakát élhettük meg, amikor Pozsonytól Királyhelmecig szinte minden nagyobb városban (így Somorján, Dunaszerdahelyen, Galántán, Vágsellyén, Révkomáromban, Füleken, Szepsiben, Nagyidán, Rozsnyón és Kassán is) működött rendszeres táncház. Az oktatások közül emlékezetes maradt számunkra Tötszegi András kalotaszegi, Szabó Szilárd dunántúli és Richtarcsik Mihály gömői táncoktatása, valamint az ismerkedés a családközi, mátyusföldi, Ipoly-menti, mezőkölpenyi és gyimesi táncanyaggal.

Az akkori Szöttes „keleti” tagjai – akik közül Balta Aranka, Nagy Myrtil, Péter Tímea, Füzék György és Konkoly László annyi év után is jelen voltak a lukanényei táborban – olyan összetartó közösséget alkottak Pozsonyban, amely nem fogadott be „csak úgy” akárkit. Többen messziről jártunk le a Május 1. téri próbaterembe, megcsodálni-megélni azt a magas szintű szakmai munkát, amit ebben a magyar szigetben végeztek, s éjszakákba nyúlóan nézni a gyűjtéseket, hallgatni a legújabb népzenei felvételeket. A megszállottság és az elhivatottság, no meg a Csevadok szerény, de biztos támogatása az akkori Szöttesből nemzetközi szintű néptáncgyűjtést varázsolt. A fesztiválokon az együttes autentikus tánc-koreográfiái remekül megfértek az inkább a színpadi megjelenítésre összpontosító Ifjú Szívek műsoraival, s együtt vitték-viszik jó híret a felvidéki magyarság táncgyógyászatának, kultúrájának.

Táncok és hagyományörzés

Az esti bálakon, táncoktatásokban nem feledkeztek meg a kezdőkről és a fiatalabbakról sem: Konkoly László (a Szöttes jelenlegi vezetője) és Nagy Myrtil magyarbódi, valamint gömői lépésekre tanították az önálló táncolásra még nem éretteket. Ördögösfüzesi népdalokkal és a szépsi romák dalaival is megismerkedhettek a táborlakók. Reméljük, hogy a családi-as hangulat, a befogadó közeg (ahol bárkinek oda lehet ülni a „menő” zenészek és táncosok asztalához) sokaknak csinált és csinál majd a jövőben is kedvet nemzeti hagyományaink megismeréséhez, ápolásához. Többen ellátogattak a közeli községbe, Ipolybalogra, ahol a templom tetejét a Szent Korona másolata díszíti. Mindez a Kárpát-medence egykori gazdasági, társadalmi és kulturális egységét juttatja eszünkbe. Az Örökség Népfőiskola ipolyi, majd udvardi művelődési táborai pedig minden évben lehetőséget biztosítanak, hogy a néptáncos és népzenei gyűjtések mellett egyéb szellemi muníciókkal, történelmi, nyelvészeti és művészettörténeti ismeretekkel egészítsék ki tudásukat a felvidéki fiatalok.

Záhonyi András

PRO FOLK

HANGSZEREK, TOKOK,
KELLÉKEK, JAVÍTÁS

Népzenei CD-k teljes választéka

ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: 1074 Budapest, Dohány u. 84.
(bejárat az Almássy utcából)

Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h

Tel.: 06.30.9549-903

Tel./fax: 351-3341

E-mail: profolk@tla.hu

Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

Bartók dudásai

„A lefolyt versenynek az volt a célja, hogy az eljátszott dallamokat fonogramm hengerekre vegyék”

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára már a megalakulása óta gyűjtött hangszereket, amelyek méltán keltették fel a korabeli gyűjtők érdeklődését. A legkorábbi gyűjtések anyagában szép számmal találunk olyan hangszereket, amelyeknél a hangforrás nádból vagy valamilyen ahhoz hasonló anyagból készült.

A legkorábbi gyűjtő Xántus János, aki 1869-70-ben Eötvös József kultuszminiszter megbízásából az osztrák-magyar kelet-ázsiai piackutató expedíció tagjaként jut el Ceylon, Singapore, Sziám, Kína, végül Japán partjaihoz. Ekkor gyűjti a „kínai gyalogság trombitáját”, egy duplanáddal megszólaltatható kónuszos, réztölcsérel ellátott sípot a hozzá való dobbal, valamint egy szintén duplanáddal megszólaltatható dudukot. [Lsz.: 537, 542, 1200] Egy másik jelentős korai gyűjtő Jankó János, aki harmadéves egyetemistaként 1888-ban, majd 1889-ben a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara megbízásából bejárja Egyiptom, majd Észak-Afrika kikötőit, ahol feladata szerint a gazdasági lehetőségeket térképezi fel. Mindezek mellett kisebb néprajzi kollektiót is összegyűjt (31 tárgyat), amelynek két legszebb darabja a csontból készült kettőssíp és a tömlővel felszerelt hangszerek közül elsőként bekerült tuniszi duda. [Lsz.: 3809, 3797, Földessy 2000. 481] Talán nem véletlen, hogy a magyar dudák közül az első kettőt szintén Jankó János Karancsságról hozza be a gyűjteménybe 1897-ben. [Lsz.:10612-10613]

Ugyanerre az évre tehető az a kezdeményezés, ami ugyancsak Jankó János nevéhez köthető. A tengeren túli gyűjtemények gyarapítása kapcsán lehetőség nyílik arra, hogy a császári és királyi tengerészeti iskolahajóin szolgálatot teljesítő hajóorvosok nemcsak a bécsi udvar múzeumainak, hanem a Néprajzi Tárnak is gyűjthessenek

Káplár János „Bander” bosszifuruglás és Jankovics Imre „Vukics” dudás Berzence, Somogy megye, 1935 – Seemayer Vilmos felvétele (Néprajzi Múzeum)

tárgyakat. A vállalkozó orvosok pénzüsséget kaptak és útmutatást, mivel Jankó, ismerve a hajók útvonalát, a tárgygyűjtésre vonatkozó utasításokkal látta el az amatőr gyűjtőket. *„Mindannyinál különösen ügyelni kell arra, hogy a megvásárlandó tárgy ne az európai ipar terménye legyen, hanem, hogy a bennszülött a saját hazájában honos anyagokból saját maga, s a saját használatára készítette legyen azt. A földművelés terén annak valamennyi eszköze, de különösen a kövel felszereltek, a pásztorkodás terén különösen a ló eredeti és primitív felszerelései, a halászatból a szigonyok és horgok, de különösen a csonttal, szarvval és kövel felszereltek, első rendű fon-*

tosságúak e vidék néprajzában. Az egész területről gyűjtendő a hangszerek, a díszes faragással ékített nádsípok különösen.” [NMI. 35/1897. Utasítás a „Zrínyi” hajó orvosa részére néprajzi tárgyak gyűjtésére.] Ez az utasítás is azt bizonyítja, hogy Jankó esetében mindenképpen tudatos érdeklődést kell feltételeznünk.

A Kárpát-medencében fellelhető hangszerek kutatását tehát megelőzték az Ázsiából, Afrikából származó hangszerek gyűjtései, s úgy tűnik, ezek a hangszerek hívták fel a figyelmet a hazai kutatások elindítására.

Jankó János mellett Herman Ottó nevét kell kiemelnünk, hiszen az „ösfoglalkozásokat” kutató polihisztor előadásaiban is külön figyelmet szentelt a nádsípok, dudák eredetének feltárására. *„Ha azt mondjuk, hogy klasszikus korból eredő zenei szerszám, a legtöbb ember azt gondolja, hogy úgy szól, mint egy (...) hárfa, vagy annál is szebben. Pedig bocsánatot kérek, minden ép hallású embertől, mert ez bizony szörnyen szól. (Meggújja. Nevetés.) Ez a rómaiaktól fennmaradt az olaszoknál, és fenn tartotta magát egész a mai napig. Ugyanez a szerszám, a hol a hanggerjesztő semmi más, mint egy lúdtoll, a mely bizonyos módon be van hasítva. (...) A további fejlődés az, hogy a hol minden hang roppant nehezen szerezhető, a tibia gemina tökéletesebb formát kap, a menyében egy lopótöknek a nyaka alkotja az öblét, különben a berendezése szakasztott olyan, mint a rómaiaké volt. (...) A fejlődési sorozat vette a maga természetes sorát, hol az ember*

Lakodalmi tisztségviselők csoportja Cserépalja, Torontál megye, 1895 – Jankó János felvétele (Néprajzi Múzeum)

így szólt, minék rontom én a magam tüdejét, alkalmazok egy zsákot, melybe a levegőt fújom, s akkor meg van a duda. De ez még tökéletesedett is, a mennyiben felszerelik tökéletesebb nóták fúvására. Ezen dudák különbözők. A magyarnak is meg van a maga dudája. Úgy különböztetbete meg a tótságétól, hogy a tótság díszül kecskét alkalmaz, a magyarság mindig csavartszarvú kost. Ez a duda fejlődésének a magaslatán; van basszus, van nótavívő, de hogy ő már ezt a zsákot se legyen kénytelen felfújni, egy fuvót (fújtatót) alkalmazott rá...” [Herman 1899. 35-36]

A XIX. század utolsó éveiben a korábbi, kizárólag a tárgyakra figyelő kutatás újabb irányt kapott, hiszen egy technikai újítás, a fonográf lehetővé tette maradandó hangfelvételek elkészítését. [A fonográfhangeres gyűjtések előzményeit és történetét legutóbb Pávai István foglalta össze Pávai 2000. 828-840. A korai gyűjtésekről: Tari Lujza 1982. 573-585.] A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tárában Európában elsőként hoztak létre ilyen gyűjteményt. A felvett hengerek feldolgozása magas szintű zenei képzettséget igényelt, így Vikár Bélát követően 1906-tól kiváló zeneszerzők és zenészek, Bartók Béla, Kodály Zoltán, majd 1913-tól Lajtha László is bekapcsolódott a kutatómunkába.

A Kárpát-medencei dudazene fontosságára Bartók Béla hívta fel a figyelmet, mivel a dudások muzsikájában felfedezte azt az improvizációs technikát, amit ő az egyik legfontosabbnak tartott a népzene kutatásában. Egy-egy jó hírvő dudás után több alkalommal is hajlandó volt fásasztó utazásokat tenni, hogy fonográfra rögzítse játékát. A gyűjtések megindításáról az 1906. május 29-én a rákoskeresztúri nyaralóból keltezett levelében számol be: „Július 20.-án megjelenek Békés megyében olyan szerszámmal, melynek láttára ámulatukban hanyatt esnek a jó békésiek. És pedig először Gyulára megyek, ahol 20.-án vásár van.” Egy következő levelében erről a megvalósult útvjáról így ír:

A fonográfhangeres rögzített dudadallamok gyűjtői 1906-1940
(A nemzetiségi felosztásnál a gyűjtők hivatkozásait vettük alapul.)

gyűjtő	időszak	dallamok száma	magyar	román	szerb	horvát
Bartók Béla	1906-1910	175	43	126	6	
Kodály Zoltán	1906-1914	20	20			
Lajtha László	1913-1935	21	21			
Manga János	1935-1938	72	72			
Dincsér Oszkár	1930-as évek vége	27	13			14
Seemayer Vilmos	1930-as évek	4	4			
Balla Péter	1930-as évek vége	4	4			

„Kezdem a gyulai vasárnapokon. Az első napon – azon az emlékezetes pénteken egyáltalában nem sikerült semmi sem – csak éppen a pornyelés. Mert por volt bőven, legbövebben meleg is, de Galgóczy nem volt sehol sem. A telefonösszeköttetés Benedek között megszűnt – éppen, amikor én oda akartam beszélni, Vágassy-dudás pedig nem jött el a vásárra. A város első szállodája tömve volt, némi keresés után megtaláltam a másodikikat és utolsót. Még egy szoba volt üresen, vásár miatt dupla áron. A folyosón gyanús fehérnépek szaladgáltak: rosszhírű szállodába értem, ahol két jövedelmező keresetforrást egyesítenek. (...) Szombaton szerencsésen kijutottam Benedekre. Az a gazember Vágassy, aki miatt végignyeltem a gyulai vásár porfelhőit, másnap sem jött el.” [Ifj. Bartók Béla 1961. 6]

Vágassy dudásról tehát nem készült felvétel, azonban több más zenész dudajátékát sikerült hangfelvételen megörökíteni.

A hengereken található dallamok száma 296, ami – ismerve a hangszert és a gyűjtések lehetőségeit –, egyedülállónak számít. Számtalan külső körülmény, az időjárástól függően változó hangmagasság, a dudabőr, a dudás állapota, a sípok bármelyik pillanatban történő leállása, a faalkatrészek repedései, minden pillanatban befolyásolhatták a felvételek minőségét. A felvételekről jól hallható, hogy néhány előadó kivételével kiváló képességű zenészek muzsiká-

ját rögzítették a viaszhengerek. A gyűjtött dallamok mennyiségével és minőségével is Bartók Béla vezet a rangsort. Különösen értékesek az ipolysági, nagymegyeri magyar, a Bihar és Hunyad megyei román felvételei. Külön figyelmet érdemel a Torontál megyei szerb dudás, aki – ismerve a szerb és horvát dudások repertoárját és játéktudását – kiemelkedő képességű muzsikus volt. A felvett dallamai között a hagyományosnak számító lakodalmi dal és tánczene mellett megtalálhatók a néhány évvel korábbi kottás megjelenésű – ismert szerzőtől származó – dallamok is, természetesen a közösség igényeinek megfelelően átalakított stílusos előadásban.

Azt is nyomon követhetjük, hogy a kutatók milyen alaposan gyűjtötték össze a Kárpát-medencében megtalálható dudatípusok hangmintáit. Bartókot követően külön ki kell emelnünk Kodály lukanényei, zsérei felvételeit. Manga János dudásokkal kapcsolatos kutatásai mindenképpen említést érdemelnek. Az 1930-as évek végén Dincsér Oszkár gyűjtőtevékenysége kiemelkedő még. A Mohácsról származó felvételei egyedülállóak, mivel a közösségük szerint is a legjobbnak tekintett zenészekkel, virtuóz muzsikussal készültek a felvételek.

Van azonban néhány hiányosságuk is a fonográfhangeres gyűjtéseknek. A Dunántúl területéről – az említett Dincsér-féle mohácsi muzsikákat kivéve – nem készültek felvételek. Tudjuk, hogy Berzencén és környékén az első világháború előtt még 6-8 dudás szolgáltatta a zenét. Csak sajnálni lehet, hogy Baranya megye más vidékeiről, valamint a Dráva vonalában fellelhető dudatípusok közül egyiknek a hangját sem örökítették meg a gyűjtők. Hiányoznak a dél-alföldi felvételek is, hiszen Bartók Béla Vágassy dudással nem tudott felvételeket készíteni Gyulán. Későbbi munkáiban jelzi, hogy Szentesen hallott ugyan dudazenét, de nem tartotta szükségesnek archiválását. Még egy hiányossága a korabeli zenész-gyűjtők tevékenységének, hogy a hangszerek gyűjtésére – a később tevékenykedő Mangát és Dincsért kivéve – kevés fi-

Az ipolysági dudaversenyen résztvevő pásztorok
Hont megye, 1910 – Györffy István felvétele (Néprajzi Múzeum)

*Kollárovič Lukács
Bagota, Komárom megye, 1939 – Dincser Oszkár felvétele (Néprajzi Múzeum)*

*Gadányi Pál dudakészítő
Tötűjfalu, Somogy megye, 2002
Szabó Zoltán felvétele*

*Ipolysági kanász
Hont megye, 1910 – Györffy István felvétele
(Néprajzi Múzeum)*

*Koós József palóc dudás
Borsosberény, Nógrád megye, 1940-es évek - Tagán Galimdsán felvétele (Néprajzi Múzeum)*

Az ipolysági kanásztülök versenyen résztvevő pásztorok
Hont megye, 1910 – Györffy István felvétele (Néprajzi Múzeum)

gyelmet fordítottak. Sajnos, azóta sem került be a Néprajzi Múzeum gyűjteményébe például erdélyi vagy moldvai duda, de román „cimpói” sem. A hengereken megőrzött felvételek értékét azonban növeli, hogy az akkor szereplő dudások még közösségük aktív, a mindennapok során foglalkoztatott zenészei voltak. A későbbi felvételeken gyakran hallható, hogy a zenész aktívan már nem muzsikál.

Visszakanyarodva az 1910-es évekhez, külön kell foglalkoznunk a Györffy István és Bartók Béla nevéhez kapcsolható ipolysági „dudaverseny” alkalmával készült felvételekkel. Ez volt az első olyan tervezett kutatás, amikor a tárgygyűjtés és a hangfelvételek elkészítése párhuzamosan zajlott. Györffy István, a Nemzeti Múzeum Néprajzi

Tárának múzeumőre felkérését kapott egy nagyszabású Hont megyei kiállítás néprajzi részének rendezésére. A Hontmegyei Gazdasági Egyesület 1000 koronát juttatott a tárgyak összegyűjtésére, s a megállapodáshoz tartozott még, hogy a tárgyakat a kiállítást követően a Nemzeti Múzeum megvásárolja. Györffy az ipolykeszi kanász teljes öltözékét felvásárolta szerszámaival és dudájával együtt [Lsz.: 89601-89613], majd 1910. november 13-án vasárnap, Szokoly Alajos megyei levéltáros szervezése nyomán Bartók Bélával megjelentek a városban.

„A lefolyt versenynek az volt a célja, hogy a fenti hangszereken eljátszott, továbbá elénekelt dallamaikat fonogramm hengerekre vegyék. De a pásztor ilyesmire nem egykönnyen kapható, sőt még az egybegyűjtésük sem könnyű

nyű dolog; egy minden szépért-jóért lelkesedő műpártolóé az érdem, hogy összegyűjtötte a pásztorokat, versenydíjat tűzvéni ki a legjobbaknak, számítva – igen helyesen – a magyar ember dicsvágására, mert bizony nem kis dolog ám a pásztorok között, ha őket a vármegye legjobb tülkösenek vagy dudásának minősítik. (...) A megyebáz udvarán gyűltek össze, ahol előbb lefotografálták őket teljes díszben a Nemzeti Múzeum számára, aztán kivonultak a piacra, ahol lefolyt a verseny. Először a tülkösök fujtak egyenkint. Nagyon érdekes ősi tülök-dallamokat mutattak be. Legszebben tülkölt a honti kanász Semetke Mihály, ő kapta az első díjat, 10 koronát. Mint jó tülkösök, díjat nyertek az ipolypásztói, a baráti kanászok, meg a palásti kondásbojtár. Az ipolysági kanászok közül senki sem mert a versenyzők közé állani.

Ezután a dudások mutatták be művészetüket. Csuvara Mihály ipolypásztói kanász vitte el a dudából az első díjat, díjat nyertek még a kemencei, bernecei, merei és egegi kanászok.

Verseny után a vármegye házára vonultak, ahol Bartók Béla fonográf-felvette a tülök-dallamokat, meg a dudán eljátszott és elénekelt nótákat. A munka estig tartott. Ezalatt a kanászság józansági szempontból az udvarra volt internálva, ahol az öregebbek dudaszó mellett serényen cifrázták a kanásztáncot, a fiatalabb nemzedék és a közönség gyönyörűségére. Miután a díjak kiosztattak, egy részük átvonult a Hopfinger-féle vendéglőbe, ahol történetesen táncmulatság volt, s ott folytatta, más részük meg a városban elszéledt, de még éjjel után is hangzott a dudaszó a város több pontján.” [Györffy 1910. 4 – Köszönettel tartozom Hála Józsefnek, aki a „Kanász hangverseny” minden nyomtatásban megjelent tudósítására felhívta a figyelmemet.]

Bartók Béla hamarosan kottás mellékletekkel alátámasztott tudományos igényű elkészített tanulmányban – Magyarországon elsőként – nyomtatott formában is közölte kutatásainak eredményeit. [Bartók.1912.110-114] Külön felhívta a figyelmet a dudajáték egyik jellegzetességére, a „köz- vagy utójátékszerű, kissé élénkebb” zenei részletekre, amit Nagymegyeren (Csallóköz) „aprájának” neveztek és más területeken is alkalmaztak a zenészek.

A gyűjtések eredményeiben még napjainkban is gyönyörködhetünk, mivel a gyűjteményekben a tárgyak és az ipolysági találkozó tíz tülkösetől, öt dudásától származó zeneanyag mellett a későbbi dudás gyűjtések anyaga már digitális formában hiánytalanul megtalálható, és cd-lemezen a vásárlást követően otthon is hallgatható [Aki dudás akar lenni..., Archív felvételek a Néprajzi Múzeum Népzenei Gyűjteményéből].

G. Szabó Zoltán

Irodalom

Bartók Béla – 1912 A magyar nép hangszerei. II. A duda. Ethnographia 23. 110-114. • 1931 Magyar népi hangszerek. In Szabolcsi Bence-Tóth Aladár (szerk.): Zenei Lexikon II. kötet, 58-63. Budapest, Győző Andor kiadása • 1966/a (1931) A magyar népi hangszerek. In Szöllősy András (szerk.): Bartók Béla összegyűjtött írásai I. 358-365. Budapest, Zeneműkiadó Vállalat. • 1966/b A hangszeres zene folklórja Magyarországon. In Szöllősy András (szerk.): Bartók Béla összegyűjtött írásai I. 59-76. Budapest, Zeneműkiadó Vállalat.

ifj. Bartók Béla – 1961 Bartók Béla Békés megyei kapcsolatai. In Dankó Imre (szerk.): A Gyulai Erkel Ferenc Múzeum Kiadványai. 24. 5-9. Gyula, Erkel Ferenc Múzeum.

Földessy Edina – 2000 Afrika-gyűjtemény. In Fejős Zoltán (főszerk.): A Néprajzi Múzeum gyűjteményei. 479-511. Budapest, Néprajzi Múzeum.

Györffy István – 1910/a Néprajzi kiállítás. Honti Lapok XVI. évf. 40. Szám 3. • 1910/b A hétről, Kanász hangverseny. Honti Lapok XVI. évf. 47. Szám 4. • 1910/c Kanász hangverseny Ipolyságon. Vasárnapi Újság. 57. évf. 50. szám 1034-1035.

Herman Ottó – 1899 „A magyar ősfoglalkozások köréből” című népszerűsítő előadásának gyorsírásból átvett szövege. EA. 4316.

Pálóczy Krisztina-G. Szabó Zoltán (szerk.) – 2004 Aki dudás akar lenni..., Archív felvételek a Néprajzi Múzeum Népzenei Gyűjteményéből (CD-lemez)

Pávai István – 2000 Népzenei gyűjtemény. In Fejős Zoltán (főszerk.): A Néprajzi Múzeum gyűjteményei. 813-852. Budapest, Néprajzi Múzeum

G. Szabó Zoltán – 2001 Gajde és dude.... Dudák és dudások a magyarországi horvátoknál és szerbeknél. In Agócs Gergely (szerk.): A duda, a furulya és a kanásztülök, A magyar hangszeres zene folklórja. 457-476. Budapest, Planétás Kiadó. • 2003 A dudásábrázolások elemzési lehetőségei. Néprajzi Értesítő, LXXXV. 257-274. • 2004 A duda. A Néprajzi Múzeum tárgykatalógusai 9.

Tari Lujza – 1982 Hangszeres népzene-kutatásunk első szakasza. Ethnographia 93. 4. 573-585.

Visszaemlékezés a „báli dolgokról”

Én tizennégy éves koromban, lányok, fiúk mindenki, **ELŐSZÖR TÁNCISKOLÁBA JÁRTUNK.**

Akár milyen szegény volt, itt a mi falunkba legalább is! Az rendes tánctanár volt, az Debrecenből vagy Szoboszlóról, hát minden ősze, évbe másik volt. Az mindig így ősszel kezdődött meg, azt szilveszterre lett vége. Kolomnak hittük. Tehát olyan tizennégy éves korunkba elmentünk, lányok, fiúk tánciskolába. Az kezdődött úgy augusztus végén, szeptember elsejével inkább, ha jól emlékszek és mondom szilveszterre lett vége. Hát ott nem ilyen, most nem gyalázni akarom a mostani izé táncot, mert az énelöttem nem tánc! Az egy nagy hülyeség: össze-vissza ugrálnak, rángatóznak, mint akit a görcs húz.

HÁT TANULTUNK,

csárdást, tangót, keringőt a tánciskolába. Minden hétvégén, szombaton volt, hát az ilyen, ilyen kis próba, kis balszerűség volt. Ott mán egy-két nagyobb fiút is beengedtek, mert a tánciskolára soha senkit! Mindig hétköznap volt próba, de mán milyen nap volt, nem tudom. Majd egy másik, ami nagyon hozzátartozik ehhez a tánciskolához.

A KEZDŐ LEGÉNYSÉGHEZ,

mer ott kezdődött a legénység. Öregebb korosztályok a falunak arról a részéről, mindig pártfogás alá vették a kicsiket. Tehát a nagyobbak fiúk. Hát a legöregebb, aki kísért bennünket vagy jött velünk, hogy meg ne verjenek bennünket az idegen falu, már a falunak az idegen részei, mer akkó még nagy izék voltak ám, a felső vígen, arra kiskör részén. Hát a darus rész volt olyan verekedős, meg a bánlakosi rész. Azt a részt alsó végnek hívják, ahol most lakok, most itt beszélgetünk, a kiskör, az meg felső vég. Azért hívták úgy a régi öregek, soha nem tudtam, majd mikor már kezdtem én is megöregedni, hogy a falunak ez a része lejjebb van, mint az a része. Na most, a hétvégeken, mikor lettek ezek a kis balszerű dögök, elkísértek bennünket az öregfiúk, úgy hitük őket, mán egy-két fiút beengedtek, tanár már, meg a rendezők, azok ismerték őket. Az tartott olyan tizenegy óraféléig, oszt úgy mentünk hazafele. Mondanom se kell, hogy végigdanoltuk az egész utcát, hazafele. Mindenki a maga részére elment hazafele.

Vége lett a tánciskolának, akkor kezdődött meg, hogy mindenki rendszeresen mehetett bálba. De áltálába mindenki a falunak azon a, vagy arra a részére járt bálba, mink hogy a kiskörbe, németfaluba, Kossuth körbe. A gazdagabb fiúk, azok a kaszinóba, Petőfi körnek hívták. Akkor külön ipartestület volt, a tánciskola mindig ott volt. Megszűntek már ezek! Mikor én kezdtem legénykedni, bánlakosiak, meg a darosiak azok jártak az egyesbe, kiskastélyba! Hát ugyi, ha úgy összetanáloztak, vagy idegen részre, mert menni, udvarolni a fiatalember, akkor nem biztos, hogy megnő! Oda kellett figyelni!

SZÜLŐK ÁLLTÁK A DÍJAKAT,

lényegtelen pénz volt az. Ez már a háború után volt, úgyhogy. Meg a terménybe hiába fizettünk vóna egy debreceni tanárnak. Mer könnyebben tudtuk vón, ilyen falusi parasztyerekek, fizetni terménybe, mint pénzbe. Búza is, tengeri is volt, meg árpa is, meg minden volt, meg disznó is volt, meg tehén is, de nem. De fillérek voltak, nem pénz volt az! De én azt hiszem, hogy a izé is támogatta, a tanács vagy a község. Valamennyit fizetett neki. De énszerintem

Csősz lány magyar ruhában és Kordás József csikós

mindenkit megtanított. Egyrészt, mert könnyű volt neki megtanítani bennünket, mert már otthon a szülői háznál, úgyi abban az időben nem volt se tévé, se rádió. Egyik se volt. Oszta a hosszú téli estéken otthon a nagyapa, kicsit tanította, lötyögtette. Mikor mán odamentünk a tánciskolába, szinte mindenki, úgy nagyjából tudott! **FÚVÓS ZENEKAR VÓT!**

Hát fúvós vegyesen hegedű, vonóssal. Ezek áltálába olyanok voltak, hogy egy fúvós volt benne, rezes, meg egy klánét. A többi meg... De már a bálba, ott meg, nem mindenütt, de legtöbbet helyen fúvószenekar volt. Egy volt vonósok, a Péter bácsi zenekara, azok oda a kiskörbe jártak, szinte mindig. Egy cigány volt, a nagybögös, Dani bácsi.

HÁT, AHOGY A TÁNCISKOLÁT KIJÁRTUK,

én nagyon előnyös helyzetbe voltam, mán akkor csikós voltam. Az őseim is! Tehát engem egyből felszólítottak a körbe a rendezők vagy a körelnők, – Katona Sándor bácsiék –, Jóska fiam, terád számoltunk első csikósnak! Volt még első koszorús pár, csősz párok, volt amit, fényképet mutattam. Hát húsz-huszonkét csősz pár volt. Akkor utánam a lovasok, azok is voltak tizen-tizenkettőn, mikor mennyien, hogy ért rá a ló. Mer ugye, akkor még tengeritörés, meg szóval, de

legtöbb helyen az apa is elnézte azt hogy, na nem a tengerit hordja a lóval, hanem a fiam meg a komája ül két lovamon vagy három lovamon. Kinek mennyi vót. Én öt évig vótam első csikós, míg be nem vonultam katonának.

HÁT A SZÜRETI BÁL, AZ MÁN AZ ELŐTTE VALÓ NAP A KÖRBE MEGKEZDŐDÖTT

azzal, hogy a szőlőt keletet felfűzni, koszorúkat csinálni, díszíteni a termet felfele. De mán próbára jártak a csösz párok előtte is, mit tudom én két héttel vagy még valamennyivel. A táncolást is, meg kinek ki a párja, ha nem udvarolt neki, tehát nem közeli párja volt, hanem csak úgy összerakták őket. Ezt általában Györfi Lacinak hituk, tanár vót, ő intézkedett, ő rendezte. Ez szabad tánc vót, mint a bál. Mert akko még nem csináltuk úgy a csösz párok, mint hogy évek óta látom mán, most a rendszerváltásnak mondott változás óta, hogy az utcasarkokon megállnak a táncosok, aszt táncolnak agyvérzésig ott, össze-vissza. Mire a bál megkezdődik, már örül, ha leülhet, nem hogy még táncoljon.

CSAK SZÉP FELVONULÁS VÓT,

a szekereken a zenekar, fenn ültek a zenészek, fújták, húzták. Akkor a szekér után mit tudom én hány legény, aki, de nem csak ők, hanem a csösz párok is danoltak. Mert akkor azt mondtuk, hogy danolnak, nem énekelnek.

AKKOR VÓT TOLLAS ZSIDÓ,

egy nagyon rossz ruhába felöltözött fiatalember vót. Nagyon elhasznált zsákba tollat, libatollat rakott, meg pelyhet. Aztán az utcán kinn álló bámszokodókat, ha hozzávágta a zsákot, hogy a ruháját össze pelyhejje. Szóval ilyen neveltséges dolgok végig.

Csösz párok, a szüreti bál lebonyolítói

AKKOR VÓT EGY BUGYI FOGAT.

Ami a környék legrosszabb lóva vót. Legsoványabb, legcsúnyább lóva vót. Az kétkerekű talyigával felvonult. Avval vót cigányasszonynak felöltözött fiatalember. Felöltöztetve, mint a ragyás cigányasszonyok, foltos-rongyos ruhába, egyenes szárú pipával. Melye csinálva, meg kontya csinálva. Az oszt mindenféle hülyeségeket mondott. Leültette pisiltetni az asszonyt az utcasarkon a bilire, meg mit tudom én, ilyen dógok. Szóval ilyen szórakoztató, nevetető dógok vótak.

Odabenn a bálba is hülyéskedtek.

AKKÓ VÓT EGY KISDOBOS,

az is általában meglett ember vót, hát kortag, na. Szóval, aki évről-évre csinálta eztet, rengeteg hülyeségeket. Az utcasarkokon megállt, ahol legtöbben vótak kinn, bámszokodók. Ott elmondta a szöveget, hogy ki mit csinál, meg, hogy csinálja a más asszonyával, szóval ilyen hülyeségeket. De rettenetes jó kabaré, a mostani izék, minek híják ezeket, akik hülyeségeket mondanak, nem tudják úgy csinálni, mint azok a dobosok csinálták. Pedig nem tanulták, egyszerű parasztemberek vótak. Hol egy tőzeg ganéjról olvasott, törvényt, meg mit tudom én, híreket mondott, meg ilyen dógokat. De az tiszta multság, szórakozás vót az egész mindenség.

NEKEM AZ VÓT A FELADATOM,

mert én mentem legelől, hogy megmondták, hogy melyik utcán kell bevágatni, csergetve, tehát hírt adni, hogy jönnek a szüreti bálosok.

Sőt, ha eljöttünk erre fel a falu közepe fele, közepire, akkor az Árpád utcán nekem el kellett vágatni ide a negyvennyócas körig,

csergetve, hogy jelezzem a negyvennyócas körnek, hogy bál van, bál lesz. De ugyanúgy megtették ők is, negyvennyócasok, csak nem vótak annyi lovasuk, csikósuk, az olyan vót, hogy műkedvelő volt csak.

A BÁLBA,

a szüreti bálba, ott meg mondanom sem kell, hogy nagyon jó hangulat, mindig. Akkor még bor vót. Sör egyszer se vót, míg én ott vótam. Vót egy, Birsnek hituk, kocsmáros, Szabó István bácsi. Minden bálba, nem csak a szüreti bába, hanem mindig, ha bál vót a kiskörbe, ő a kocsmából hozta a hordót, mindent. Ő arról gondoskodott, hogy mindig legyen. A lányok, amelyik megittak egy kis pohárral, hát vót olyan, hogy úgy ment férjhez, hogy egyszer sem ivott egy kortyot se. Jó hangulat vót egész éccakka, egész este. Mán nem tudom így elsorolni, hogy

VOLT A SZŐLŐLOPÁS.

Mer vót egy nagy szőlő, nem is egy, hanem két nagy szőlőkoszorú felakasztva, meg a szőlőfüzérék, azok, rengeteg vót. Csak a koszorú, az vót a földj. Az olyan koszorú vót, hogy körülbelül húsz kiló vót. Olyan vót, mint egy harangszerűre csinálták meg, a előtte való nap a csösz párok, csinálták, kötözték össze. Tehát aki a legtöbbet tudott szőlőt összeszedni, az nyerte el a koszorút, tehát az egy nagyon-nagy kitüntetés vót. A jánynak ajándékozta legtöbbet a legény, hogy az övé legyen. Azért vótak a csöszök, hogy vigyázzanak rá, szőlőre, hogy ne tudják ellopni. De megvót az úgy szervezve, hogy már... Az is egy nagy neveltséges, olyan szórakoztató izé vót.

EZ ÉJFÉLKOR VOLT MINDIG,

éjfélkor legtöbbet úgy vót, hogy vót két-három komám, akikkel akkor ilyen csikóstáncot kellett táncolni. Akkor a csösz párok nem táncoltak, csak mink négyen, szolt a zene, oszt ott a kör közepin. Ezt csak mink jártuk, nő nélkül, bot nélkül. Egy ilyen ropogós csárdás, tehát az egész mozgás minden... Az függött attól, hogy na mostan, az első primásnak milyen kedve van, hogy melyiket húzza. Általában mindig virradatig tartott, de közben éjfélkor, vége lett a mi táncunknak, akkor egy órahosszáig

A MULATÁSRÓL MENT A DOLOG!

Tehát akkor a lányok vagy odaálltak a hátunk megé, a kör közepin, mink leültünk körbe lócákra, mikor menyien vótuk, vagy tartoztunk össze, általában a komák. Akkó lejöttek a zenészek a dobogó, egy kalapot letettünk a födre, mi akkó leültünk a lócákra, megkezdte szélén a nótáját, húzták a zenészek, azt tette a kalapba bele a nótáért a pénzt. Naná! Sorba végig mindenkit. A lányok legtöbbször úgy odaálltak a hátunk mögé, kinek ki vót a, most azt mondják, barátnöje, kinek udvarolt vagy csösz párja vót vagy éppen csak jó barátok vótak, mer ilyen is vót. Mondták velünk a nótát egész óra hosszan keresztül. Eltelt az egy óra hossza, akkor visszamentek a zenészek fel a dobogóra, a bál tovább folytatódott.

Elmondta: Kordás József, Balmazújváros, 2006. július 11-én
Közreadta: Busai Norbert

Kordás József

Benedek Elek születésnapja emlékére

SZEPTEMBER 30.: A MAGYAR NÉPMESE NAPJA

„A király-lyány: mese, János
De nincs előbb a mesénél
S mese ellen minden káros.”
Ady Endre

Istentől áldott, napsütéses napokkal ajándékozott meg bennünket az idén szeptember. A hónap utolsó harmadában, de még október első napjaiban is, fel s alá járkáltam az országban. Hajnalokon keltem, későn feküdtem, hogy a diósi, székesfehérvári, segesdi, kaposvári, budapesti, dunaújvárosi, debreceni gyerekekkel és felnőttekkel együtt ünnepeljem a Magyar Népmese Napját. Míg döcögött, olykor száguldott velem az éppen soros jármű, volt időm felidézni, szívemben melengetni a találkozások élményeit, s gondolataimmal előre-hátra repdeshettem az időben.

Eszembe jutott, hogy néhány évvel ezelőtt, a Könyv Fesztiválon szeretett erdélyi költőnkkel, Kányádi Sándorral beszélgettünk. Valaki megkérdezte tőle:

– Most, irodalmi sikereinek csúcspontján, mi az, amire még nagyon-nagyon vágyakozik?

– Szeretnék szobrot állíttatni Benedek Eleknek.

Mindannyian egy kicsit meghökkentünk, s a tudatlanok nagy táncstaltságával kérdeztük: Miért éppen neki?

– A helyet is kinéztem a Duna parton. Budapesti búvóhelyem – mert, nem nevezem otthonomnak a kicsi lakáskát – közelében. Már a gyűjtést is elindítottam.

Azóta nem hallottam, hogyan áll Kányádi Sándor Benedek Elek szoborterve, de remélem, hogy sikerül megvalósítania.

Nincs a világon olyan magyar ember, aki nem neki köszönhető első mese- és mondóka élményeit, gyermekkorának édes, mesés hangulatait, ha tudja, ha nem, de róla, a nagy mesemondóról, Elek apóról alig tudunk valamit. No, nem egészen a saját hibánkból!

Huszonöt éves korom táján elszántan kerestem az egyik könyvét, az Édes anyaföldem-et, sikertelenül. Ugyanis valahol olvastam, hogy a 24 éves Benedek Elek 1883-ban, a bukovinai székelyek al-dunai kitelepítése idején, egy kormányküldöttség tagjaként, a Pesti Hírlap munkatársaként néhány hetet Bukovinában töltött. Jelen volt az első kitelepedőket szállító vonat elindulásakor, s lapját tudósította a látottakról: „Végtelen hosszú vonat pöfékel a hadikfalvi állomáson. Tenger nép verődik össze, ki szekéren, ki gyalogszerrel hozza a cókmojkját, némely a macskájától sem tud megválni: hát az ágytól, a szövöszéktől, a guzsalyától az asszony nép hogy tudna megválni? A férfiak elhozzák a kéziszerszámaikat, kaszákat, villát, kapát, ásót, fejszét – mindent. Napszámos ember a hazavándorlók zöme, lehetnek vagy négyezren: hazavándorlók és ittmaradók keserves sírása felhat az egekig.”

Azt szerettem volna megtudni, hogy Benedek Elek Bukovinában még mit látott? Mivel töltötte a napjait, kikkel találkozott? A könyvét, amiben ezeket az emlékeit megírta, még a Széchenyi könyvtárban se kaphattam meg. Helybeni olvasásra se adták a kezembe, mert „irredenta, nacionalista” tartalma még megfertőzött volna. Ez a könyve még máig se került a kezembe.

A hetvenes évek végén megismerkedtem Benedek Elek két vészerinti unokájával, Lengyel Dénes irodalomtörténésszel, sok szép történelmi mondánk közreadójával, és feleségével, Kovács Ágnes népmesekutatóval. Ők, megismerve kötődéseimet, törekvéseimet, amivel csak tudtak, segítettek. Szakirodalmat, iránymutatást adtak, előadásokat tartottak az általam szervezett olvasó- és népművészeti táborokban. Ágnes néni még arra is érdemesített, hogy

egy, a székely mesemondókat bemutatató dolgozatában elemezze az én mesemondói személyiségeimet. Ahogy most a Népmese Napjára készülődtem, az ő tanulmányából szemezgettem Benedek Elek életéből ifjú hallgatóimnak.

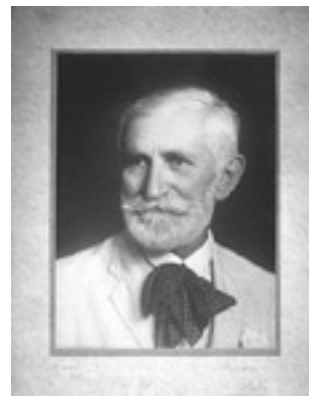
Benedek Elek 1859. szeptember 30-án született Kisbaconban, a Csík-, Udvarhely és Háromszék találkozásánál megbúvó aprócska faluban, lófő székely családban. Egész gyermekkorát bearanyozta a mesék világa. Első mesemondója, mint írta, egy „növendéklányka, s nem egy vén banya, mint azt gondoljátok talán”, Rigó Anis volt, a szülei udvarán élő zsellér család gyermeke. Második mesemondója egy Demeter András nevű román pásztoember. Benedek Huszár János nevű nagyapja, s az édesapja is kiváló mesemondók voltak, akiktől nem csak meséket, történeteket hallhatott, hanem ember- és hazaszeretetet, szelídséget, tartást és méltóságot is tanult. Édesapját így mutatta be: „Vannak, emberek, kik csak a maguk gyermekét szeretik: édesapám meleg szívéből minden gyermeknek jutott szeretet. Gazdag gyermek, szegény gyermek egy volt neki: a gyermek-gyermek. Nem tudott úgy elmenni gyermek mellett, hogy rá ne mosolyogjon; hogy meg ne szólítsa: s ritkán indult el hazulról, hogy feneketlennek tetsző zsebében ne lett volna alma, körte, szilva, mogoró – jó gyermeknek való. Amikor én a kisbaconi „akadémiát” (két elemi) elvégeztem, édesapám még javakorbeli, egyenes tartású, erőtel, egészségtől duzzadó ember volt, de már nagyapó. Valóságos nagyapó. S ím, egyszerre a falu összes gyermekeinek a nagyapója lett.” Ki ne ismerné fel e sorokból a későbbi Elek apó példaképét Huszár nagyapóban?

Benedek Elek nyolc éves korától Székelyudvarhelyen, a református kollégiumban folytatta tanulmányait. Sokszor megtette szekéren a szülőfaluja s a város közötti hosszú utat. Közben hallgatta a felnőttek regéit az út menti tájakról, falvakról, várromokról, kastélyokról, hegyekről, völgyekről, amelyek aztán, sok esztendő múlva, sorra beleköltöznek a könyveibe. „A mesék földje ez, csuda-e, ha szép csendesen mesemondóvá nő az a gyermek, aki most még meg-megremeg a holnapi nagy naptól, amikor majd könyvet ad a kezébe egy tudós professzor, s az olvasás dönti el: betírja-e a harmadik elemibe?”

Teltek az évek, s a kisdiajból komolyan tanuló nagydiák lett. Franciául, németül, románul, angolul is megtanult, verseket, meséket fordított. Miután megismerte Kriza János Vadrózsák című népköltési gyűjteményét, szinte lázas szerelemmel fordult ismét a népdalok, a népmesék világa felé. Sebesi Jób nevű iskolatársával közösen nagy gyűjtőmunkába kezdtek, s a gyűjtésükből egy kötetet szerkesztettek. Érettségi után ezzel a kincssel tarisznyájában indult az ifjú Benedek Elek „világhódító útjára”, a pesti egyetemre.

A népköltési gyűjteménye Kriza János és Orbán Balázs kéziratosa hagyatékával kiegészítve 1882-ben, Székelyföldi gyűjtés címen jelent meg a Magyar Népköltési Gyűjtemény III. köteteként.

Benedek Elek nem fejezte be az egyetemi tanulmányait, hanem újságírónak állt, a Budapesti Hírlap munkatársa lett. Nagy népszerűsége tett szert, s hamarosan lapszerkesztő lett, majd országgyűlési képviselőnek is megválasztották. A székely író írásaival természetesen a Székelyföldet igyekezett megszerettetni olvasóival. A lapok keretei szűknek bizonyultak a termékeny szerző számára. Sorra szerkesztette, írta az újabbnál újabb mese- és elbeszélés kö-

tereket. A Székely Tündérország 1885-ben, a Székely mesemondó 1888-ban jelent meg.

A honfoglalás ezeréves ünnepére barátai, írótsársai ösztönzésére és támogatásával, Arany László iránymutatásával újramesélte a nagy, klasszikus gyűjteményekben fellelhető magyar népmese és mondakincs legjavát. Az Atheaneum kiadó 1894 és 1896 között öt díszes kötetben, Magyar mese és mondavilág címmel megjelenítette a közel négyszáz mesét, mondát tartalmazó válogatást. Az első díszkiadást még számos olcsóbb kiadás követte.

A mesegyűjtemények megjelenítése mellett csodálatra méltó volt Benedek Elek szépirodalmi munkássága is. Húsz esztendő alatt száz kötete jelent meg. Az akkori statisztikák szerint Jókai Mór után ő volt a legnépszerűbb, a legolvasottabb magyar író.

A Magyar mese- és mondavilág kötetei és más Benedek Elek mesekönyvek 1904 után eljutottak a történelmi Magyarország valamennyi falujába. Ugyanis akkor alakultak meg a népiskolai könyvtárak, s az egységes könyvcsomagokat a kultuszminisztérium küldte meg valamennyi állami népiskola részére. Még a távoli bukovinai székely falvakba is eljutottak ezek a mesekönyvek. Azóta ezek a mesék valósággal beépültek a magyar szóbeliségbe.

1921-ben, amikor a trianoni békediktátum Erdélyt Romániához csatolta, a befutott író, a menekülők áradatával szemben, hazatért Erdélybe. Fogadalomból egy évig nem lépett ki kisbacioni házából. Elment hozzá az erdélyi értelmiség legjava, akik az elszakadt magyarság sorsáért aggódtak és tenni akartak. Kós Károly, Szentimrei Jenő és mások. Benedek Elek 1921 novemberében már főszerkesztője lett egy frissen induló politikai néplapnak, a Vasárnapnak. Hamarosan elvállalta a Szatmáron megjelenő gyermeklap, a Cimborá szerkesztését. „Ez a gyermeklap volt a szívügye. Igyekezett az erdélyi magyar gyermekeknek a lehető legjobb magyar irodalmat a kezükbe adni, s minden levelükre válaszolt.” Benedek Elek a Cimborá valamennyi kis olvasóját unokájává fogadta.

1929-ben, a világgazdasági válság miatt ellehetetlenült a gyermeklap kiadása. A hetvenéves Benedek Elek kezéből is kihullt toll.

Az a gondolat, hogy legyen Magyar Népmese Napja, s ezt Benedek Elek születésnapján ünnepeljük, Szalai Gáborné Márta, százhalombattai könyvtárvezető fejében született meg. 2004-ben, Benedek Elek születésének 145. évfordulója alkalmából szervezték meg először az ünnepséget a százhalombattai Hamvas Béla Városi Könyvtárban. Hamarosan csatlakozott hozzájuk a Magyar Olvasótársaság is, és a honlapjuk tanúsága szerint, az idén már százötven intézmény szervezte meg a Magyar Népmese Napját itthon és a határainkon túl. Ki csak egy-egy szép műsorral, ki egész rendezvénysorozattal ünnepelt.

Valami gyönyörű született ismét. Egy nemes gondolat megfogant. Köszönet érte, hálás köszönet!

Visznek engem a vonatok, a buszok, fel s alá járok az országban, viszem a meséket. Csillogó tekintetű gyerekek várnak rám. Az első percekben várakozással nézegetnek, némelyik csalódott, mert nincs aranyhajam, s mert nem lépek virágot. Aztán mesélni kezdek. Szemükből látom, hogy már nem engem látnak, azt látják, amit én, az Aranyhajú ikergyermekeket, a Kicsi Kégyókirályfit, a tűz körül üldögélő esztendőbeli hónapokat. A tréfás farkassal együtt tártják ki a szájukat, segítenek megfűjni a Tilinkát, amiben Katalinka panaszoja sorsát. Látják ők is, miként én, hogy ereszkedik le az égből a tündöklő magyar korona az ifjú Mátyás fejére. Kacagva követik Katyika meg Matyika bolondos cselekedeteit. A műsor végén aztán körülállnak, a kislányok megtapogatják a ruhámat, a gyöngyeimet. A fiúk megkérdezik, hogy hány éves vagyok, amire az a válaszom, hogy éppen ötszáz évvel vagyok fiatalabb, mint Mátyás király.

Kóka Rozália

Benedek Elek

KRISZTUS URUNK MUZSIKÁJA

Egyszer volt egy szegény ember s annak három fia. Ennek a szegény embernek egy fél lánca szőlőföld volt minden gazdagsága, de abban sem volt nagy öröme, mert rájártak a seregélyek, erősen pusztították.

–Édesapám – mondja a legidősebb fiú –, kimegyek a szőlőbe, hogy elhessegessem a seregélyeket, mert különben nem szüretelünk.

–Jól van, fiam, csak eredj.

Kimegy a legény a szőlőbe, ott patogat, durrogat a kendercsapós ostorával, hessegeti a seregélyeket. Éppen akkor talált arra menni Krisztus Urunk meg szent Péter. Megszomjúhoztak mindketten, vizet kértek a legénytől.

–Majd holnap – felelte a legény kurtán – ott a forrás, ahol, ni, iganak kendtek, ha szomjasak.

Krisztus Urunk egy szóval se kérte többet a legényt, csendesen tovább mendegélt, Péter meg utána. De egy jó hajításnyira sem mentek, úgy ellepték a seregélyek a szőlőt, hogy minden fűrtre jutott kettő-három, s hiába durrogatott, hiába kiabált a legény, nem repültek el.

Haza megy este a legény s mondja nagy búsan az apjának, hogy ő nem tudja megőrizni a szőlőt, annyi a seregély, mint a csillag az égen s meg sem rebbennek az ő durrogatására.

Másnap a középső legény ment ki, de az is éppen úgy járt, mint a bátyja. Nem adott vizet Krisztus Urunknak s el is lepték egyszeribe a szőlőt a seregélyek.

Harmadik nap a legkisebb legény ment ki, akit a bátyjai félkegyelműnek tartottak, pedig több esze volt, mint az egész falunak. Ahogy elkezdett patogatni, durrogatni, jött Krisztus Urunk Péterrel s vizet kért.

–Még nem adok –, mondta a legény –, mert a korszomban megmelegedett a víz, de csak várjanak kegyelmetek, izibe hozok a forrásról.

Azzal elszaladt s egy pillantásra már hozta is a jó friss vizet.

–No, fiam – mondta Krisztus Urunk –, ez igazán jó víz, mit kívánsz érte?

–Nem kívánok én semmit, ugyan mit kívánhatnék egy csepp vízért?

–De mégis csak kívánj valamit, fiam – biztatta Krisztus. – Olyat nem kívánhatsz, hogy meg ne adjam.

–Hát – mondta a legény –, akkor adjon nekem olyan muzsikát, hogy ha fújom, még az égi madarak is táncoljanak a nótájára.

–Krisztus urunk csak a köpönyege alá nyúlt s mindjárt kihúzott onnét egy furulyát.

–Fújj belé, fiam!

Belefúj a fiú s hát, Uram, Teremtőm, a seregélyek mind fölrebennek a szőlőből, kalimpálnak, firegnek-forognak a levegőégben, éppen mintha táncoltak volna.

Krisztus Urunk tovább ment szent Péterrel, a legény meg csak fújta, fújta a furulyáját s többet egy seregély sem tudott leszállni a szőlőbe. De lett is azon az őszi annyi szőlője a szegény embernek, hogy csupa csuda.

Rostával hordták haza a bort, s mégsem győzték mind hazahordani...

Kiru

Ifjú emberekként kezdtük a közös muzsikálást húsz éve, időközben mindannyian párra leltünk, és gyermekeink születtek. 2000 nyarán elhatároztuk, hogy évről-évre összegyűlünk családotól néhány napra a Martonvásár melletti Simonpusztán, és az együtt töltött idő csak a népzeneről és a barátságról fog szólni, s akinek kedve van hozzánk csatlakozni, azt szívesen látjuk. Szülők lévén a legfontosabbnak azt gondoltuk, hogy gyermekeink is szeressék azt, amit mi, ezért olyan programot igyekeztünk számukra összeállítani, ami nemcsak játéknak és szórakozásnak jó, de okosodhatnak is általa.

Zene, tánc, népi játékok, íjászat, gólyalábazás, különböző kézműves foglalkozások, esti táncház, majd meglepetés műsor a minden-

napi „menü” – na és persze a legnépszerűbb foglalatosságok közé tartozik a medencében hűsülés a legnagyobb melegben.

Árendásné Bíró Éva „Kiru” saját ötletei alapján alkotta meg azokat a tréfás mozdulato-
kat, amelyekkel már gyerekjáték a kicsik számára a hallottak, látottak megjegyzése. Így aztán mohón lesik el, tanulják meg a Kiru által nagy szeretettel és gondossággal összeválogatott eredeti népi játékokat, dalokat és mondókákat. A tekintélyes repertoárból leme-
zünkre azokat gyűjtöttük össze, amelyeket – az elmúlt évek tapasztalatai alapján úgy lát-
tuk – a gyerekek a legjobban kedvelnek. Ezek egy részének eredetileg nem volt zenei kísé-
re, de mivel a gyerekek számára ez igen fontosnak bizonyult a tábortan, népi hangszere-
inkkel, az általunk kitalált módon és egysze-
rűsége törekedve kísérik az elhangzó dalla-
mokat. Akárcsak a Vigan legyünk! című gyer-
meklemezünkön, ezen is szerepel autentikus
népzene és egy kedves mese is, ezúttal Molnár
Piroska előadásában. (Liber Endre)

A HAGYOMÁNYÉRTÉS FESZTIVÁLJA

Győr, Egyetemi Csarnok
2006. november 18–19.

Fellépők: Berecz András, Muzsikás együttes, Tükrös Zenekar, Aromafest, Magyarpalatka banda, Szászcsávási zenekar, Pannon lakodalom, Gruzár Banda, Ordások, Zalai Táncgyűttes, Kárpát-medencei népzene és nemzetiségek táncal...

elővételben	1 napos	2 napos	helyszínen	1 napos	2 napos
diák	1200,-	2000	diák	1500,-	2500,-
felöltt	1500,-	2500	felöltt	2000,-	3500,-

Hat éves korig a belépés díjtalan! • Az elővételben vásárolt jegyek esetén 20 jegyenként 1 (felöltt) jegyet ajándékba, valamint a jegyek árából 10% kedvezményt adunk. • Jegyek a helyszínen és elővételben kaphatók a győri Tourinform-irodában • (9021 Győr, 9021 Árpád u. 32. Tel/Fax:96-522-255) • Budapesten, a Koncert&Média jegyirodáknál (06-1/222-13-13) • Jegyvásárlás Szlovákiában - 00421 905 413 616, Mazács Éva • egyéb jegyvásárlási lehetőségek: • 2006. november 9., 16. (csütörtök) Almássy Téri Szabadidőközpont, táncház (1077 Bp., Almássy tér 6. tel: 06-1-352-1572) • 2006. november 10., 17. (péntek) Reviczky utcai táncház

NÉPRAJZ MOZGÓKÉPEN – FILMKLUB –

A Néprajz Mozgóképen 2006. tavasi vetítéssorozat a Néprajzi Múzeum nemzetközi hangszerkiállításához kapcsolódik. A filmek többsége a hangszeres, illetve az énekelt népzene témaköréből merít. A sorozat első filmje Tari János *Bolondmalom* című alkotása, amelyből megismerhetők a körhintát kísérő, népzenei alapokon nyugvó feldolgozások, rézfúvós zenekarok zenéi, illetve francia utcai zenegépdallamok is. Közvetlenül ezután vetítjük le *A klezmer jegyében* című dokumentumfilmet, amely a mai amerikai klezmerzenén keresztül mutatja be, milyen kelet-európai népzenei hatások érték a klezmerhangszereket használó muzsikosokat és zenéjüket. A második alkalommal Bartók egyik énekes adatközlőjéről, illetve egy citerakészítőről láthatunk filmeket. Ezután kilenc egymást követő alkalommal Szomjas György és Halmos Béla népzenei portrék-sorozatának egy-egy alkotását tekinthetjük meg. Halmos Béla, az 1994-ben indult sorozat elindítója, szerkesztője, zenei rendezője olyan muzsikosok életét, pályafutását szerette volna filmen megörökíteni, akik még a XX. század végén is megőrizték autentikus népzenei hagyományukat, és tudásukat igyekeztek átadni a náluk fiatalabbaknak. Ezek a többségükben erdélyi muzsikosok már több magyarországi népzenei-generációt tanítottak, először Erdélyben, majd az 1990-es évektől már Magyarországon is. Halmos Béla elhatározásához Szomjas György társult, aki több játék- és dokumentumfilm rendezője. Az erdélyi zenészekkel való beszélgetésekben Kallós Zoltán néprajzkutató segítette a filmek készítőit. 2006 őszén folytatódik a múzeum nemzetközi hangszerkiállításához kapcsolódó vetítéssorozat. A programban szereplő filmek bemutatják majd más népek hagyományos zenei világát és hangszereit.

IDŐPONTOK (kedd, 16.30, I. emelet 105-ös terem):
november 14., november 21.
november 28., december 5.
december 12.

A FILMPROGRAMOT ÖSSZEÁLLÍTOTTA: Tari János

HÉTFŐ

GREENFIELDS

hetente 19.00 órától

Ír zene és tánc ház

Fővárosi Művelődési ház

1119 Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 203-3868; www.fmhnet.hu

PANNÓNIA EGYÜTTES

Minden hónap első hétfőjén

Belépő: 300.-Ft

A Ferencvárosi Művelődési Központ

1091 Budapest, Haller u. 27.

Tel.: 215-5741

CALCUTTA TRIÓ INDIAI ZENEKLUB

*Minden hónap első hétfőjén 19.00 órától**(november 6-tól)*

Belépő: 500.-Ft

1022, Marczibányi tér 5/a,

Tel.: 212-2820

marczi@marczi.hu

programfelelős: Selmeci Márta

Tel.: 0670-335-6284

selmeci.marczi@marczi.hu

FAKUTYA ZENEKAR TÁNCHÁZA

*minden hétfőn 20.00-24.00 óra között*moldvai csángó tánc ház a Filter kávézóban
(volt Műhely)

VII. Almássy u. - Dohány u. sarok

A belépés ingyenes!

Muzsikál a Fakutya zenekar,

valamint Fáy Ádám és barátai

további információ:

Székely Zoltán: 0630-976-8562

szekelyz@index.hu

CSÍK ZENEKAR TÁNCHÁZA

*minden hónap utolsó hétfőjén 17.00-22.00 óráig**december 11-én és 27-én is.*

Zenei vezető: Csík János és barátai

Játékmester: Szabó Balázs

Belépés díjtalan!

Kilele klub

6000 Kecskemét, Jókai u.

Tel.: 0630-974-3498

csikzene@cibermail.hu

LAJTA NÉPZENEI KLUB A KÁVÉZÓBAN

minden hétfőn 20.00 órakor

A belépés ingyenes!

Almássy Téri Szabadidő Központ

1077 Budapest, Almássy tér 6.

Tel.: 342-0387

KEDD

MUZSIKÁS –GYEREKTÁNC HÁZ

minden héten 17.30-kor

Fővárosi Művelődési ház

1119 Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 203-3868; www.fmhnet.hu

FŐISKOLÁS TÁNC HÁZ

kéthetente kedden 20.00 órától

Nyíregyházi Főiskola

Hallgatói Centruma

Muzsikálnak:

a főiskola népzeneész hallgatói

4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b

Információ: Juhász Erika

Tel.: 0630-557-1692

ROZSDAMARÓ TÁNC HÁZ

havonta egy kedden

JATE-klub Szeged, Toldy u. 2.

Információ: Nagy Gábor

Tel.: 0620-337-0418

BERKÓ KLUB

minden kedden este 21.00 órától éjjel fél 1-ig

a Pótkulcs nevű szórakozóhelyen,

Csengery u. 65/B

„PADKAPOROS DUDÁS-TEKERŐS
TÁNC HÁZ”*Az év minden kedd estéjén,**az augusztust kivéve*

Zöld Macska Diákpince

IX. Bp. Üllői út 95.

Tel.: 0620-947-4087

www.dudazenekar.hu

ZSEBI BABA ZENEHÁZA

kedd 17.00-17.30

Kiscsoportos foglalkozásainkon a gyermekek

szüleikkel közösen énekelnek, verseket,

mondókákat tanulnak, hangszerekkel

ismerkednek.

A délutáni csoportba óvodás korú,

délelőtt 1-3 éves gyermekeket vár

Gudor Judit zenetanár.

Tagdíj: 1800 Ft/hó

Csokonai Művelődési Központ

1153 Budapest, Eötvös u. 64-66

Tel.: 307-6191

BOLGÁR, ROMÁN, MAKEDÓN
TÁNC HÁZ*keddenként 20.00 órától tánc ház,*

a balkán népzene iránt érdeklődőknek!

Játszik a Falkafolk együttes!

A táncokat Nagy Krisztina (Csende) és

Lakatos András tanítja.

Almássy Téri Szabadidő Központ

1077 Budapest, Almássy tér 6.

Tel.: 342-0387

SZERDA

KOLO DÉLSZLÁV TÁNC HÁZ

minden szerdán 19.00-22.30 óráig

19.00-19.30 között tánc tanítás

Belépő: 600.-Ft

A Ferencvárosi Művelődési Központ

1091 Budapest, Haller u. 27.

Tel.: 215-5741

MAGYAR TÁNC HÁZ A FONÓBAN

minden szerdán 20.00 órától

Első szerdán: Téka

Második szerdán: Méta

Harmadik szerdán: vidéki zenekarok

A hónap utolsó szerdáján:

Erdélyi zenék klubja a magyarpalatkai

zenekarral

Tánc tanítás 18.00 órától Bakonyi Ernővel

Belépő: 1.000,-Ft

Fonó Budai Zeneház

1117 Budapest, Sztregova u. 3.

Tel.: 206-5300

ZSEBI BABA ZENEHÁZA

szerda 9.15-9.45, 10.00-10.30 óra

Kiscsoportos foglalkozásainkon a gyermekek

szüleikkel közösen énekelnek, verseket,

mondókákat tanulnak, hangszerekkel

ismerkednek.

A délutáni csoportba óvodás korú,

délelőtt 1-3 éves gyermekeket vár

Gudor Judit zenetanár.

Tagdíj: 1800 Ft/hó

Csokonai Művelődési Központ

1153 Budapest, Eötvös u. 64-66

Tel.: 307-6191

TÉKA TÁNC HÁZ A FONÓ-BAN

minden hónap első szerdáján 20.00-01.00

házigazdák:

Kovács Zsuzsi és Bakonyi Ernő „Savanyú”

FONÓ Budai Zeneház,

XI. ker. Budapest, Sztregova u. 3.

Tel.: 206-5300

CSÜTÖRTÖK

TÚLPART (magyar tánc ház)

*minden hónap második csütörtökén**19.00 órakor*

Fővárosi Művelődési ház

1119 Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 203-3868

www.fmhnet.hu

TÁNC HÁZAK ESTÉJE

minden csütörtökön 20.00 órakor

Gyimesi Tánc ház a Nagyteremben!

Magyar Tánc ház a Kávézóban!

A belépés ingyenes!

Almássy Téri Szabadidő Központ

1077 Budapest, Almássy tér 6.

Tel.: 342-0387

PÉNTEK

CSOÓRI KLUB ÉS TÁNC HÁZ

kéthetente pénteken 20.00 órától

a Berkó együttes részvételével,

a Károli Gáspár Református Egyetem

pincklubjában:

1088 Budapest, Reviczky u. 4/c

IFJÚ MUZSIKÁS TÁNCCHÁZ
minden pénteken 20.00-03-00 óráig,
tánc tanítással

Tanít: Szente János, Jani.
Károli Gáspár Ref. Egyetem pinceszobájában
1088 Budapest, Reviczky u. 4/c
hermannmaria@freemail.hu

CSÜRRENTŐ

kéthetente pénteken 19.00 órától
(minden páros héten) szept. 8-tól.

Moldvai tánccház
Táncot tanít: Göcsej Zsuzsa és Gyurka
Fábián

Éneket tanít: Havay Viktória.
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út. 47.
Tel.: 203-3868
0630 740 87 85; 0630 976 85 62
www.csurrento.hu,
www.fmhnet.hu

ZURGÓ EGYÜTTES

minden páratlan hét péntekén
20:00-24:00 óra között felnőtt tánccház
tánc tanítással
Táncot tanít: Zoltán Eszter és Fülöp Attila.
Éneket tanít: Navratil Andrea.
Mesét mond: Nagy Bercel
Belépő: 500.- Ft.
XII. Kerületi Művelődési Központban
(1124 Bp. Csörsz u. 18.)
További információ:

319 98 54 / 203 vagy +36 30 976 85 62,
www.zurgo.hu, www.csorsz.hu
szekely.zoltan@csorsz.hu

ZURGÓ DIÓ GYEREKTÁNCCHÁZ

minden páratlan hét péntekén
muzsikál a házigazda Zurgó Együttes
gyerektánccház: 18.00 órától
a gyerekprogramot vezeti és a
táncokat tanítja: Navratil Andrea
Belépő: 300,- (kísérőknek ingyenes)
Budapest XII. Kerület Hegyvidék
Önkormányzata Művelődési Központ
1124 Bp., Csörsz u. 18.
Tel.: 319-98-54; info@csorsz.hu

OPÁNKE EGYÜTTES SZERB TÁNCCHÁZ

minden hónap utolsó péntekén 19.00 órától
Zenél a Kalászi Tamburazenekar
program: aprók tánca, szabad tánc, tánc tanítás,
szerb ételek, kézműves játszóház, vendég
együttesek
Pomázi Művelődési Ház; Huszár u. 3.
Tel.: 0626-325-163; megapom1@interware.hu

T'RAKIJA

Balkáni tánccház
minden hónap harmadik péntekén 19.00 órától
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út. 47.
Tel.: 203-3868; www.fmhnet.hu

FALKAFOLK

Balkáni tánccház
kéthetente pénteken 19.00 órától
(szept. 15-től)
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út. 47.
Tel.: 203-3868
www.fmhnet.hu

GAJDOS TÁNCCHÁZ

minden hónap utolsó péntekén 19.00 órakor
Táncoktató: Barsi Csaba
Bartakovics Béla Művelődési Központ
Eger, Knézh K. u. 8.
Információ: Lisztóczi Mónika
0670 315 6212, 36/510-021
lisztoczki@mail; mmmk-eger.sulinet.hu

TÁNCCHÁZ CSIDUVAL

szept. 8-tól kéthetente pénteken
gyerektánccház
Tánccház-vezető: Csatai László CSIDU és
Csatai Luca
Klebersberg Művelődési Központ
Budapest, II. Templom u. 2-10.
Információ: Csatai László
Tel.: 06-30-438-0827

SOMNAKHUNO KHER – ARANYHÁZ

havonta egy pénteken 19.00 órától
cigány tánccház, koncertek, előadások,
beszélgetések, kiállítások
Házigazda: Farkas Zsolt

Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300
www.fono.hu

CSÁNGÓ TÁNCCHÁZ

okt. 6-tól kéthetente pénteken
Muzsikál a házigazda Eszterás együttes
18.00 órától gyerektánccház Sinka Tímea
vezetésével
Belépő: 200,-Ft
19.00 órától felnőtt tánccház
Moldvai és gyimesi táncokat tanít:
Bernáth Richárd
Belépő: 400,-Ft
Nyilas Misi Ifjúsági Ház
Miskolc, Kossuth utca 15.
Információ: Tóth Arnold
Tel.: 0630-9737-654

KEREKES BAND TÁNCCHÁZ

ETHNO-FUNK KLUB
havonta egy pénteken 20.00 órától
gyimesi, moldvai csángó táncok
Művészetek Háza
Eger, Széchenyi út
Tel.: 0670-535-5383

TANAC TÁNCCHÁZ

(szerb, horvát, makedon táncok)
minden hónap utolsó péntekén 19.30-tól
Muzsikál a VIZIN zenekar
Táncoktató: Szávai József
Belépés ingyenes
Ifjúsági Ház
7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13.
Tel.: 72/330-211

VENDÉGVÁRÓ TÁNCCHÁZ ÉS

MULATSÁG
A HAGYOMÁNYOK HÁZÁBAN
(előadássorozat); www.hagyomanyokhaza.hu

ERDÉLYI CIGÁNYZENÉSZ-DINASZTIÁK

Minden hónap 1. és 3. péntekén várjuk a
táncolni és szórakozni vágyó közönséget,
hagyományörző táncosokkal, zenészekkel.
Házigazdák és oktatók: Bodó-Bán János és
Bodó-Bán Enikő
Kapcsolat: Dobos Bea, tel.: 225-6067
dobos.bea@hagyomanyokhaza.hu
Bodó-Bán János, Tel.: 06309-529-761
bodoban@soskut.net
1011 Bp., Corvin tér 8.
www.hagyomanyokhaza.hu

SZOMBAT

KALAMAJKA TÁNCCHÁZ

minden szombaton
19.00 órától adamosi táncok tanítása
Tanfolyamoknál: október 2-től minden hétfőn
bonchidai román táncok; október 4-től
minden szerdán nagysajói táncok tanítása

KULTÚRA MÁSKÉPP

**A RENESZÁNSZ UDVAR ZENÉJE
ÉS TÁNCAI**

Orff: Karácsonyi történet
2006. november 25., szombat
10:30 Zeneakadémia Nagyterem
Km.: Kállay Gábor, a Weiner Leó Zeneművé-
szeti Szakközépiskola növendékei,
Garabonciás együttes (koreográfus: Aranyos
Ágota), a Magyar Állami Operaház
Gyermekkara (karig.: Gupcsó Gyöngyvér)

BRITTEN, BARTÓK

2006. november 09. (Csütörtök)
19:30 Az MTA Díszterme
Előadók: Rohmann Ditta (cselló),
Mali Emese (zongora)
BRITTEN: Szvít, Op.72
BARTÓK: Szvít, Op.14
Két román tánc, Op.8/a; 1. rapszódia
BRITTEN: Cselló-zongoraszonáta, Op. 65

KODÁLY, LISZT, BARTÓK művei

2006. november 25.
11.00 Bartók Béla Emlékház
Előadók Mary Kenedi (zongora)

BARTÓK: Magyar képek; Táncszvit
2006. november 25.; 11:00 Stefánia Palota
Előadó: MÁV Szimfonikus Zenekar
Vez.: Rác Márton

Bohus György és Redő Júlia vezetésével
Aranytíz Művelődési Központ
1051 Budapest, Arany J. u. 10.
Tel.: 354-3400; 311-2248
www.aranytiz.hu

SÜLTÜ CSÁNGÓ TÁNCCHÁZ
kéthetente szombaton 19.00 órától
(minden páratlan héten) szept. 2-től.
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út. 47.
Tel.: 203-3868; www.fmhnet.hu

PANNÓNIA KLEZMER BAND
minden hónap első szombatján 19.00 órakor
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út. 47.
Tel.: 203-3868
www.fmhnet.hu

GYERMEKTÁNCCHÁZ
kéthetente szombaton 17.00-18.00 óráig
Fonó Budai Zeneház
1117 Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300; 203-1752
JÁTSZÓHÁZ ÉS TÁNCALÁKA
havonta egy szombaton 14.00-18.00 óráig
(okt. 28., nov. 18., dec. 16.)
Kézműves-foglalkozások és tánccház
élő zenével
Kőbányai Gyermek- és Ifjúsági
Szabadidőközpont, 1105 Budapest, Előd u. 1.
Tel.: 260-5041, 262-2058

„TÁNCCHÁZ”
havonta egy szombaton
Házigazda: Alba Regia Táncgyűttes
18.00-19.00 Aprók tánca
19.00-20.30 Csikóball
19.00-23.00 Felnőtt tánccház
Muzsikál: Galiba zenekar
„Tánccház”, 8000 Székesfehérvár, Malom u. 6.
Tel.: 0622-312-795

APRÓK TÁNCÁ
2006. szept. 23., okt. 7., 21., nov. 11., dec. 2.
16.00-18.00 óra
magyar tánccház és játszóház gyermekeknek
Várjuk az óvodásokat és kisiskolásokat
tánccházunkba, ahol magyar népdalokat
és népi játékokat, körtáncokat tanulhatnak.
Megismerkedhetnek hangszerekkel, a
talpalávalót a Mező együttes húzza.
A programot a néphagyomány szerinti
ünnepekhez kötjük.
Kézműveskedés: Szuvák Gabriella
Belépő: 400 Ft
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66
Tel.: 307-6191

GÖRÖG TÁNCCHÁZ
október 14., november 11. 18.00-22.00 óra
Belépő: felnőtt 600 Ft, gyerek 400 Ft
Görög Mikulás december 2. 18-24 óra
Belépő: felnőtt 700 Ft, gyerek 400 Ft
A Maskarades együttes tánccházába várjuk
azokat, akik szeretik a görög zenét.
A szünetekben hagyományos görög ételeket
és italokat kínálunk.
Előzetes asztalfoglalás telefonon.
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66
Tel.: 307-6191

TÉKA KLUB
minden szombaton a Bem rakparton!
17.00-23.00 óráig aprók tánca és tánccház
belépő: 500,- Ft; házigazdák:
Csizmadia Csöngé, Demeter Gitta,
Jánoshegyi Zsófia, Farkas Gábor, Sente János
Budavári Művelődési Ház
1011 Bp. Bem rakpart 6.
Tel.: 201-0324; fax/tel.: 201-1780
bem6@bem6.hu; www.bem6.hu
Havasréti Pál m.: 06.30.940-1242
http://w3.datanet.hu/~teka/

VASÁRNAP

KÖKETÁNC GYERMEKTÁNCCHÁZ
minden vasárnap 10.00-12.00 óráig,
1-7 éves korig (október 1-től)
Tánc- és énektanulás Sándor Ildikó,
Halmos Kata, Prekler Katalin és
moldvai zenét játszó muzsikusok segítségével.
Kézműveskedés: Forstner Krisztinával és
Husztai Kingával.
Belépő: 400.-Ft; 1400 Ft/ 2 felnőtt, 2 gyerek;
1600 Ft/ 2 felnőtt, 3 gyerek;
2000 Ft/ 2 felnőtt 4 gyerek.
A NOE tagsági kártyával rendelkező
családok személyenként 200.-Ft-os belépővel
látogathatják programunkat.
1022, Marczibányi tér 5/a,
Tel.: 212-2820; marczy@marczy.hu
programfelelős: Selmeci Márta
Tel.: 70/335-6284
selmeci.marczy@marczy.hu

MEZŐ EGYÜTTES GYEREKTÁNCCHÁZA
minden vasárnap 10.00-12.00 óráig
Belépő: 300,-Ft
Cserepesház
1144 Budapest, Vezér u. 28/b; tel.: 363-2656

TÉKA GYERMEKTÁNCCHÁZ
A FONÓBAN
minden hónap utolsó vasárnapján
10.00-12.00 óráig
házigazda: Tímár Sándor
FONÓ Budai Zeneház,
XI.ker. Budapest, Sztregova u. 3.
Tel.: 206-5300

SIRTOS GÖRÖG TÁNCCHÁZ
minden vasárnap 18-19 óráig táncitanítás,
19-22 óráig tánccház.
Almássy Téri Szabadidő Központ
1077 Budapest, Almássy tér 6.
Tel.: 342-0387

Néptáncosok kellékboltja

INFORMÁCIÓ

Telefon: 06-70-592-5955
Honlap: www.neptanckellek.hu
Email: info@neptanckellek.hu

ELKÖLTÖZÖTT és MEGÚJULT

kínálattal várja kedves vásárlóit az új üzletben!

ÚJ CÍMÜNK:
BUDAPEST, XIII.
KATONA JÓZSEF U. 22.

ÚJDONSÁGOK: új kiadványok, méteráru, fehérnemű, próbaszoknya, kibővült rövidáru választék

ÚJ NYITVATARTÁSI
hétfő-péntek: 10:00-18:00
NYITVA SZERDÁN IS!
Szombat: 10:00-13:00

Három évtizede zenekarok élén

Beszélgetés Ökrös Csabával

Ökrös Csaba és Molnár Miklós
az Almásy Téri Szabadidőközpont színpadán
(Hagyományok Háza Táncház Archívum)

– Honnan származol, s mi a népzenevel való megismerkedésednek a története?

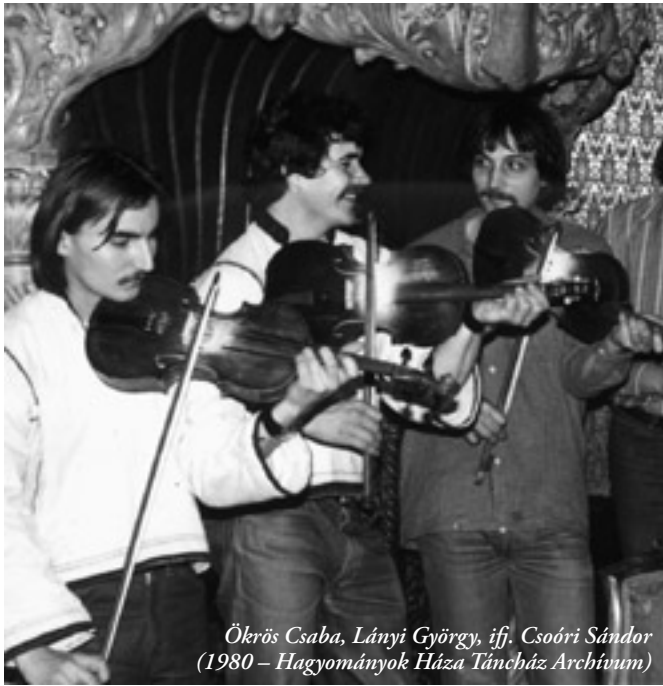
– Szolnokon születtem 1960-ban, paraszti családban, egyedüli gyerekként nőttem fel. Szüleim nem foglalkoztak zenéléssel. Később Jászberénybe kerültünk, de már második osztályba Sátoraljaújhelyen jártam, ahol zenei általános volt. A hangszeres muzsikálásra egy véletlen esemény kapcsán került sor. Nyolcéves koromban egy sfbajnokságon összetörtem magam, s begipszelve hetekig otthon ágyba voltam kényszerítve. Ekkor kértem meg a szüleimet, hogy vegyenek nekem egy hegedűt. A kottát ismertem, a fogásokat magam kísérleteztem ki. Mikor felépültem, próbáltam hegedűre jelentkezni a zeneiskolában, ahol addig csak a szokásos délelőtti tárgyakra jártam, de azt mondták, hogy már túlkoros vagyok, azt hat év körül szokás elkezdni. Végül anyám kérte a tanárokat, hogy legalább hallgassanak meg. Azt hiszem, Mozartot játszottam, s fel is vettek. Kellett még egy hangszert választani, s a dob mellett döntöttem. Ahogy az ilyen zenei általános iskolákban szokásos, délutánonként voltak a hangszeres foglalkozások. Hamarosan behoztam a lemaradásomat.

A népzenehez akkor még semmi közöm nem volt, csak azokat a népdalokat ismertem, amiket az iskolásoknak kellett tanulniuk, de bevallom, egyik sem fogott meg. Klasszikus zenei pályára készültem. Az viszont érdekes, hogy mindig megnéztem a kottákban, mikor születtek a zeneművek, s azon kaptam magam, hogy minél régebbiek voltak, annál jobban tetszettek. Sokat olvastam is a zenéről, s szerencsémre németre Kroó György testvére tanított, akinek a segítségével további könyvekhez, kottákhoz jutottam hozzá. Ez az egész komolyzenei história tizennégy éves koromig tartott.

Ha a zenei tanulmányokat folytattam volna, el kellett volna mennem Miskolcra, ott kellett volna hagynom a családomat. Egy nagy váltással a sátoraljaújhelyi gimnáziumba mentem matematika-fizika tagozatra. Új társaságba kerültem, kamaszos dolgok kezdtek vonzani, gitározni akartam, s még a hegedűmet is elcseréltem egy bőrkabáttra. Addig ugyanis én magam akartam hegedülni, most viszont mind a zeneiskolából, mind otthon elkezdtek presszionálni, hogy nekem a konziban kell folytatnom a tanulmá-

nyaimat. Én meg mindig nehezen viseltem, ha valamit nem a szabad elhatározásomból csinállok, hanem kényszerre. Aztán egy félév múlva elkezdett hiányozni a hegedű, de szerencsére egy ének szakos kislánytól kaptam egyet. Ott volt a városban a Hegyalja Néptánc Együttes, akik egy jó közösséget alkottak, sokat jártak külföldre, volt egy főleg cigány muzsikusból álló zenekaruk. Úgy gondoltam, ha a helybeli zenei iskolában már nem akarnak tovább klasszikusra tanítani, elmegyek a cigányokhoz, a rádióban mindig is csodálattal hallgattam a cigányprímások virtuóz játékát. A sátoraljaújhelyi zenészek a kottát nemigen ismerték, a mai megközelítésben szinte adatközlőnek számítottak. Ráadásul ekkortájt gyűrűzött le a táncosok révén vidékre, különösen az ország peremére a '72-ben Pesten elindult népzenei megújulás, amit szokás táncházmozgalomnak hívni. Székit azonban a cigányprímások nem is voltak hajlandók játszani, románoknak tartották (ahogy sok magyar zenész is), kottát is hiába vittem volna nekik, így kapóra jött az együttesnek, hogy van ott egy fiatal hegedűs, aki kottát is tud olvasni, nyitott is az erdélyi zene irányában. Egyre több ilyen produkció került be a Hegyalja repertoárjába, ahol addigra már másodprímás voltam tizenhat éves koromra, az erdélyi zenék vonatkozásában pedig én vittem a prímét.

1976-ban volt egy kéthetes tanfolyam Abaújszántón táncmuzsika zenészek számára. Halmos, Sebő, Timár tanították a zenét és a táncot. Én ott senkit nem ismertem a tanfolyam résztvevői közül, míg úgy tűnt, a többség már ismerte egymást. Leültem egy cigányzenész mellé, kérdeztem, honnan jön. Mondta, Méhkerékről. „Ott lakik a híres prímás, Kovács Tivadar!” – mondtam. „Én volnék az!” – felelte. Meglepődtem. Valahogy addig úgy képzeltem, ezt a zenét székely harisnyás, fehér bajuszú, kalapos, mentés emberek játsszák, nem pantallós cigányok. Halmos átengedte neki a tanítást egy hétre. A többi 20-30 muzsikusból viszont valamennyire már ismerte a méhkeréki zenét, amíg én csak küszködtem vele. Aztán Tivadar azt mondta, hogy úgy látja, ez már megy a társaságnak, tanuljanak inkább egy kis árgyelánost. Ez viszont már nem ment annyira a többieknek, mert nekik is új volt, én viszont valahogy elkaptam. Ezek a cigány zenészek ugyanis nem képesek hangról-hangra tanítani a

Ökrös Csaba, Lányi György, ifj. Csoóri Sándor
(1980 – Hagyományok Háza Táncház Archivum)

dallamokat, én viszont valahogy le tudtam lassítani magamban. Megkérdezte, ki az, aki ott hátul ezt egész jól csinálja. Szétnyílt a tömeg, s ott álltam, mint legifjabb. Így ismertek meg a többiek! Sokakkal azóta is szakmai vagy baráti kapcsolatban állok. Szerencsére ez nem csupán egy nyári tanfolyam volt, hanem megszervezték, hogy utána havonta egy hétvégén ezt folytassuk, sőt szállást és napidíjat is kaptunk, amire talán a mai napig nem volt más példa! Következő nyáron megint egy tanfolyam következett, ezúttal Székesfehérváron. Az azt követő nyáron viszont már éppen érettségiztem, az egri főiskolára felvételiztem. Végül is ez egy hároméves kurzus volt, ami vizsgákkal záródott, ahová már a katonaságtól kellett elkéredzkednem. Valamelyik vizsgát én nyertem meg, s az volt a jutalmam, hogy a Muzsikás táncházban húzhattam egy széki rendet. Akkor ez óriási dolog volt! Legközelebb meg, mivel nagyon sok látogatója volt a táncháznak, két szinten rendezték, s a kezdőknek én húzhattam első pesti zenekarommal, ahol Fekete Antal „Puma” volt a brácsásom.

– *Mikor kezdte Erdélybe járni?*

– Még az abaújszántói tanfolyam évében, azon a télen én már Erdélyben voltam. Halmos Béláéktól kaptam meg Kallós Zoltán címét 1976 karácsonya előtt, s egyedül nekivágtam Erdélynek. A következő évben már szinte az összes hétvégét és az egész nyarat ott töltöttem.

– *Miként lehetett ezt anyagilag és iskola mellett kivitelezni?*

– Ma már talán nem mernék anyagilag ilyen vállalkozásba fogni, de akkor még 140 forintba került egy Sátoraljaújhely-Kolozsvár retúrjegy. Az iskolában sem volt egyszerű, hiszen akkor még a szombat tanítási nap volt. De elengedtek, mert volt valami hazafias szellem abban a gimnáziumban, érezték, hogy jó ügyben járok. Mindig beszámolót kellett tartanom, s vittem haza erdélyi tárgyakat is, szerveztem táncházat a gimnáziumban.

– *Erdélyben Kallós Zoltán igazított tehát útba?*

– Igen, mindenhova mentem vele. Szinte atyai gondoskodásába vettem, nem is igyekeztem eleinte önállósítani magam. Lepakoltam nála szombat délelőtt, aztán kevesebb csomaggal mentünk tovább. Ráadásul az első, 1976 karácsonyi utamon már a vonaton Vavrinecz Andrásba botlottam, s együtt mentünk Zoli bácsival Válasz-

* A szerző az egri Eszterházy Főiskola Anglisztika Tanszékének docense, ebbe az akkor más nevet viselő tanintézetbe járt Ökrös Csaba. (A. E.)

útra, majd innen Bonchidára. Így nekem végül is az első élő erdélyi zenei élményem nem is Szék, hanem Bonchida volt. Ennek az estének a muzsikálását fel is vette Zoli bácsi.

– *Ugyanebben az időben kezdtek az első erdélyi városi táncházi zenészek, a kolozsvári Székely Leventéék is Székre járni. Velük kapcsolatba kerültél?*

– Igen. Ekkor jöttek az első erdélyi barátságok. Ráadásul egyidős is vagyok Székely Leventével, Papp István Gázsával, Kelemen Lászlóval, Könczei Árpáddal. Rengeteg lakodalomban és keresztelőn voltunk. Aztán Kelemen Laci és Tötszegi András „Cucus” rávett, hogy ne csak mindig a Mezőségre járjak, hanem menjek el velük Kalotaszegre, Méréra. Persze ott is volt épp egy jó lakodalom, s a végén már „Árus” házában kötöttem ki a cigánysoron. Megismerkedtem „Neti” Sanyi bácsival is. Az ő precíz és mégis érzelmdús játéka nagyon megragadott. Varga Ferenc „Csipás”-ra viszont Székely Levente hívta fel a figyelmemet. Az ő hangképzése, variációi annyira közel álltak hozzám, hogy nem volt nehéz eltanulnom a játékát. Mivel ő többek között Türein muzsikált sokat, az ottani lagzikra, keresztelőkire stb. való eljutásban Lengyel László „Türei” segített sokat. Idővel aztán már együtt is zenéltünk „Csipással”.

– *Azért az egri „kalandról” még ejtsünk néhány szót! Hogyan is hiúsult meg, hogy diplomát szerezzél a főiskolánkon*...?*

– Nem fejeztem be a történelem-ének szakot, mert kötelező testnevelésből nem írták alá az indexemet másodévben. Egyébként ott is zenéltem, méghozzá Pénzes Gézával, akivel előtte már a katonaságnál is együtt játszottunk egy úgynevezett művészszázadban. Pálalagi Palival is az egri főiskolán ismerkedtünk össze. Később aztán már nem is került szóba a főiskola befejezése, mert annyira másfelé vitt az életutam. Varga Zoltán koreográfus, aki akkor Egerben tevékenykedett, felkerült a Bartók együtteshez, ő hívott oda, s mivel időközben szüleim is Pestre költöztek, nem sokáig kellett gyözködni. Mivel akkor már a Téka sokat utazgatott, Virágvölgyi Márta mellé kerültem Pénzes Gézával és Fekete Antallal, s ebben az időben mi alkottuk a Bartók együttes zenekarát. Ez 1981-82 környékén volt. Amikor Timár Sándor a Magyar Állami Népi Együtteshez került, először a Tékát vitte magával, majd utána az én együttesemet, amelyet rajtam kívül a közben áttelepedett Székely Levente, Fekete Antal „Puma”, Adorján István és Pénzes Géza alkotott. Később Zsuráfszky Zoltán javaslatára megalapítottunk egy saját együttest, a Kodály Kamara Táncegyüttest, miután kiváltunk a MÁNÉ-ból. A zenekarnak is új neve lett: Újstílus.

– *Az amerikai szereplések hogyan kezdődtek?*

– Az első amerikai utakat még Timár Sándornak köszönhetem az Állami Együttessel. Ekkor figyelt fel ránk egy ott élő menedzser, Magyar Kálmán. Neki köszönhetem, hogy 1983-tól hosszú időn át szinte minden évben az Egyesült Államokban turnézhattam, méghozzá egyre profibb helyeken. A zenekar közben átalakult, 1986-ban Ökrös együttes lett a neve. (Vagy úgy is mondhatjuk, hogy én léptem ki, s egy ideig még az Újstílus is tovább működött Gombai Tamással, majd Vizeli Balázzsal.) Az Ökrös együttesben új zenésztársaim voltak: Kelemen László (aki szintén áttelepült időközben Erdélyből), Molnár Miklós, Mester László és Doór Róbert.

– *Egy másik primás említette, hogy milyen jó volt neked, Molnár Miklós mellett szinte szárnyalni tudtál. Milyen felállásának neveznéd az akkori együttest?*

– Két primásosnak. De mivel én már tizenhat éves korom óta játszottam, jobban rá tudtam érezni, mi kell a közönségnek, jobban emlékeztem, mi hányszor van stb., ezért én voltam az irányító.

– *Az Ökrös együttes – talán hízelgés nélkül mondhatom – olyan csodás lemezeket produkált ebben a periódusban, mint a Bonchida háromszor vagy a Kalotaszegi mulató énekek, amelyek sokunknak ked-*

venceivé váltak. Minek volt köszönhető ez a stabilabb időszak, s mi vetett ennek véget?

– A Magyar Kálmán által szervezett amerikai turnének volt köszönhető ez a stabilabb időszak. Főként ezek a másfél-két hónapos utak tartottak el minket egész éven át. Ezek ír kocsmáktól néptánc táborokon át a Philadelphiai Szimfonikusokkal történő fellépésig sokféle szereplésre kiterjedtek. Volt, amikor „Neti”-t is vittük, közös lemezt is készítettünk vele itthon. Aztán 2001-ben, amikor megszűntek ezek a fellépési lehetőségek, az együttes is megszűnt.

– Az idei Táncháztalálkozóra Gryllus Dánielék megjelentették a korábban csak Amerikában forgalmazott *Így kell járni...-t*. Ennek mi a története?

– Élt ott egy nagyon jó amerikai barátunk, aki beteg volt, tudta, hogy meg fog halni, s kérte, hogy csináljunk ott egy lemezt. A felvétel előtt két héten át tanítottunk tánc táborokban, reggeltől éjjelig muzsikáltunk, nagyon együtt voltunk. Ezért nem okozott gondot, hogy három nap alatt fel kellett venni a lemez zenei anyagát. A Gryllus Kft-é az érdek, hogy most Magyarországon is kapható.

– Az Ökrös-együttes korai szakaszából van még két kevésbé ismert lemez. Az egyik a *Transylvanian portraits*, amin Sebestyén Márta is közreműködik, s a *Koch World* kiadásában jelent meg 1992-ben. A másiknak csak a címét ismerem. Koszorú...

– Az előbbi még nekem sincs meg. Ez volt a legelső, amit már Kelemen Lacival készítettünk, de még nem alakult ki a teljes későbbi együttes. A Koszorún viszont már mindnyájan jelen vagyunk, s azon is szerepel Sebestyén Márta és Berecz Andris. Ez nem is kereskedelmi terjesztésre készült, hanem egy cég azt mutatja be vele, hogy az ő mikrofonjukkal készült felvételek az ő hangfalaikon miként szólnak. Pedig ez nagyon jól sikerült, kár, hogy nem kapható. Ezek a tapasztalatok vezettek oda, hogy nem akartuk többé a lemezeinket külsősökre bízni, Kelemen Laci vállalta magára a későbbi, ma már jól ismert korongjaink menedzselését, amelyek közül az utolsó az *Elindultam szép hazámból*. Kallós Zoltánnal is megjelent két közös felvételünk.

– Ezek az önálló, illetve „Neti”-vel vagy Kallós Zoltánnal készített lemezekon kívül számos más hanghordozón ratalálhatunk a nevedre. Vezetés erről valami kimutatást, vagy ezt nem tartod fontosnak?

– Nem vezetek, magamat ritkán hallgatom.

– Vannak lemezek, amiknek csak a címét ismerem a *folkMAGazin*-ból, illetve olyan formációk lemezei, akikkel személyesen még nem hallottalak játszani. A *Dobogó Kő Együttes* és a *Hypoglassus* lemez jut most az eszembe...

– A *Hypoglassus* az Ökrös-együttesnek az az Amerikában kiadott lemeze, amiről már beszéltünk, s amit itthon Gryllus Daniélék *Így kell járni* címen adtak ki. Ez természetesen autentikus népzenei tartalmaz.

A *Dobogó Kő Együttes* egy kísérlet volt, amiben megpróbáltam ötvözni a magyar népzenei és nyugati rockzenével. Egy CD-nk meg is jelent, több koncertet is adtunk, a második CD-t idén összeadjuk ki. Mindezek ellenére úgy gondolom, ezt a keményebb rockos hangzást egyelőre félretereszem, s az elektromos hangszereket akusztikusra cserélve folytatom tovább ezt a zenei kísérletezést, természetesen ha marad rá szabadidőm.

– Tanítással is foglalkozol...

– Eddig is tanítottam, 9 évet töltöttem az Óbudai Népzenei Iskolában, jelenleg pedig a szentendrei Vujicsics Tihamér Zeneiskolában tanítok félállásban, s idén őszől meghívtak a szigetmonostori zeneiskolába is, amit örömmel elvállaltam.

Fodor „Neti” Sándor és Ökrös Csaba
Symposium tánc tábor, Pennsylvania, USA
Magyar Kálmán felvétele, 1996
(Hagyományok Háza Táncház Archívum)

– Most már évek óta a Honvéd Együttes Hegedős zenekarában játszol. Egy ilyen együttesben dolgozni nyilván anyagilag kiszámíthatóbb egzisztenciát, de időben és művészileg nagyobb kötöttséget jelent. Bár te tánc együttesek kísérő zenekaraiban nagyon régen játszol, megszokhatad ezt a fajta tevékenységet, mégis a viszonylag szabadabb évek után milyen érzés ez?

– Mivel én az egész pályafutásomat egy tánc együttes kísérő zenekaraként kezdtem 16 éves koromban, ez nem volt ismeretlen érzés. Igazad van, ez az állás a mai kusza világban bizonyos védeltséget jelent, de ad azért mást is. Ha új bemutatóra készülünk, a művészeti vezetők rám is bíznak zenei szerkesztést, de arra is volt már példa, hogy nyitányt kellett írnom egy táncos darab elé (*Örök Szertartás*), aminek nagyon örülök, hiszen így nemcsak primásként foglalkoztatnak. De játszottam a Honvéd Együttes Színészkarának három díjat nyert darabjában is (*Bozgorok*), amire szintén nagyon büszke vagyok. Ráadásul az itt töltött idő alatt nemcsak dolgoztam, hanem tanultam is: elsősorban zeneszerzést Rossa Lászlótól, színpadi rálátást Novák Ferencről (*„Tatától”*), s nem utolsósorban barátokat szereztem mind a zenészek, mind a táncosok és a színészek köréből.

– Kik alkotják jelenleg az Ökrös együttest, ha van most ilyen?

– A klasszikus Ökrös együttes tagjai már mind máshol zenélnék, s csak ritkán találkozunk egymással. Most Ökrös Csaba és barátai néven lépek föl, ez nem egy állandó formáció. Hogy épp melyik barátom csatlakozik hozzám, az attól függ, mit vár a szervező. Tudunk autentikus népzenei, régi magyar zenét, s általam írt népzenei feldolgozásokat is játszani, de volt már komolyzenei koncertünk is, például a Honvéd Férfikarral, s felléptünk a Jávori Trióval is, ahol Szalóki Ági volt a vendégünk.

– Milyen lemezterveid vannak? Egy két évvel ezelőtti egri fellépésedkor egy készülő Rákóczi-lemezt is emlegettél. Megvalósult ez?

– A Rákóczi-lemez 2004-ben jelent meg a Honvéd Együttes kiadásában, ráadásul szerintem nagyon jól sikerült. A címe: „Hej, kurucok csillaga...”, s természetesen a kuruc kor zenéje dominál benne. Az énekes itt is Szalóki Ági volt. Lemezterveim mindig vannak, csak a kiadók nem sürgőldnek körülöttem. Tulajdonképpen mostanában komolyzenei szerzeményeket írok, s kész is van egy lemeznyi anyag. Ebből egyelőre kettő lesz hallható, csak az a baj, hogy Finnországban, és nem itthon...

Abkarovits Endre

Krisna-völgyi esküvő – indiai módra

A védikus kultúra sokszínűsége, a természet-közeli életmód, az élet és egymás tisztelete sok olyan fiatalot csábított-vonzott Somogyvámosra, akit az állandó, értelmetlen hajítás, a kíméletlen verseny, a pénzimádat kiábrándított a mai fogyasztói világból. Itt ugyanis – bármilyen furcsa – nemcsak a „szép szavak” szintjén fogalmazódnak meg az értékek, az alapelvek és a tolerancia, hanem a gyakorlatban is megvalósulnak, például ételt osztanak a rászorulóknak. A völgylakók a nyugati világ eszközeit is felhasználják a védikus tudás bemutatására, terjesztésére.

(A „krisnások” élete, alapfilozófiája) Az emberi élet végső célja Isten (a Krisna-tudatúak szerint Krisna) odaadó szolgálata. Minden hívő embernek saját vallása előírásait kell hűen követnie. S az eredmény nem is marad el: mindenütt kiegyensúlyozott, munkájukat szerető, az egyszerű, de minden tisztasági kritériumnak megfelelő körülményeket (és a hajnali kelést, korai fekvést) elfogadó embereket láthatunk, akiken alig talál fogást korunk egyik népbetegsége, a depresszió. Lehet, hogy igazuk van a Védáknak, s az embereknek nem lenne szabad a táplálékukat erőszakos úton (például állatok leölésével) megszerezniük?

Ami elsőre furcsa a templomi idegenvezetés során: a rengeteg szanszkrit kifejezés. A vallás alapfogalmait eredeti nevükön használják, ráadásul minden „beavatott” felvesz egy rá jellemző indiai nevet. Tájékozódásunkat nagymértékben segíti a *Kérdések és válaszok a Krisna-tudatról* című rövid kiadvány, melyből a szent iratok tanításaitól kezdve a mindennapi életig sok mindent megtudhatunk a Krisnát követő magyarországi hívekről. (Krisna a hinduizmus szerint Visnu egyik inkarnációja – a „krisnások” szerint fordítva van: Visnu Krisna egyik teremtő formája, arculata.) A kötet végén egy szanszkrit szójegyzék is található, melyben gyorsan utána lehet nézni az elsőre idegenül hangzó kifejezéseknek. A buddhizmus is Indiából indult ki, de később (Kr. e. 6-5. sz.). A Krisna-hit (melynek tanításait Kr. e. 5000 körül jegyezték le és a személyes Istenbe vetett hitre épül) és a „személytelen felfogású” buddhizmus tehát két külön világvalláshoz tartozik.

„Krisna arra vágyik, hogy minden élőlény visszatérjen Hozzá.” Ez más vallások isteneire is jellemző – csak az emberi elme az, amely megnehezíti ezt az utat, saját vallását az egyedüli üdvözítőnek tekintve. A végeredmény siralmas: korunk önző embere nemcsak a létfenntartás végett, hanem már elvi és vallási kérdések miatt is „önként, kéjjel öl”. A több mint 10 év óta működő Krisna-völgy lakói ebből a világból mutatnak egy lehetséges kiutat – az életmódjukra, zöldséggel, gyümölcssel teli fólíasátraikra, védikus rendszerű általános iskolájukra pillantva egyelőre teljes sikerrel. Akit érdekel, látogassa meg őket: megszállhat a vendégházban, s minden elkötelezettség nélkül néhány óráckára kipróbálhatja az ott lakók

életét. S évente egyszer, a júliusi Búcsún – a templom megnyitásának ünnepén – zenei és táncbemutató, filozófiai előadások, ismerkedés a támadó energiáját hasznosító, a támadás előli kitérésre tanító önvédelmi sporttal, kézműves- és illatszer-vásár, arcfestő sátor, meditációs ösvény, ételkóstoló, nyilvános templomi szertartás és egy „igazi” tradicionális esküvő színesítik a látogatók programját.

A Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége 1989 óta bejegyzett egyház hazánkban és kb. 20 000 híve van.

(Az esküvő) A Krisna-hívők vallásfilozófiája szerint a lelki világban „minden lépés egy tánc, minden szó egy ének” – vagyis Isten birodalmában minden cselekedet művészi. Ezek szerint mi, a magyar néptánc és népzene rajongói, művelői igen szimpatikusak lehetünk Krisnának... (Igaz, az alkohol- és kávéfogyasztás, valamint a dohányzás valamennyit ront a képen.)

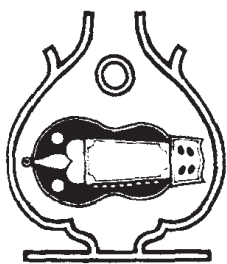
John Lennon és a Hair sikere óta már sokan ismerik a mahamantrát (Hare Krisna...), mely az esküvő folyamán többször is elhangzott. A zenei kíséret és a virágok olyan ősi világot idéznek fel, amely mára már Indiában is eltorzult: például a kasztokba tartozás rendjét (A négy kaszt közül a brahmanák (szellemi vezető) az „agy”, a ksatriyák (tisztviselők és katonák) a „kar”, a vaisyák (kereskedők, állattartók, földművesek) a „has és a gyomor”, a sudrák (kétkezi munkások) pedig a „láb” analógiái az emberi testben. Ez az analógias gondolkodás jól példázza az európai és a „keleti” világszemlélet eltérő jellegét.) az indiai társadalom vezető rétege már nem az isteni törvényben lefektetett egyéni rátermettség, hanem a családba születés alapján működteti. Ebben a merev rendszerben nincs átjárás (kiugrási lehetőség) még a legképzettebb, legrátermettebb leszületettnek sem.

A védikus esküvő egy életre szól, a válás nincs megengedve. (Aki már megélt egy válást Magyarországon, bizonyára értékeli ezt...) Az aranyhímzéses, tűzpiros ruhában bevonuló menyasszony tisztelete jeléül hétszer járja körül a völgegynt. A vállon áterített füzér (a házassági szándék jelzése), a ruhák összekötése és a tenyér bekenése (mely összeforrasztja az ifjú párt), az ajándék szári, a puffasztott rizs tűzbe dobása (az étel felajánlása Istennek, ugyanakkor megtisztító áldozat), az eskütétel, a sokgyermekes család modellje, az apai áldás mind-mind a szertartás részét képezik. S közben a hőségben egy fiú rendületlenül legyezi Krisna és kedvese, a csodaszép Radharani szobrát, hogy az istenpáros minél jobban érezze magát az esküvő alatt...

(Krisna és Radharani) S az esküvő után – ahogy más vallásoknál is szokás – következik egy sokfogásos lakoma, persze kizárólag növényi alapanyagokból. Épp az esküvői szertartás előtt fejeződött be a főzőverseny, így a látogatóknak is lehetőségük nyílt megízlelni a vegetáriánus konyha könnyen elkészíthető remekeit. Csodálatos ízeket érezhettünk – össze sem lehet hasonlítani a hamburgerrel...

Záhonyi András

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK

SZERÉNYI BÉLA

hangszerkészítő mester, népi iparművész

RÖVID HATÁRIDŐRE!

1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988

E-mail: bela@szerenyi.hu
Honlap: www.szerenyi.hu

A színpadi hangosítás

Mint a mozgalom önjelölt Öveges professzora, miután előző írásomban bevezettem a Tisztelt Olvasót a hangdigitalizálás és a digitális fényképezés birodalmába, most újabb kirándulásra invitálom, ezúttal a technika egy újabb, sokunk számára fontos területére, a színpadi hangosítás világába. Mivel ez is a művészetek és a mérnöki tudományok határterülete, itt is elég gyakran tapasztalható sűrű sötétség, mind a művészek, mind a technokraták térfelén. Jőmagam, aki művészek kockafejű vagyok, mérnöknek meg szertelen, ha világosságot nem is gyűjthatok, talán hasznos tippekkel szolgálhatok, merre érdemes keresni a villanykapcsolót. Tisztában vagyok vele, hogy vannak nálam tapasztaltabb zenészek, hangászok, sőt olyanok is, akik mindkettőben jártasabbak. Mégis úgy alakult, hogy egyikük sem írta meg ezt a cikket. Nem célozom megmondani a „frankót”, inkább megosztanám saját tapasztalataimat, felvetve néhány dolgot, amivel mindenki találkozott már, de talán eddig nem gondolkodott el rajta. Előre elnézést kell kérnem, amiért az arányok kissé szubjektívek, a szívemhez közelebb álló hangszerekről részletesebben írok, míg másokról esetleg megfeledekzem. Kérem, hogy ezekről írjon az, aki többet tud róluk, legalább én is tanulok. Kérem továbbá, hogy ha valakinek egyik-másik megállapításomról más tapasztalata, vagy más véleménye van, ne habozzon, tegye közzé a folkMAGazin hasábjain! (Vagy hallgasson örökké!...)

Azt gondolom, talán hasznos lehet zenészeknek és hangászoknak egyaránt, ha megpróbáljuk tisztázni, kinek mi a feladata, meddig terjed a felelőssége. Ki mit kérhet számon. Mi az, amit egy zenésznek – saját jól felfogott érdekében – tudnia kell a hangtechnikáról, már csak azért is, mert kerülhet még olyan hakniba, ahol a hangtechnikusként aposztrofált egyénnek minderről fogalma sincs. Találkoztam olyan előadással, ahol az elején felraktam pár mikrofont, a végén meg leszedtem, s közben a keverőpultnál kényelmesen hátradőlve élveztem a műsort. Semmihez nem kellett hozzányúlni, minden jó volt. A szólók szóltak, a friss friss volt, a hallgatót öröm volt hallgatni. Meg volt olyan is, amikor másfél órán át, a szereplőkkel vállvetve, verejtékben úszva küzdöttünk az elemekkel. (A helyszín, a felszerelés és az én személyem mindkét esetben ugyanaz volt.) Lehet, hogy csak rosszabb napom volt? Szerintem más is van emögött!

„Jó lett volna a műsor, kár, hogy szörnyű volt a hangosítás” – hallhatjuk elég gyakran. Az esetek többségében – valljuk be – jogosan. Kétségtelen, hogy az akusztikus hangszerek hangosításának kultúrája mifelénk elég alacsony szinten áll. A népzeneé meg különösen. A népzene hangosítását gyakran valahogy így kezelik: „jönnek azok a nyenyerek, tegyél ki nekik három mikrofont, nehogymá ne legyen elég!” Arról ne is beszéljünk, hogy sokszor az hangosít, akinek pénze van cuccra, meg akinek sógora a fesztiválszervező. (De hát ez minden téren így működik.) Azonban mielőtt mindent a mindenkori műszakos kollégák nyakába varrnánk, nézzük meg, mit tehet az ügy érdekében a zenész (sőt, a koreográfus)! Tegyük hozzá, zenészek részéről is gyakran tapasztalható az a hozzáállás, miszerint „engem muzsikálni fogadtak meg, a többit oldja meg a műszak, azért fizetik” („nehogy már én figyeljek arra, hogy milyen közel megyek a mikrofonhoz”).

Egy hangmérnököknek szánt oktató brosúrában olvastam a következőt, s ez igaz a mi esetünkre, a jó színpadi megszólalásra is. (A sorrend a fontosságot tükrözi.)

Mi kell a jó hangfelvételhez? 1. Jó darab; 2. Jó – és megfelelően felkészült, összepróbált – előadók; 3. Jó hangszerek; 4. Jó akusztiká-

jú terem; 5. Jó hangmérnök; 6. Jó mikrofonok; 7. (Itt következik a hangátviteli berendezés többi része.)

Az első öt pont közül a negyediket hagyjuk ki, ez általában adott, cikkek tömelegét írták már arról, hogy Magyarországon alig vannak jó akusztikájú termek, s a népzenei műsorokat úgysem ezekben rendezik. A többi jelentőségét – az utolsó kettőhöz képest – viszont nem lehet eléggé hangsúlyozni. Különösen a kettes és az ötös, amivel foglalkoznunk kell (a darabot sem mi választjuk, hanem úgy kérnek fel rá. Olyat azért nagyon ritkán mondunk – legyünk bár zenészek vagy hangászok –, hogy bocss, ezt nem vállalom, nem tetszik a műsor...)

Kezdjük mindjárt a zenészekkel, és oszlassunk el egy gyakori félreértést!

A dinamika nem pótolható hangerővel! (Avagy az egércincogás felhangosítva hangos egércincogás, nem pedig oroslánbömbölés – és viszont...)

Ha egy zenekar nem tud minden erősítés nélkül erőteljesen játszani, azon a legjobb technika sem segíthet. Egy erőtlen (nevezünk nevén: töketlen) primásnak kihangosítva csak még feltűnőbb lesz a gyámoltalansága. Ha egy klarinétos nem tud gömbölyűen, puhán töltögetni a vonósok alá, az lehalkítva is olyan lesz, mintha az öltözőben valaki teli tüdőből gyakorolna, nem törődve azzal, hogy itt előadás folyik. Találkoztam olyan brácsással, akit hiába próbáltam kihangosítani, csak egyre hangosabb lett, míg végül elnyomta a többieket, de a zenében sehogy sem akart megjönni a „kontra érzés”, az esztam. Másnál pedig egyből megvan, legfeljebb kicsit finomítani kell a hangszínén.

Ehhez a témához kapcsolódik a másik gyakori probléma, amikor „természetes körülmények közt” megvalósíthatatlan hangszerelesek kell úgy kihangosítani, hogy minél kevésbé lógjon ki a lóláb. Például, ha valaki hosszúfúruján akar dallamot játszani, miközben a kíséret egy tíztagú rezesbanda és egy dobszerkó. Esetleg nylonhúros klasszikus gitáron (persze ujjal pengetve) egy heavy-metal zenekarban. A példákat szándékosan karikíroztam, de ugyanilyen a bűgőhangú énekes és a vonósbanda esete, amivel már mindenki szembe-sült, vagy a kaval, dob, negyventagú táncsoport összeállítás. (Utóbbi ügyesen lehet súlyosbitani, ha a koreográfus kitalálja, hogy a kavalos menjen be a dobogó táncosok közé mikroporttal, s persze a monitorba adjuk vissza, hogy a táncosok hallják, mit játszik. Könnyű megjósolni, hogy a mikroport is több dübörgést fog venni, mint kavalt, tehát a kontrollból is csak az fog szólni, míg el nem kezd gerjedni. – Íme egy szemléletes példa a koreográfus felelősségére.) Az énekeses probléma megoldásában viszont sokat segíthet egy kompresszor. (Ez a halk részeket felhangosítja, a hangosakat pedig lehalkítja, tehát összenyomja – kompresszálja – a dinamikát. Hogy milyen dinamikánál kezdjen visszavenni, milyen gyorsan avatkozzon be, s milyen mértékben, az már beállítás kérdése, és természetesen ezen áll vagy bukik, hogy jobb lesz az eredmény, vagy sikerül teljesen elrontani.) Az énekes-zenekar aránytalansághoz ugyanis – hála a könnyűzenei, jazz-, rock- és nótafelvételeknek – már hozzászokott a fülünk. Pontosabban van egy szűk dinamikai tartomány, amiben elfogadjuk. Ha ennél halkabb az ének, akkor nem „szól ki” eléggé, ha hangosabb, akkor már feltűnik és zavar az aránytalanság. Az ének természetes dinamikája azonban (a „hej” kezdetű megnyomott hangsúlyoktól az elharapott sorvégekig) jóval nagyobb ennél. Hogy a kompresszor megöli a dinamikát, kiheréli az éneket? Pontosan ezért tartjuk, de nem ő a hibás (kivéve persze, ha rosszul van beállítva), ő csak megpróbálja menteni, amit a hangszerelő, elrontott, amikor nem volt tekintettel az énekes anatómiai adottságaira.

Térjünk most ki egy kicsit a hangmérnök kérdésére. Személye ugyanis sokkal fontosabb, mint a felszerelés minősége. Egy jó fülű, a szakmáját értő, a műfajban járatos (és persze ambiciózus) hang-

mérnök csodákra lehet képes, ha pontosan ismeri az adott felszerelés gyengéit és erősségeit. Pláne, ha még az adott zenekar gyengéivel és erősségeivel is tisztában van! (Számomra ilyen példák a régi fonós felvételek. Mindnyájan tudjuk, milyen körülmények közt készültek, mégis jobban, vagy legalábbis semmivel sem rosszabbul szólnak, mint sok másik stúdió felvételei, ahol tízszer jobb technikával, tízszer annyi idő alatt, százszor jobb körülmények között dolgoztak. Csak hát az ott dolgozó hangmérnökökre ráillik a fenti szeméyleírás...). A szakmájához nem értő, nyegle, gizda, botfüllű, nemtörődöm fazonokkal megint kár foglalkozni, mindannyian tudunk példákat, persze a zenészek és a táncosok között éppúgy, mint a kőművesek vagy az autószerelők között. Maradt tehát még egy kitétel: a „műfajban járatos”. És ez a kritérium keményebb, mint sokan gondolják. Hiába ismeri valaki a szakma minden csinját-bínját, hiába díszleg a neve Grammi-díjas jazz-albumokon, ha soha nem hallott élőben népzene-t, nem tudja, milyen hangja van egy brácsának vagy egy bőgőnek, nem is lehet jó az eredmény. Kuriózusként mesélnek történeteket, pedig követelmény lehetne, amikor a hangmérnök megkérte a zenekart, játsszanak már neki egy kicsit a fülébe akusztikusan, hadd hallja, hogyan is kell ennek szólnia.

Ha már itt tartunk, ejtsünk pár szót a bőgő hangjáról, ami az egyik legkényesebb pont. Laikus szemlélő (és az akusztikus hangszerek világában kevésbé járatos hangász) hajlamos azt hinni, hogy a bőgőnek mély hangja van. „Mélyet emeljük ki, magasat vágjuk le, hadd remegjenek az ablaküvegek, ha már megvettem drága pénzért a telefonfülkényi mélynyomókat!” Az eredmény mindent beborító formátlan massa, ami ugyan rendkívül hangos (és persze mély), ám semmi ritmusa nincsen. Nem hallatszik, mikor indítják el a hangokat, s mikor tompítják le. Pedig a bőgőjátéknak ez a lényege, ez adná a zenében az „egyeket”.

Ezen a ponton nem tudom elkerülni, hogy szót ne ejtsek Hertz-ekről meg deciBel-ekről. Ha valakit untat, kérem, ugorja át ezt a bekezdést! Egyébként sem hivatalos álláspont, csupán saját tapasztalat.

A bőgő legmélyebb hangja 40 Hz. A háromhúrosé 55 Hz. Elvileg tehát eddig kellene lemenni az átviteli rendszernek. Azonban hallásunknak van egy nagyon fontos sajátossága, hogy ugyanis ki tudja következtetni a természetesen létrejövő, felhangokban gazdag hangok alaphangját akkor is, ha azt már nem is halljuk, csak a felhangokat. Valójában a 40 Hz-es alaphang már magából a bőgőből is igen halkán jön ki, inkább csak odaképzeltjük a felhangok alapján. Ebből két dolog következik, hogy a 80 (háromhúros bőgőnél 110) Hz alatti hangokat nyugodtan levághatjuk, fölösleges a nagy mélynyomókat, meg a hozzátartozó erősítőket cipelni. A másik viszont, hogy a felhangokra okvetlen szükségünk van, tehát azokat nem szabad levágni! (Meg úgy kell a mikrofont elhelyezni, hogy a felhangokat is vegye, de erre majd később visszatérek.) 80 (110) Hz fölött 2-3 oktávban vannak a bőgő által megszólaltatott hangok lényeges felhangjai. A következő tartomány, aminek mindenképp át kell jönnie, a vonószőr, illetve a pengetés által keltett zajok, amik nélkül nem érezzük pregnánsnak a hangok indítását. Ezek (tapasztalatom szerint) 2...4 kHz között vannak.

MIKROFONOZÁS

Mikrofonok – Felépítésükbe, működésükbe ehelyütt nem mennék bele, a hangtechnikával foglalkozók úgyis tudják, a zenészeknek pedig nincs szükségük ezekre az ismeretekre. Kerülni fogom az olyan kifejezéseket is, mint irány-karakterisztika, frekvenciafüggés, akusztikai rövidzár stb. Sokkal érdekesebb azt megnézni, milyen mikrofonokat mire lehet használni, mire kell ügyelni akár játék közben. A könnyebb érthetőség kedvéért némi leegyszerűsítést, sőt (a szaknyelvhez képest) pongyolaságot is válllok. Annyit azért nem árt tudni a működésükről, hogy alapvetően két műszaki megoldás (illetve

fizikai elv) használatos: a dinamikus (elektromágneses) és a kondenzátor (elektrosztatikus). Előbbiek nagyobbak, robusztusak, nem kell hozzájuk külön áramforrás. Utóbbiak kisebbek, sérülékenyebbek, s vagy elem kell beléjük, vagy a keverőpultból kapják a tápfeszültséget (fantomtáp). Cserébe viszont sokkal egyenletesebb az átvitelük, nagyobb az érzékenységük. Kicsit leegyszerűsítve a funkcionális felosztást, a zenész a színpadon a következő fajtákkal találkozhat:

Énekmikrofon – Általában dinamikus elven működnek. Legjellegzetesebb képviselője a Shure SM58 (sötétszürke kúpos nyél, világoszürke gömbölyű, rácsos fej). Csak közelről (max. 20-25 cm) vesz szépen, azt is nagyon irányítottan. Hátrafelé gyakorlatilag süket, ennélfogva sokkal kevésbé gerjedékeny, mint más típusok. A nagy rácsos gömbfejben olyan speciális szivacs és gumialkatrészek vannak, amelyek tompítják a káros zörejeket, ha az énekes kézben tartja, illetve, ha közvetlen közelről belefúj. (Netán kicsit még köpköd is.) És persze megvédi a tönkremeneteltől, ha az énekes le találná ejteni. Hangkaraktere olyan, ami ideális az ének, illetve beszéd hangosításához: kiemeli a szöveg érthetőségéhez szükséges frekvenciákat anélkül, hogy túlzottan felerősítené az „s” és „sz” hangok zavaró hatásait. Ugyanakkor kellemes orgánomot kölcsönöz az énekesnek. Mindebből következően énekre ideális, hangszerekhez viszont cseppet sem az. Pontosabban a fúvósoknak általában szintén jót tesz ez a hangszín, a vonósoknak néha igen, többnyire nem (lásd később), a pengetősökből pedig jellegtelen csúnya csörömpölést csinál. Ennek ellenére vállalható kompromisszum lehet, ha nagy a gerjedés veszélye.

Hangszermikrofon – Többnyire kondenzátor, de lehet dinamikus is. Általában hengeres alakúak, nincs szélfogóval, köpködésgátlóval, rázkódáscsillapítóval ellátott gömbfejük. (Épp ezért nem tanácsos közelről énekelni beléjük, nem csak a mellékzörejek miatt, de a pára és a nyál esetleg tönkre is teheti a finom szerkezetet.) Frekvenciamentük sokkal kiegyenlítettebb, mint az énekmikrofonoké, tehát kevésbé színezik a hangot, jobban engedik érvényesülni a hangszer karakterét. Általában messzebről (0,5...1 méterről) is szépen veszik a hangszereket, viszont éppen ezért gerjedékenyebbek is.

Térmikrofon – Gyakorlatilag mindig kondenzátor. Alakja bármilyen lehet, a hengertől a padlóra helyezhető „taposóaknáig”. Szinte minden irányból mindent vesz. Leginkább a színpad kihangosítására használják, de egy akusztikusan is szépen – és jó arányokkal – megszólaló zenekart elvileg akár egyetlen térmikrofonnal tökéletesen ki lehet hangosítani. Persze csak, ha nincsenek a színpadon táncosok és kontroll hangfalak... (Előszeretettel használják Amerikában a bluegrass stílusú country zenekarok. A zenészek a színpadon félkörben helyezkednek el az egyetlen térmikrofon körül, esetleg aki épp szólózik, közelebb lép egy leheletnyit. A legszebb audiofil komolyzenei felvételek is ilyenekkel készülnek, persze utóbbiak vagy sztereó mikrofonnal vagy inkább két monóval, amelyek elhelyezése külön tudományág.)

Puskamikrofon – Megjelenésében is és használatában is emlékeztet a puskára: hosszú cső alakja van, s messziről lehet vele dolgozni, de jól kell célozni. Előfordulhat színpadon is, de leginkább filmesek és tévések használják, mert el lehet úgy helyezni, hogy nem lóg bele a képbe, mégis tisztán veszi a szereplő hangját, a környezeti zajok nélkül. Gyakorlatilag egyetlen márka, azon belül is néhány típus használatos.

Speciális hangszermikrofon (különböző csíptető, ragasztós megoldások) – Léteznek speciálisan egy-egy hangszerfajtaához kifejlesztett mikrofonok, amelyekhez gyárilag mellékelnek mindenféle ügyes gumi- vagy műanyagkészséget, amivel az adott hangszert adott pontjára lehet rögzíteni. Gyakran mikroportokkal használják, ezért a mikroportokkal foglalkozó fejezetben még visszatérek rájuk.

ifj. Vitányi Iván
(folytatása következik)

Page 3 Téka Ensemble is 30 years old. Three articles in celebration. This band was amongst the first to form as a result of the dance house movement. They have been instrumental in the revival of Hungarian traditional music. „...Hungarian folk music. They have been working for it, with it - without doubts and detours - for 30 years now. 30 years is a long time. Mozart, József Attila, or from our circles Bankó András, Pallagi Pali weren't given that much time..... their music students, the bands that have started in their footsteps, unforgettable camps...they have touched the fates, happiness, lives of many people.....” Kelemen László. Also an article by K. Tóth László and speech by Székely Tibor at their 30th anniversary concert at the Hall of the Arts in Budapest.

Page 8 Summary of conference Hosted by the Department of Cultural Anthropology and Ethnography at the Pécs University in Hungary. The event celebrated the birthdays and life work of several department members: Andrásfalvy Bertalan, Kisbán Eszter, Pócs Éva and Filep Antal. Report by Kuti Klára

Page 9 Széki Soós János – news from the village of Búza – as the crow flies, Búza is only a skip and a jump from the village of Szék in Transylvania's Mezőség region: Búza has a new Calvinist church and for the first time a folk dance camp was held there this summer.

Page 10 Folk Music Arrangements – Part I; Kiss Ferenc looks into questions surrounding folk music arrangements; discussing definitions of terms from traditional folk music through classical to world music, and popular forms.

Page 12 Two letters from Nyisztor Ilona with news from Pusztina [Pustiana] (a Hungarian village in Romanian Moldavia) After 16 years of requests – for the first time on Sunday October 15th – the rosary was said in Hungarian in the Catholic church in Pusztina (in Romania). The congregation looks forward to hearing christmas hymns in Hungarian. The result of Saint Stephan Association's delegation to the Vatican. Starting 2006 September 22-23, Hungarian children in the village of Pusztina have a place to meet, speak Hungarian and learn about their culture – Pusztina's Hungarian House has been completed.

Page 12 Open House – department of traditional music at the Academy of Music-Budapest. November 25, 2006 10am-5pm - 'kisterem' Presentation of the various branches of the newly formed folk/traditional music department – performances by traditional, revival performers, staff members. Hosting the event: Halmos Béla. See announcement in Hungarian for names of performers and times.

Page 13 This article is for the most part an analysis of the famous outlaws (and folk heroes) Sobri Jóska and Milfai Ferkó, includes photos. By Kozák József

Page 16 2nd Szóttos folk dance camp was held in Lukanénye [Nenince] Aug. 22-27, 2006. The village is in south central Slovakia north of the border town of Balassagyarmat. This year dances from the Mezőség region of Transylvania and Gypsy dances from Slovakia were taught. The camp was organized by Reicher Gellért, Nagy Myrtil, Konkoly László. Report by Záhonyi András

Page 17 Bartók's bagpipers. After a brief survey of the history of Hungarian scientists collecting folk instruments outside of Hungary, this article then focuses on ethnographic collection work done on bagpipers from the period of 1900-1930's. During that period Bartók collected by far the most bagpipe melodies (175 of them – see chart in article in Hungarian) amongst the various ethnic groups in the region. Bibliography included. By G. Szabó Zoltán

Page 24 Grape harvest balls/ the dance master – Balmazújváros – Eastern Hungary. Kordás József's recollections from the mid 1900's „...the dance master had an easy time teaching us, for one thing because already at home – at that time there was neither TV nor radio - so during the long winter evenings grandfather taught the little ones. By the time we went to the dancing school, nearly everyone already knew pretty much how to dance”. As told to Busai Norbert on July 11, 2006.

Page 28 Tükrös Ensemble – began playing together 20 years ago. Starting in 2000 they decided to get together with their families every summer for a camp at a location near the town of Martonvásár 30 KM south of Budapest. The children's games and activities there were inspired and led

by Árendásné Bíró Éva „Kiru”. The Tükrös' childrens CD entitled 'Vígán legyünk' came out of these experiences. A few words in Kiru's memory. By Liber Endre

Page 32 Conversation with Ökrös Csaba – primás. Born in 1960. Studied classical music from age 8-14. At about age 15, he began to play for a local amateur folk dance group in Northeastern Hungary. In 1976 attended a two week course for dance house musicians in the town of Abaujszántó – teachers were Halmos, Sebő, Timár. From then on he began travelling to Transylvania on weekends and in summer to find the village music, learn whatever possible from musicians there. Attended college in the town of Eger. Moved to Budapest in about 1981 or 82 and played for the Bartók Ensemble. Has toured the US many times since 1983. Csaba has played for the State, Kodály, Budapest Ensembles and with the Újstílus and Ökrös bands. Presently he is teaching at the Vujcsis Tihámér Music School in Szentendre and playing for the Honvéd Ensemble. Abkarovits Endre

Sue Foy

folkMAGazin

2006/5., XIII. évfolyam, 5. szám
Megjelenik évente hat alkalommal
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:
Eredics Júlia, Gósi Anett,
Havasréti Pál, Kőrösi Katalin, Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.
Tel./fax: 27/336-809
Porszinter Nyomda, tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány
B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

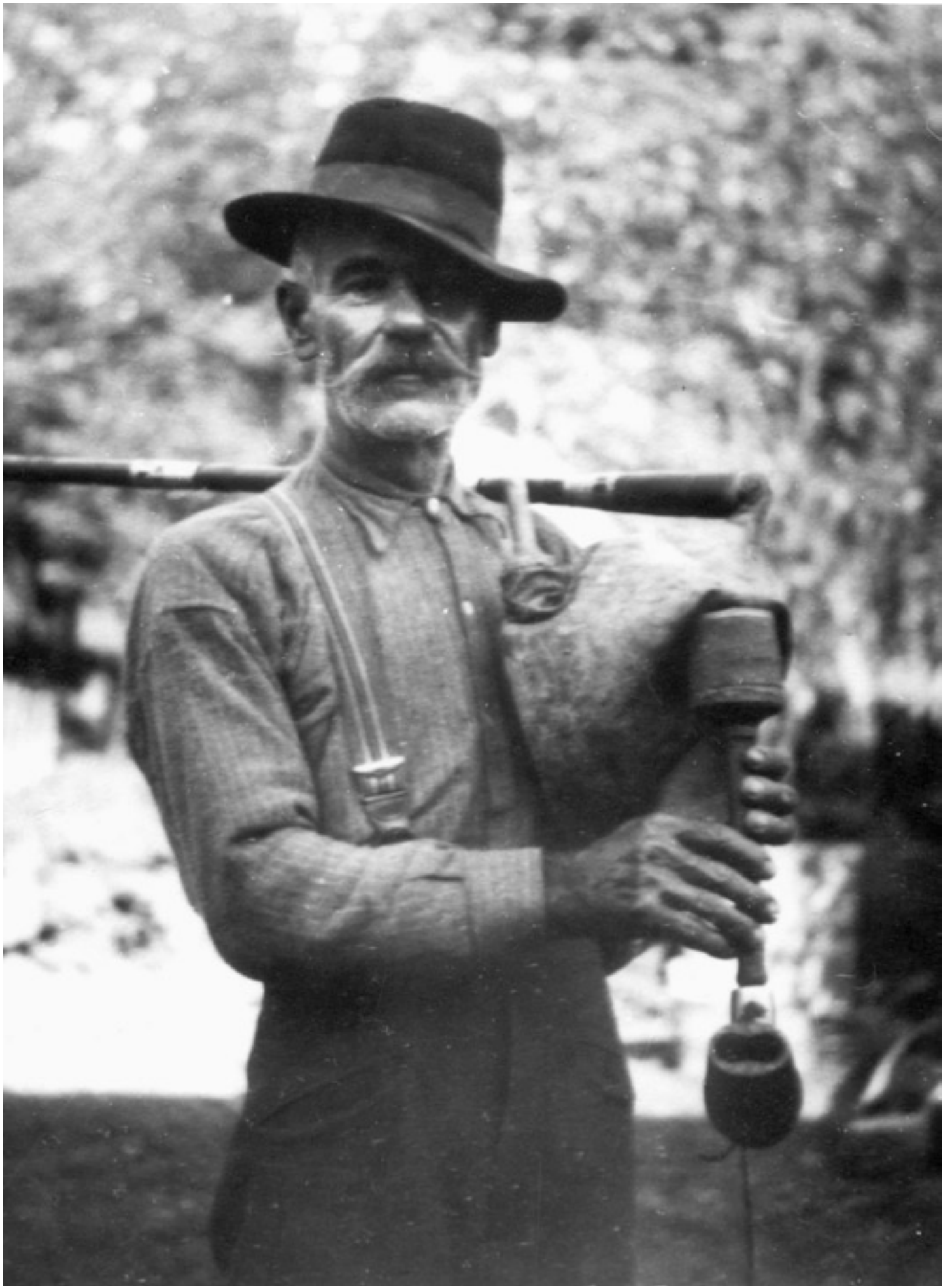
Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alapprogram
Népművészeti Szakmai Kollégiuma

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

nka

Nemzeti Kulturális Alapprogram

*Jancsics János mohácsi dudakészítő és dudás
Mohács, Baranya megye, 1930-as évek – Dincsér Oszkár felvétele (Néprajzi Múzeum) [A nyomtatott változatban hibás a képaláírás!]*

ERDÉLYI TIBOR

a Népművészet Mestere
használati tárgyai és szobrai

TIBOR ERDÉLYI Master of folk art's personal belongings and sculptures

TIBOR ERDÉLYI Meister der Volkskunst, seiner Gebrauchsgegenstände und Skulpturen

